

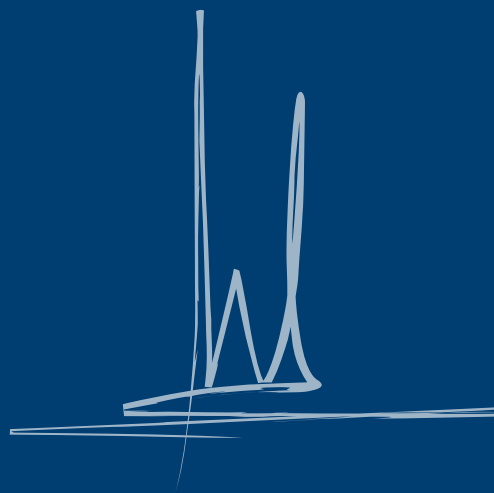
Ovaj broj sufinanciran je od Studentskog zbora
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku



STUDENTSKI ZBOR
SVEUČILIŠTA JOSIPA JURJA STROSSMAYERA



SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU



ISSN 1846-1336

Studentski list **Teofil**

God. XVI. (2021.), br. 1 (20)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU



ČLANCI • PROMIŠLJANJA • IZ SRCA CRKVE • KRONIKA FAKULTETA

Izdavač

Katolički bogoslovni fakultet
u Đakovu

Odgovorna urednica

izv. prof. dr. sc. Suzana Vuletić

Glavni urednik

Dušan Balažević

Uredničko vijeće

Matea Miličić
Luka Marošević
Marija Hardi
Aron Čeke

Metodologija

uredničko vijeće

Adresa uredništva

KBF u Đakovu
Petra Preradovića 17
31 400 Đakovo
031/802-402
djkbk.unios.hr

Lektura

Sabina Luketić, prof.

Grafička obrada i tisak

Glas Slavonije d.d., Osijek

Naklada

400 primjeraka
Časopis izlazi jedanput godišnje.

Dušan Balažević (V. god.)	1	Riječ urednika
	3	Članci
Josipa Topolovac (V. god.)	3	Spolnost – borba dobra i zla
Antonio Ihaz (IV. god.)	7	Vodič za dobru ispovijed
Marija Hardi (IV. god.)	10	Tišina u braku
Martina Ganjto (IV. god.)	14	Bog koji šuti ili Bog koji pati?
Bogdan Rudinski (V. god.)	18	Molim, a Bog me ne čuje – duhovna suša
Matea Miličić (IV. god.)	20	Čovjekova šutnja pred Bogom
Valentina Jurić (apsolventica)	25	Grieh – prijatelj ili neprijatelj?
Klara Čordaš (IV. god.)	29	Vjera i razum
Iva Febrežar (II. god.)	32	Važnost i uloga očeva. Posljedice očeve neprisutnosti u odrastanju kćeri
	37	Promišljanja
David Ferić (IV. god.)	37	Vjerski fanatizam – uzrok, posljedice i rješenje
Petar Čengić (I. god.) i Lucija Šimunić (IV. god.)	39	Bratska opomena bez moraliziranja
Valentina Martinuš (IV. god.)	42	Smisao u besmislu – COVID-19
	44	Iz srca Crkve
Vladimir Sabo (IV. god.)	44	Prikaz dokumenta HBK: Karizmatički pokret i obnova u Duhu u Katoličkoj Crkvi
Dora Butumović (IV. god.)	49	Predstavljanje knjige <i>Snaga ljubavi. Roman o sv. Josipu</i>
Helena Kulaš (V. god.)	52	Ekologija i kršćanin
Kristijan Posavac (mag. theol.)	58	Upoznajmo Sv. Josipa
	59	Kronika događanja
Luka Marošević (I. god.)	59	Kronika fakulteta
Marija Hardi (IV. god.)	62	Osvrt na Erasmus
više studenata	63	Kreativni kutak
Luka Marošević (I. god.)	Omot	Predstavljanje studenata prve godine



Predstavljanje studenata prve godine

	STUDENT	ŽUPA	MJESTO
1.	Ana Cvenić	Bezgrešnog začeća BDM	Valpovo
2.	Petar Čengić	Sv. Vinka Pallottia	Vinkovci
3.	Maria Dragomirović	Sv. Marije Magdalene	Luč
4.	Domagoj Ivančić	Sv. Obitelji	Osijek
5.	Mihael Grbeš	Sv. Kuzme i Damjana	Blacko
6.	Luka Marošević	Sv. Mihaela Arkandela	Cerna
7.	Marin Mijić	Sv. Mateja Apostola	Tovarnik
8.	Luka Mikić	Sv. Antuna Padovanskog	Slavonski Brod
9.	Karlo Strišković	Sv. Petra Apostola	Petrijevci
10.	David Širajčić	Sv. Mihaela Arkandela	Drenje
11.	Marina Tadić	Krista kralja	Slavonski Brod
12.	Ivan Vuković	Duha Svetoga	Požega



(Dušan Balažević, V. god.)

»Ne znate li: trkači u trkalištu svi doduše trče, ali jedan prima nagradu? Tako trčite da dobjete. Svaki natjecatelj sve moguće izdržava; oni da dobiju raspadljiv vijenac, mi neraspadljiv.«

(1 Kor 9, 24–25)

Jedna od najvažnijih zadaća Crkve jest prenositi svijetu radost Kristova uskrsnuća. Bog je umro za čovjeka, a uskrsnućem je pokazao svoju svemoć. Međutim to nije samo davni događaj iz povijesti. Činjenica da je Krist prošao muku, smrt, uskrsnuo i poslao Duha Svetoga mora potresti naše živote. Ne smijemo ostati mirni nad tom činjenicom. Dapače, mirnoća po tom pitanju samo bi značila da pogrešno shvaćamo stvari.

S tim motivom, svatko od nas pozvan je u borbu za kraljevstvo Božje. Paralelno u svom životu, ali i u životu društva, obitelji, zajednice kojoj pripada. U toj borbi može nas zanimati *rezultat*, obična ljudska reakcija koja je sadržana u pitanjima: *Tko vodi? Pobjeđuju li naši?*« Zanimljivo, vojnik u najvećoj borbi prsa u prsa ne zanima se kako stoje stvari na drugim bojištima. On pred očima ima konkretnoga neprijatelja i daje sve od sebe da ga pobijedi. Zna da je njegova pobjeda pobjeda njegova naroda i države. Tek kada ima stanku u borbi, onda se raspituje za cjelokupnu situaciju. Ne muči ga ni glad, žeđ, iscrpljenost, pa čak i tragedije smrti dragih suboraca nisu toliko važne. Pobjeda je važna! Ne bori se za sebe!

Vjerujem da nam taj primjer može mnogo pomoći u borbama u kojima se nalazimo. Borimo se za kraljevstvo Božje. U današnjem svijetu često nam se čini da smo pred porazom, osobnim ili zajedničkim. Doista, malo je bojišta u očima svijeta na kojima kraljevstvo Božje dobro stoji. Međutim je li doista tako kako nam izgleda? Papa Franjo u svom govoru korejskim biskupima ističe: »Snaga Crkve





ČLANCI

Spolnost – borba između dobra i zla

Josipa Topolovac, V. god.

u Koreji ne počiva na brojnosti njezinih članova, već na njenim mučeničkim temeljima.«

U toj općoj borbi zajednica studenata KBF-a u Đakovu nudi svoju skromnu pomoć svakomu od nas. Ovaj broj studentskoga časopisa *Teofil* zamislili smo kao pokušaj praktične pomoći današnjem čovjeku.

Teme o kojima pišu autori često su vječna pitanja poput ljudske spolnosti, odnos vjere i razuma, bratske opomene, duhovne suše i vjerskoga fanatizma. Naravno da u situaciji pandemije bolesti izazvane koronavirusom autori pišu o pitanju patnje i smislu ljudskoga života u novonastalim okolnostima. Uvijek je korisno ponovno promišljati i o našoj ranjenosti – bilo na emocionalnoj ili duhovnoj razini, pa smo i tim temama posvetili nekoliko tekstova. Budući da smo u Godini sv. Josipa, odlučili smo ponuditi predstavljanje knjige i biblijsko promišljanje o toj temi.

Za kraj smo ostavili uobičajene rubrike poput Kronike događanja, Osvrta na Erasmus, Kreativnoga kuta i Predstavljanja studenata prve godine. Novost jest oproštaj od onih koje su i sami nekada bili predstavljeni, a to su aktualni studenti pete godine. Posvećujemo im također prostor u našem časopisu. Uz to novost je i način na koji smo odabrali teme tekstova. Naime na početku realizacije ovoga broja uredničko vijeće posavjetovalo se s udrugom DUHOS (Duhovnost osječkih studenata) i zamolilo ju da pošalje prijedloge za teme koje ju zanimaju. Vrlo brzo stiglo je desetak tema, od kojih je većina i realizirana u ovim tekstovima. To je bio značajan doprinos kvaliteti ovoga broja.

Svi su autori imali jednu želju – susret s čovjekom tamo gdje on jest. U tom susretu pokušali su dati Božji odgovor na čovjekovo pitanje. Vjerujem da smo im na tome svi zahvalni. Neka i ovaj broj *Teofila* bude doista Bogu na hvalu i slavu, na čast Bezgrešnoga srca Blažene Djevice Marije, a ljudima na spasenje.

Uvod

Nalazimo se u vremenu u kojem nas *bombardiraju* razne i društvene mreže i društvene stranice. Često stranice vode ljudi koji su isprazni ili pokušavaju biti u trendu. Međutim što je s trendom predbračne čistoće? Što je s masturbacijom i zašto se ona prihvaća? Zašto se naglašavaju masturbacija i seks prije braka kao normalni? Gdje nestaje vjera i gdje počinje grijeh? Tekst je pisan kao osvrt na članak P. Šolića pod nazivom *Etička problematika: Moralni pristup masturbaciji (II)* koji se nalazi u časopisu *Crkva u svijetu*.

1. Koji su uzroci?

Postoje razni uzroci masturbacije. U dječjačkoj i mladenačkoj dobi ona se često pojavljuje kao posljedica znatiželje u pogledu svega onoga što je seksualno. Dječak ili mladić nosi sa sobom želju da sve upozna. On je iznenađen naglim tjelesnim sazrijevanjem, seksualnim erekcijama, fantazijama te maštanjima. To često dovodi do autoerotizma. Često se dogodi da mlade osobe otkriju masturbaciju preko svojih vršnjaka što dovodi do zajedničkih i međusobnih masturbacija koje ponekad mogu biti uzrokom homoseksualnoga ponašanja osobe i u odrasloj dobi.

Loš, neprimjeren seksualni odgoj. Mladići ne prime nikakav ili čak prime pogrešan odgoj u obiteljskoj sredini. Znatiželja i in-

teresi spolne naravi spontano ih tjeraju da se informiraju i odgoje uz pomoć osoba i pseudoliterature koji pružaju neprimjerena i pogrešna usmjerenja u pogledu seksualne stvarnosti. Ponekad se nailazi i na same odgojitelje mladih koji masturbaciju preporučuju kao **dobru**, pa čak i **nužnu**. Ne vodi se računa o moralnoj dimenziji fenomena, a to je štetno.

Erotizirano društvo prepuno je seksualnih izazova, reklama, ponuda. Proizvod, potrošnja i hedonizam bitne su oznake, a u drugi plan stavljene su vrijednosti osobe i društva u cjelini. Erotska literatura, slike, filmovi, glazba nerijetko potiču na autoerotizam.

Masturbacija je često simptom i posljedica *nutarnje osamljenosti osobe, njezina egoističnoga usmjerenja i življenja*. Osobito u mladoj razvojnoj dobi kada se povlače u sebe. To je sve pogodna podloga za autoerotsku aktivnost.

2. Na portalima ćemo naći da je masturbacija zdrava za psihičko i fizičko zdravlje, no gdje se govori o štetnosti iste?

U 18. stoljeću pojavljuje se liječnička literatura koja govori o štetnosti masturbacije za zdravlje. Ona je uzrok mnogim bolestima. Kao posljedica masturbacije spominju se impotencija, epilepsija, sljepoća, ludilo,



reumatizam, hemoroidi, tumori, sušenje kičmene moždine i sama smrt.

Za fizičko zdravlje masturbacija je štetna samo ako se pretjerano prakticira. Tada šteti živčanom sustavu, rađa zamorenost, fizičku istrošenost. Dolazi od beskorisnoga gubljenja tvari i energija važnih za organizam u razvoju. Štetne posljedice najviše se osjećaju na psihološkom planu. Vodi depresiji, slabijem karakteru, idealizira nezdravo seksualni objekt, dovodi do autoerotске i narcističke frustracije. Osoba se osjeća bespomoćnom i pobijeđenom. Prouzrokuje emotivnu napetost i psihičke blokade koje štete organizmu.

Opsesivna masturbacija štetna je za fizičko i psihičko zdravlje. Čini da se osoba potpuno zatvara u sebe, remeti povezanost, dijalog i zdrav odnos s drugima.

Redovita ili habitualna masturbacija također je štetna. Osoba ima osjećaj grešnosti, osjeća grižnju savjesti. Blokira psihoseksualno sazrijevanje osobe u smislu da je zatvara u sebe, a ne otvara drugima. Često je uzrokom kriza u vjeri i dosljednoga vjerskoga života. Ako je pretjerana, može štetiti pamćenju, fantaziji, inteligenciji, bračnom životu, ali nosi u sebi i velik rizik za homoseksualnu aktivnost.

3. Kako masturbacija djeluje na psihičko zdravlje?

Masturbacija nije samo fiziološka već je **psihološka stvarnost** i pojava. Uzroke vuče iz psiholoških razloga – introvertiranost osobe, obiteljsko-roditeljski ambijent koji dječaka vodi u autoerotizam. Posljedica je određenih neuspjeha.

Psihološki mehanizmi kao što su represija, regresija, fiksacija, spor napredak u sazrijevanju... nose sa sobom užitak, rasterećenje

seksualne napetosti, popraćenost maštom i fantaziranjem.

Autoerotizam negira dijalog i zajedništvo s drugima na koje je osoba po svojoj naravi usmjerena. Masturbacija odnosi životnu radost i prouzrokuje žalost i nezadovoljstvo u smislu da se masturbant takvim osjeća, gubi povjerenje u sebe i svoje snage, pesimistički gleda na sebe i život te ponekad pada u očaj.

Autoerotска aktivnost blokira razvoj osobe koja se treba skladno razvijati prema fizičkoj, psihičkoj i duhovnoj dimenziji.

Masturbacija je bijeg od stvarnosti. Uvijek je simptom nečega dubljega, znak ranjenosti osobe, osamljenosti, nesigurnosti, nedostataka integrirane genitalnosti s osjećajnošću, života bez interesa, ideala itd. U tom smislu masturbacija je *hendikep* u psihičkom razvoju osobe.

Bitno je da takvu osobu ne osuđujemo te da ju upoznamo sa štetnostima masturbacije.

Poražavajuća činjenica jest da sve veći broj i muškaraca i žena konzumira masturbaciju. Ona prelazi kasnije u predbračne spolne odnose i tako se gubi na čistoći tijela.

Prema statistici, velik je postotak mladih koji prakticiraju predbračne spolne odnose – 50 % djevojaka i čak 90 % mladića. Učestalost predbračnih spolnih odnosa sve se više širi i generalizira. Zanimljivo je to da su djevojke više zabrinute i manje permissivne u tome pogledu nego mladići. Na predbračne spolne odnose tolerantnije gledaju oni koji su školovaniji i društveno-ekonomski boljestojeći. U urbanim sredinama fenomen predbračnih spolnih odnosa mnogo je rašireniji nego u ruralnim. Starije osobe, a osobito roditelji, redovito su zabrinuti u pogledu predbračnih spolnih odnosa te su više zabrinuti s obzirom na djevojke nego

na mladiće, u prvom redu zbog eventualnih posljedica trudnoće. Mladi stupanje u spolne odnose prije braka smatraju normalnim ponašanjem te ako netko ne prakticira takve odnose, drži se zaostalim i nenormalnim. Možda je uzrok toj pojavi u tome što se sve više gubi smisao i spoznaja da se seksualnost autentično živi isključivo u braku. U tom je smislu danas u krizi brak i tradicionalni moral – naglašava se pravo na užitak i osobno ostvarenje, a sve se manje cijeni brak i obitelj. I sama vjera ovdje ima sve manje utjecaja na tu problematiku jer kod mladih sve više ponestaje tradicionalne vjere i njezina življenja.

4. Koji su motivi za predbračne odnose?

Motivi koji čine da dolazi do prakticiranja predbračnih spolnih odnosa razni su. Neki od najvažnijih jesu:

1. **Nedovoljna ili loša seksualna informacija.** Mladima se o seksualnoj stvarnosti ništa ne govori, a ako se govori, onda se ne govori točno.
2. **Nedovoljna i neuvjerljiva motivaciju u pogledu nemoralnosti predbračnih spolnih odnosa.** Mladima nije uvjerljiv izvanjski motiv, npr. Crkva ne dopušta. Trebaju naći nutarnji smisao.
3. **Mladima je potrebna afektivna kompenzacija.** Oni se otvaraju životu, a obitelj i društvo ih na svoj način onemogućavaju, te zbog toga oni traže kompenzaciju na drugom području, osobito na afektivno-seksualnom.
4. **Pogrešno nastojanje kod mladih da afirmiraju sebe kao osobe tako da seksualno posjeduju druge osobe.**
5. **Društveno oponašanje.** Svi to čine čest je motiv za osobe koje su psihološki nesta-

bilne i lako se dadu pod utjecaj drugih i okoline.

6. **Odvajanje plodnosti od ljubavi.** To je plod personalističkoga pristupanja seksualnosti koji se brine samo o međusobnoj nakani i ljubavi dvoje mladih.
7. **Razne knjige i autori** koji zastupaju dopuštenost, normalnost, te čak i potrebu predbračnih spolnih odnosa.
8. **Istočni grijeh.** Čovjekova je seksualnost ranjena istočnim grijehom – ona je poremećena i buni se protiv čovjekove volje, protiv normi i zakona.
9. **Spolni nagon.** On je jedan od najjačih nagona u čovjeku te je osobito jak u mladenačkoj dobi i kao takav potencira predbračne spolne odnose među mladima.

Prije Tridentskoga sabora naglašavala se vrijednost čistoće i njezina povezanost s bračnim životom, kojem je bila jamstvo za dobar i uspješan bračni život. Od mladenaca se tražilo uzdržavanje od spolnih odnosa jedan ili više dana nakon sklapanja braka u znak poštovanja sakramenta braka. Nakon Tridentskoga sabora moralisti se bave također problematikom zaručnikova života. Pitaju se što je zaručnicima dopušteno, ima onih otvorenijih koji dopuštaju barem poljubac, zagrljaj i milovanje, ali ni ti moralisti nikada ne dopuštaju predbračne spolne odnose za vrijeme zaruka.

Crkvena tradicija nikada nije dopuštala predbračne spolne odnose. Nauk crkvenoga učiteljstva u tom predmetu ponajprije se odnosio na to da je spolni odnos između dviju osoba težki grijeh, to potvrđuje i Li-onski koncil, Koncil u Vienni, papa Pio II., papa Aleksandar VII. te papa Inocent XI. U novije vrijeme interventi učiteljstva usmje-



reniji su na pripremu mladih za brak. Papa Pio XI. govori o tome da se seksualna aktivnost moralno živi isključivo u braku. Papa Pio XII. zahtijevao je mladenačku čistoću kao preduvjet za dobar brak. Drugi vatikanski sabor usputno spominje tu temu i kaže kako Božja riječ poziva više puta na čistoću bračne i zaručničke ljubavi. Sabor je također naglasio kako se mlade treba na prikladan način poučiti o dostojanstvu bračne ljubavi.

5. Kako biti jači u očuvanju čistoće prije braka?

Don Damir Stojić uputio je mladom paru sljedeću poruku na to pitanje: »Mnoge parove koji žive u čistoći do braka muči ovo pitanje. Sami sebi trebamo odgovoriti: 'Kada počinje seks?' Ako ste se odlučili suzdržavati od njega, onda nemojte ni započinjati ovaj proces. Želio bih vam preporučiti da ovo vrijeme dok ste skupa iskoristite za zajednički rast i razvijanje, a jednog dana ako skupa okrunite svoju vezu brakom, vrhuncem zajedništva i povjerenja, i vaša seksualnost će imati prikladan prostor da ne bude mjesto optuživanja već razvoja i darivanja. Postoji puno izraza ljubavi kojima možemo iskazivati međusobnu naklonost. Jedan poljubac ili zagrljaj može biti divan izraz ljubavi, ali može također biti grešna prilika. U vašoj situaciji zasigurno će vam pomoći zajednička molitva, ali nemojte to shvaćati kao automatski mehanizam. Molitva uvijek traži i naš angažman.«¹

Teško je naći način kako porazgovarati s mladima o tim temama. Nerijetko se pojavi neugodnost, sram, strah kod sugovornika,

no razgovor je nužan. Nužno je uspostaviti otvorenu komunikaciju, u kojoj se moramo čuvati monologa i upornoga uvjeravanja. Potrebno je osobi dati vremena i načina da progovori o svome problemu. Moramo se čuvati rigorizma i objektivizma te maksimalno uvažavati sve subjektivne čimbenike. Ako bismo upozoravali samo na grešnost i dramtizirali situaciju, to može dovesti do suprotnoga učinka. Stoga osobu moramo promatrati i prihvatiti kakva ona jest na svojem putu svetosti.

Kongregacija za katolički odgoj donosi nam sljedeće: Nastojanja odgojitelja trebaju biti usmjerena prema uzrocima umjesto izravna suočavanja s problematikom. Samo je na taj način moguće promicati efikasni razvoj mladenačkih nagona, tj. nutarnje sazrijevanje koje vodi gospodarenju instinktima... Dobar uspjeh toga načina ovisit će, kao uvijek, o poznavanju pravih uzroka problema. To ostaje glavni cilj i zadaća osobnoga odgoja kandidata.

Masturbacija je najuže vezana za egoizam, zatvorenost prema drugima, zatvorenost i svoj mali svijet, označen bolesnom sebičnom ljubavlju. Zato je jedan od najboljih lijekova protiv toga altruizam i otvorenost osobe drugima. Moramo pomoći osobi da bi se ona otvorila više Bogu, drugima, cijeloj zajednici i ambijentu u kojem živi. Osobu se treba poticati na velikodušnu i djelotvornu ljubav prema drugima, na nesebično zalaganje za dobro, na rast u dobru. Osobu se mora upozoriti na pravu ljepotu uzajamne bračne ljubavi i darovanja drugima, odričući se svojih interesa i sebičnih želja. Ako to uspijemo, lakše će se odreći i svoga samoužitka jer će u tome vidjeti odraz vlastitoga poraza, egoizma i robovanja. Uvijek je potrebno naglašavati mogućnost pobjede nad tom manom ako se osoba zalaže i angažira.

Vodič za dobru ispovijed

Antonio Ihaz, IV. god.

1. Važnost sakramenta ispovijedi

Svakomu je čovjeku zbog njegove grešne naravi potreban sakrament ispovijedi, po kojem mu se daje oprost od grijeha i milost kao znak Božje ljubavi preko svećenika, službenika Božjega. No i sam pristup sakramentu ispovijedi zahtijeva pripravnost i sabranost. Vrlo je važno da je vjernik sabran i dobro pripremljen prije same ispovijedi, za vrijeme ispovijedi i nakon ispovijedi. Nažalost, zbog današnje krize vjere javlja se i kriza grijeha i svijesti o grijehu, pa i kriza same ispovijedi, ili se potreba za ispovijedi svodi na minimum. Današnji čovjek želi biti neovisan, *oslobođen* od religijskoga robovanja. Takav ateistički stav oblikuje čovjeka tako da grijeh shvaća kao pogrešku ili zaboravlja na stvarnost i težinu samoga grijeha i time gubi potrebu za ispovijedi. No ispovijed nije mjesto poraza, osude i srama, već je mjesto pobjede, gdje čovjek priznaje pred Bogom svoje grijeha, grešnost i svu krivicu. Ne ostaje u tami i blatu grijeha, već zadobiva oprost i snagu da ustane iz blata grijeha i da nastavi dalje živjeti čestito te da što manje griješi.

Sakrament ispovijedi ili pomirenja jedan je od sedam svetih sakramenata po kojem se svakom krštenom čovjeku daje oprost od počinjenih grijeha. Pomirenje je najprije Božji milosrdni dar čovjeku po kojem Bog pomiruje sa sobom ovaj grešni svijet krvlju i križem svoga Sina.¹ Ustanovljen je Isusovim

slanjem učenika da šire i navješćuju radostnu vijest cijelomu svijetu riječima: »Primitite Duha Svetoga. Kojima oprostite grijeha, oprošteni su im; kojima zadržite, zadržani su im« (Iv 20, 2). Tim riječima ne samo da je ustanovljena ispovijed i da je vlast otpuštanja grijeha dana i njegovim učenicima nego i izravno upućuje na čovjekovu palu i grešnu narav kojoj je prijeko potrebna ispovijed i oprost grijeha. I to što je čovjeku potrebna ispovijed i oprost od grijeha, ujedno je preduvjet koji treba ostvariti da bi zavrijedio kraljevstvo Božje. Prema Tridentaskomu saboru, sakrament ispovijedi ustanovljen je Isusom Kristom i po božanskom pravu naglašava božansku, a ne ljudsku nužnost za spasenje.² Za razliku od tridentskoga shvaćanja ispovijedi, Drugi vatikanski sabor umjesto božanskoga prava stavlja naglasak na Božje milosrđe. Da bi vjernik postigao spasonosni lijek pokore, mora po Božjem milosrđu ispovijediti sve teške grijeha kojih se, nakon ispita savjesti, sjeća.³

2. Kako obaviti ispit savjesti?

Zbog iznimne važnosti samoga sakramenta ispovijedi dobro je pripremiti se za svetu ispovijed, sabrati se, promisliti o vlastitim počinjenim grijesima. Da bi ispovijed bila valjana, neka se prije ispovijedi dobro i temeljito promisli o tome što smo činili, kako smo se odnosili prema drugima, što smo

¹ D. STOJIC, *Predbračna čistoća*. Dostupno na: http://studentski-pastoral.com/index.php/pitajteKapelana/41?fbclid=IwAR2zMcKWYb7mAs3-bxCZcQhCQdzl-5hGHuWdEzLWabNeQ8Co1YOLv_RXOOc (22. 2. 2021.)

¹ Usp. D. VUKOVIC, Odrješenje i pomirenje kao darovi Božje milosrdne ljubavi, u: *Diacovensia* 24(2016.)4, 555–566., ovdje: 556.

² Usp. A. TAMARUT, Teološko-pastoralna aktualnost sakramentalne ispovijedi, u: *Bogoslovska smotra* 77(2007.)3, 695–726., ovdje: 700.

³ Usp. *isto*, 704.



mislili, jesmo li u srcu imali dobre ili zle nakanе, jesmo li željeli nekomu dobro ili zlo, jesmo li nešto propustili učiniti, a trebali smo, što smo i kako govorili.

Ako vjernik ima poteškoće pri ispitu savjesti, neka je obavi slijedeći molitvu *Očenaš*. Moleći, neka si postavlja pitanja: Vjerujem li da je Bog moj otac i da sam ja Njegovo dijete? Jesam li svjestan da sam dragocjen u Božjim očima? I ako je Bog Otac i sveti Bog, poštujem li njegovu osobu ili bilo što njemu posvećeno i trudim li se bolje upoznati Riječ Božju? Budući da je on moj Gospodar, u kojem dijelu moga bića On ne vlada kao apsolutni Gospodar i koji to grijeh činim da zapriječim dolazak kraljevstva Božjega u moje srce? Želim li ja doista da se u meni i po meni ostvari volja Njegova i jesam li uvjeren da me On ljubi premda mi je Njegova volja teška i mučna? Znađem li kako treba ovisiti o Bogu i drugima? Dije-lim li svoj kruh s onima koje mi Bog šalje, i kako? Jesam li ikad sumnjao u Božje mi-

losrđe i oproštenje? Znam li kako napraviti iskorak prema pomirenju? Jesam li svjestan postojanja zla duha, Sotone, bojim li ga se, odbijam li napasti koje mi dolaze od zla duha, pokoravam li se pred napastima? Molim li i za one koji trpe i muče se da bi ostali vjerni u svojim obvezama?⁴ Preispitavši svoju savjest, pristupamo ispovijedi.

3. U tijeku ispovijedi

Tijekom ispovijedi važno je ostati iskren, izreći svaki grijeh, bez obzira na to koliko bolno može biti priznati grijeh, pogotovo ako je u pitanju vrlo težak grijeh. Važno je i slijediti smjernice na koje vjernik treba obratiti pozornost: molitva i odlazak u crkvu, psovanje, svađa, odnos prema svojoj obitelji i drugima, laganje, nepravedno prisvajanje tuđe imovine sebi, besramni činovi, misli i želje, neumjerenost u jelu, piću i novcu, post.

⁴ Usp. H. CALDELARI, *Oproštenje, izvor života. Zašto i kako se ispovijedati?*, Đakovački Selci, 1985., 53–58.

Važno je da se tijekom ispovijedi ne izostavi nijedan grijeh koji je u sjećanju i nije zaboravljen. »Gospodine, proničeš me svega i poznaješ, ti znaš kada sjednem i kada ustanem, izdaleka ti već misli moje poznaješ. Hodam li ili ležim, sve ti vidiš, znani su ti svi moji putovi. Riječ mi još nije na jezik došla, a ti Gospodine, sve već znađeš. S leđa i s lica ti me obuhvaćaš, na mene si ruku svoju stavio. Znanje to odveć mi je čudesno, previsoko da bih ga dokučio« (Ps 139, 1–6).

Naš Gospodin Bog Otac svemoguć je i sve vidi. Poznaje svaku našu misao, želju i nakanu i prije nego smo mu se obratili. Stoga u ispovijedi neka se srce čovjeka cijelo otvori Gospodinu, ponizi se pred njim, prizna sve svoje krivice i pokaje se za njih, da bi primilo obilje njegove milosti i ljubavi. Nakon iskrene i valjane ispovijedi slijedi pokora. Prije pokore svećenik daje oprost i odriješnje od grijeha, ulijevajući milost i Božju ljubav na pokajnika koji je čvrsto odlučio više ne griješiti. Riječi: »I ja te odriješujem od grijeha tvojih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga«⁵, riječi su koje izgovara svećenik polaganjem ruku i znakom križa nad pokornikom, označuju ulijevanje Duha Svetoga za oproštenje grijeha, donose pomirenje i mir te vraćaju pokornika u zajedništvo s Bogom.⁶

Svaki je čovjek stvoren na sliku Božju i na kraju životnoga puta samo se k Njemu vraća. Jer sve dok duša ne nađe mir u Gospodinu, nikada se smiriti neće. Čovjek, koji je praktički uvijek grešnik, ima samo jedan

izbor, a to je stalno življenje kao pokornik koji se nikada ne osjeća sigurnim. Prvo, jer je svjestan svoje grešnosti i počinjenoga grijeha, a drugo, jer ga Sotona neprestano gnjavi i tjera na grijeh.⁷ Pokora, koja slijedi nakon ispovijedi, čin je po kojem se grešnikovo srce raspali milošću Duha Svetoga, gori zbog boli i rasvjetljuje se spoznajom samoga sebe, a nakon toga će trnje, savjest ispunjena mukom i griznjom, konačno biti uništeno i pokorniku će biti vraćen mir.⁸

4. Nakon ispovijedi

Pokora je popraćena molitvom koju svećenik zadaje pokorniku te koju on moli nakon ispovijedi zbog svojih grijeha. Svatko od nas može redovito pristupati sakramentu ispovijedi, izmoliti pokoru i nastaviti živjeti bez grijeha. No mnogima se često dogodi da ubrzo nakon ispovijedi opet zgriješe, počine isti grijeh koji su tek ispovijedili. I onda se ispovijed neprestano ponavlja i grešnik stupa u začarani vrtlog iz kojega ne može izaći. Problem je u tome što se mnogi od nas nakon ispovijedi ne ponize iskreno u svome srcu. Pristupajući sakramentu ispovijedi, često zaboravljamo onu bitnu, duhovnu dimenziju koju ispovijed zahtijeva. Ispovijed zahtijeva veliku poniznost i skrušenost srca, grešnik treba pred Bogom, osim grijeha, priznati svoju ništavnost, malenkost nasuprot Njegovoj neizmjerljivoj veličini i da samo o Njemu ovisi. Čak se i nakon ispovijedi često oslanjamo na vlastite snage u borbi protiv grijeha, čvrsto odlučimo više ne griješiti, no na kraju ipak zgriješimo, a ne crpimo snagu oslanjajući se na ruku Božju.

⁵ Rimski obrednik obnovljen prema odluci svetog općeg sabora Drugog vatikanskog, proglašen vlašću pape Pavla VI. *Red pokore*, Zagreb, 2009., 32–33.

⁶ Usp. D. VUKOVIĆ, *Odrješnje i pomirenje kao darovi Božje milosrdne ljubavi*, u: *Diacovensia* 24(2016.)4, 561.

⁷ Usp. N. VUKOJA, *Sakrament pomirenja u govorima sv. Antuna Padovanskog*, u: *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 50(2010.)2, 129–160., ovdje: 136–137.

⁸ Usp. isto, 140.



Tišina u braku

Marija Hardi, IV. god.

Uvod

U današnjem kontekstu tišina se često uzima kao nešto negativno. Počevši od razgovora s ne toliko nama bliskim osobama pri čemu nastaje tzv. neugodna tišina, sve do velikih svađa i razdora gdje tišina postaje jedini oblik podnošenja. Međutim postavlja se pitanje treba li se tišina uvijek promatrati kao negativna stvarnost u odnosima. Ako se tišinu i šutnju promatra kao mjesta susreta sa svetim, onda ona mora imati i svoje pozitivno mjesto u međuljudskim odnosima. S obzirom na to, u prvom dijelu ovoga članka obradit ćemo pojam tišine kao one ubojite, dok će se drugi dio baviti tišinom kao mjestom susreta sa svetim.

1. Ubojita tišina

Brak u smislu obitelji prvi je stup i temelj društva. U tom smislu i pastoralna konstitucija II. vatikanskoga sabora o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* o obitelji kaže kako je ona »svojevrsna škola bogatije čovječnosti. A da bi ona uzmogla postići puninu svojega života i poslanja, potrebna je dobrohotna razmjena misli i uzajamno savjetovanje suprugā, kao i brižljiva suradnja roditelja u odgoju djece«. ¹ Nadalje možemo reći kako je sretna obitelj, odnosno »sretno stanje u bračnoj i obiteljskoj zajednici, preduvjet i temelj sretne Crkve, ali i sretnog i skladnog društva«. ² Prema tomu možemo

reći kako se proširena tema tišine u smjeru bračne zajednice itekako treba ticati psihologije i teologije zajedno.

Ponajprije ćemo izdvojiti jednu bitnu karakteristiku koja se tiče bračnih partnera, a to je međuovisnost. Ona ukratko znači da »prisutnost, slika koju u sebi nosimo o partneru i njegove riječ i postupci djeluju na nas, na naše osjećaje i postupke. Također, naša slika, prisutnost i postupci djeluju na našeg partnera«. ³ Drugim riječima, to znači da će na bračnoga partnera itekako utjecati izostanak riječi u određenoj situaciji ili nakon nje. Zbog toga se s pravom može reći kako uspjeh bračnoga odnosa leži u »postignutoj ravnoteži međusobne interakcije i emotivne razmjene«. ⁴

Krenut ćemo od neuspjeha u održavanju te ravnoteže koji najčešće s vremenom dovodi do negativne tišine, odnosno tzv. *ubojite tišine*. Ona je većinom korak koji daje poticaj razvodu braka. Nije novost činjenica kako su današnji brakovi većinom obilježeni riječju *kriza*, ali ujedno je to dovelo do zamaha u bavljenju brakom i obiteljskom zajednicom uopće, pri čemu ne smije izostati i teološki pogled na tu temu. Tako među već poznatim uzrocima krize braka, kao što su to nezaposlenost, siromaštvo, dužničko ropstvo i financijska nesigurnost, ne smije

se zanemariti i onaj koji je povezan s krizom vjere i morala, točnije egzistencijalnom i životnom povezanošću s Bogom. ⁵ Također je jedan od bitnijih uzroka razvoda braka i raspad patrijarhalnoga sustava te sekularizacija i individualizacija u društvu. ⁶ Jednako tako, koliko god materijalizam u svakodnevnom životu dolazi do izražaja, u braku je u prvom planu emocionalna kvaliteta bračne ljubavi, što znači da nije dovoljna samo ekonomska i socijalna sigurnost. ⁷ Može se dakle reći da s krizom braka u društvu nastupa i kriza ljubavi uopće.

Treba se također prisjetiti kako čovjek nikada nije samostalna jedinica, već je uvijek naravno povezan s društvom, a to znači da društvo i brak također međusobno ovise. Tako se može reći da s nastupom obrata vrednota u društvu brak prestaje biti sama po sebi razumljiva stvarnost. ⁸ Isto načelo vrijedi i za promatranje tišine, a tim više za gubitak gajenja svete tišine u braku. Tišina prestaje biti vrednota jer »suvremeni čovjek sve više povezuje vrednote s dobiti i zadovoljstvom«. ⁹ Takav stav možemo vidjeti i iščitavajući podatke iz EVS-1999. To je lista koja, među ostalim, prema građanima Republike Hrvatske, sadrži šesnaest vrednota za uspješan brak koje su poredane po visini postotaka dobivenih na odgovorima »važno« i »veoma važno«. Ovdje donosimo

nekoliko najvažnijih, a to su međusobno poštovanje i uvažavanje, vjernost, razumijevanje i tolerancija, biti spreman raspravljati o problemima koji se pojave u vezi muža i žene, djeca te mnogo razgovarati o zajedničkim interesima. ¹⁰

Iz toga možemo primijetiti kako je komunikacija, odnosno razgovor jedan bitan temelj bračnoga odnosa. Pritom treba imati na umu kako »bračni razgovor nisu samo sadržaj i riječi, nego također odnosi, stavovi, unutarnje doživljavanje, ponašanje jednoga i drugoga partnera«. ¹¹ Drukčije rečeno, razgovor koji se događa između bračnih partnera nije samo ono izgovoreno, nego tu treba ubrojiti i određivanje značenja polazne poruke, definiranje međusobnih odnosa, uključivanje same osobe i utjecanje na partnera. ¹² Dakle u bračni razgovor ubraja se slušanje bračnoga partnera koji nam govori, razmišljanje o onome što smo od njega čuli i međusobno priopćavanje onoga o čemu smo razmišljali. ¹³

Imajući to na umu, do negativne, ubojite tišine u braku može doći iz nekoliko razloga. Tako za primjer možemo uzeti tzv. *linearni brak*, gdje se o problemima razgovara, ali se ne događaju nikakve promjene, već se sve kritizira. Zbog toga često dolazi do prekida dijaloga jer glavnu ulogu igra činjenica je li bračni parter u određenoj situaciji postupio ispravno ili ne, umjesto da se njeguje međusobni odnos. ¹⁴ Rješenje takve situacije jest ugledati se na tzv. *neutralni brak*, u kojem se sva rješenja testiraju i u skladu sa situacijom

¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), (=GS), br. 52., u: Dokumenti, Zagreb, 2008.

² D. VUKOVIĆ, Put prema sretnoj obitelji, u: *Diacovensia*, 22(2014.)3, 283–286., ovdje: 284.

³ D. SVILAR BLAŽEVIĆ, Partnerski odnosi, obitelj i roditeljstvo u suvremenom društvu, u: A. BRAJŠA-ŽRANEC, J. LOPUŽIĆ., Z. PENEZIĆ (ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*, Zagreb, 2014., 23–42., ovdje: 24.

⁴ Isto, 26.

⁵ Usp. D. VUKOVIĆ, Put prema sretnoj obitelji, u: *Diacovensia*, 22(2014.)3, 284.

⁶ Usp. J. BALOBAN, G. ČRPIĆ, Bitne vrednote za uspješan brak u Hrvatskoj, u: *Bogoslovska smotra*, 70(2000.)2, 313–341., ovdje: 314.

⁷ Usp. P. BRAJŠA, *Brak i obitelj iz drugog kuta*, Zagreb, 2009., 143.

⁸ Usp. J. BALOBAN, G. ČRPIĆ, Bitne vrednote za uspješan brak u Hrvatskoj, u: *Bogoslovska smotra*, 70(2000.)2, 315.

⁹ Isto.

¹⁰ Usp. isto, 316.

¹¹ P. BRAJŠA, *Brak i obitelj iz drugog kuta*, 158.

¹² Usp. isto

¹³ Usp. isto, 168.

¹⁴ Usp. isto, 148.



prilagođavaju, pri čemu dijalog ne izostaje jer se uvažavaju i rješenja suprotne strane.¹⁵

U braku također može doći i do manjka razgovora zbog straha da bračni partner ne bi upoznao naše slabosti, a jednako i mi njegove.¹⁶ Potom često se događa da u razgovoru određena neprimjerena pitanja izazivaju tišinu u smislu onemogućavanja ikakvih reakcija.¹⁷ Ubojita tišina koja nastaje između bračnih partnera često je i rezultat međusobnoga neuvažavanja, ali i istodobnoga slaganja. Tu nije riječ o situaciji u kojoj se sva neslaganja potiskuju zbog mira u obitelji, umjesto da se ona rješavaju.¹⁸

Nakon svega rečenoga mogli bismo se zapitati može li ikada tišina nositi sa sobom radosnu vijest ili ona uvijek predstavlja zamku u koju upadamo produbljujući jaz u odnosima. Međutim tu na umu treba imati da je tišina po sebi neutralna, a ovisi o načinu na koji ćemo se njome koristiti. Stoga nakon kratkoga prikaza kako tišinu možemo iskoristiti da bismo drugomu i/ili sebi naštetili, valjalo bi prikazati i suprotno – kako tišinu upotrijebiti da bismo poboljšali odnose između bračnih partnera.

2. Sveta tišina

Drugim vatikanskim saborom jasno se istaknulo i iznova naglasilo kako se svetost života može postići i u braku, a ne isključivo djevičanskim posvećenjem. Time se počelo ozbiljnije shvaćati kritike o nedovoljnom broju oženjenih svetaca koji bi svojim uzorom pokazali kršćanskim bračnim parterima kako istinski nasljedovati Isusa Krista

na vlastitom putu bračnoga poziva.¹⁹ Među tim prigovorima našlo se i onih koji tvrde da nam Sveto pismo ne donosi upute za kršćanski život u braku. Ipak, s njima se ne možemo u potpunosti složiti, osobito jer nam Biblija donosi i za tu temu bitan događaj, a to je rođenje sv. Ivana Krstitelja (usp. Lk 1, 5–25; 1, 57–79).

Roditelji sv. Ivana Krstitelja, Zaharija i Elizabeta, bili su ljudi pravedni pred Bogom, ali bez djece jer je Elizabeta bila nerotkinja. U biblijsko vrijeme nemati djece bilo je gotovo poistovjećeno s prokletstvom. Još više time što je Zaharija bio svećenik koji bi trebao suvremenici jamčiti Božji blagoslov, dok isti ne uspijeva osigurati za samoga sebe.²⁰ Ovdje ćemo te detalje ostaviti postrance i pozornije promotriti dijalog ponajprije između anđela Gospodnjega i Zaharije. Naime, ukazanjem anđeo u Zahariju unosi strah, zbog čega ga na samom početku mora smiriti. Nakon toga slijedi detaljan opis Zaharijina sina koji se ima roditi. Međutim Zaharija nije mogao prihvatiti riječi koje su mu rečene. Bio je ispunjen sumnjom te zbog toga nije mogao otvoriti srce i saslušati svoga sugovornika. Također sve do čega mu je u tom trenutku bilo stalo jest razaznati navještaj, odnosno spoznati nešto po znakovima.²¹ Zbog toga anđeo čini jedino što mu preostaje kako bi mogao potvrditi svoje riječi – oduzima Zahariji sposobnost komunikacije dok se navještaj ne ispuni.

¹⁹ Više o toj temi: COMUNITÀ DI CARESTO, *Oženjeni sveci. U potrazi za obnovljenom hagiografijom za bračnu duhovnost*, Zagreb, 1997.

²⁰ Usp. J. GONZÁLEZ MONZÓN, Na putu prema Božjem otajstvu. Tri znakovita lika: Zaharija, Marija i Elizabeta (Lk 1,5-56), u: *Kateheza*, 27(2005.)4, 364–372., ovdje: 365.

²¹ Usp. isto, 367.

Ovdje je potrebno posebno naglasiti dva momenta: povjerenje i tišinu. Prije svega treba spomenuti kako je česta pojava u dijalogu, općenito, nepovjerenje. Kada se osoba usredotoči samo na jednu stvar u čitavom razgovoru i ne može prijeći preko nje. Kada osoba propituje svaku tvrdnju svoga sugovornika. Kada osoba iziskuje čvrste dokaze za izneseno u razgovoru. Sve su to slučajevi u kojima u dijalogu izostaje povjerenje, zbog čega će sam dijalog biti neplodan. Rezultat se možda osobi bez povjerenja početka može činiti pobjedničkim ako je naučila dokazati svomu sugovorniku kako je u pravu. Međutim temelj svake komunikacije jest slušanje sugovornika. Da bi se to moglo ostvariti, potrebno je povjerenje između osoba, ali također i tišina. Tek u tišini možemo razaznati što nam drugi želi reći, kao što je jedino u tišini moguće razmisliti o rečenom. Nakon takve, na ispravan način upotrijebljene tišine svaki će razgovor moći uroditi plodom, kao što je to i slučaj kod Zaharije. Poslije vremena provedenoga u razmišljanju o navještaju, promatranju ispunjenja navještaja i obavljanja vlastite zadaće pri tom ispunjenju Zaharijine prve progovorene riječi bile su blagoslov Boga i poznati Hvalospjev (usp. Lk 1, 68–79).

Osim tišine potrebne za komunikaciju prigodno je spomenuti i tišinu kao prostor susreta s Bogom. O toj temi već smo ukratko raspravili, stoga bi bilo prigodno samo istaknuti komentar sv. Ivana Zlatoustoga koji kaže kako bi »bila bi krajnja nezahvalnost i nerazboritost posvetiti pet ili šest dana zemaljskim poslovima, a ne dati jedan dan, štoviše, čak ni jedan mali dio dana, duhovnim stvarima«.²² Nikada se ne smije zabo-

²² G. FREGNI, *O bračnoj ljubavi. Misli crkvenih otaca*, Split, 2002., 42.

raviti kako je brak zemaljska, ali i duhovna stvarnost. Zbog toga je potrebno često se sjetiti molitvom ustupiti mjesto Bogu. Na posljetku sam je Gospodin rekao da gdje su dvojica ili trojica sabrani u Njegovo ime, tu je i On među njima (usp. Mt 18, 20).

S obzirom na dosad rečeno možemo se složiti kako »postoje i oblici dobre, kreativne tišine koji su potrebni svakom ljudskom biću, a koji su potrebni i u braku i obitelji«.²³ Pritom se možemo osloniti na misao u kojoj je Sabbadini usporedio tišinu s bijelom bojom.²⁴ Naime bijela je boja, površno gledano, bez boje, ali se pomnim istraživanjima dokazalo kako je ona, zapravo, skup svih boja. Jednako vrijedi i za tišinu. Naizgled je tišina ona pri kojoj izostaju riječi, ali zapravo, ponekad ona najglasnije govori. Naravno, pritom na umu treba imati mudre riječi Propovjednikove kako sve ima svoje vrijeme, pa tako i »vrijeme šutnje i vrijeme govorenja« (Prop 3, 7b).

Zaključak

Kao i u prvim stoljećima kršćanstva, i danas je istinski kršćanski brak u manjini, a istinsko življenje kršćanske vrednote u braku rijetkost. Kršćanskim bračnim partnerima upravo bi to trebao biti jedan od razloga za poziv na miran suživot. Papa Franjo u svojoj apostolskoj pobudnici *Amoris Laetitia* spomenuo je kako prevladavanje kriza u braku ne dovodi do slabljenja, nego do poboljšanja, pročišćavanja i sazrijevanja bračnoga

²³ N. VRANJEŠ, Elementi, etape i perspektive pastoralnoga braka i obitelji prema apostolskoj pobudnici *Amoris laetitia*, u: *Diacovensia*, 25(2017.)2, 267–284., ovdje: 274.

²⁴ Usp. A. SABBADINI, Listening to Silence, u: *British Journal of Psychotherapy*, 7(1991.)4, 406–415., ovdje: 408. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1752-0118.1991.tb01145.x> (18. 7. 2020.)

¹⁵ Usp. isto, 149.

¹⁶ Usp. isto, 165.

¹⁷ Usp. isto, 150–151.

¹⁸ Usp. isto, 159.



sjedinenja. Smatram kako je pouzdan i dobar prvi korak prema prevladavanju prepreka znati poslušati što nam bračni drug zaista govori, ali jednako tako i stvoriti atmosferu za mogućnost slušanja uopće. Pritom je bitno gajiti sakralnu tišinu gdje činimo ne samo prostor komunikacije s drugim već dajemo bitno mjesto Bogu koji će iz poštovanja naše slobode djelovati samo ako Mu mi dopustimo. Iako tišina nije poželjan

odgovor u svakoj situaciji i često može biti indikator loše komunikacije, ako je pravilno upotrijebljena, ona može biti mnogo više. Svakako da nije rješenje svakoga problema, osobito bračnoga, ali može biti potreban korak prema rješenju. Stoga idući put prije razgovora pokušajmo stvoriti tišinu u svome srcu kako bismo mogli prihvatiti riječi svoga sugovornika, a potom zajedno s njime i pronaći način prevladavanja poteškoća.

Bog koji šuti ili Bog koji pati?

Martina Ganjto, IV. god.

Uvod

Na ovome se svijetu događaju svakakva zla. Za neka zla zaslužna je priroda, npr. potresi, erupcije vulkana, poplave, a drugima je uzrok čovjek, npr. ubojstva, logori, atomske bombe, razna zlostavljanja. Gdje je Bog kad se sve to događa? Utječe li zlo na njega? Što mi možemo učiniti da pobijedimo zlo? To su pitanja na koja ćemo pokušati odgovoriti u ovome radu.

1. Pogođenost zlom

Kako je moguće da jedan svemogući Bog stvara svijet u kojem ima zla? Bog je dobar i njegov je naum da taj svemir rađa dobrim. On mu u tome pomaže i brine se da tako i bude. Platon misli da zlo koje postoji Bog neće stvoriti svjesno i namjerno. Bog je doista naumio stvoriti svemir te tako čini jer je dobro i jer mu je u prirodi. No stvaranje može sa sobom nositi i zlo. Takva zla ne može spriječiti ni najmoćnije biće, iako se ono može uplesti i nadići ih uklapajući ih u dobru cjelinu. Bog stvara samo ono što je dobro. On ne želi ono loše, ali to prihvaća

jer do njega dolazi po nuždi (npr. životinje nužno umiru) ili tako što se nešto dobro okrene u loše (npr. ljudi).¹

Štoviše, Bog je zlu prva žrtva. »Zlo postoji zato što Božja ljubav nije prihvaćena«², nego prezrena, odbijena i ubijena. Maurice Zundel jednom je rekao da će zlo dohvatiti Boga prije nas, kao što je to učinilo na Golgoti.

Kako Bog može biti pogođen zlom? Pokušajmo zamisliti majku s bolesnim djetetom. Zdrava majka može proživljavati smrtnu borbu djeteta bolnije nego što je dijete proživljavalo, zbog poistovjećivanja ljubavi s ljubljenim bićem. Bog pati poput te majke kad vidi naše patnje. Patnjom nije pogođeno ni jedno biće, a da prije njega nije pogođen Bog.

Ljudske užase i Sotonina djela čovjek nikada neće moći u potpunosti shvatiti. Zlo je uvijek nepravdno i ružno. Pred zlom vrijeđa samo borba i otpor. Molitva je jedan

¹ Usp. K. WARD, *Bog. Vodič za zbunjene*, Zagreb, 2004., 181–182.

² R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine*, Zagreb, 2017., 184.

od oblika opiranja. Pomoću nje Bog štiti čovjeka.

Blažena Djevica Marija uspjela se oduprijeti zlu. Gubila je snagu pred mržnjom i nasiljem, ali je ipak posjedovala i veliku unutar-nju snagu i ostala uspravna. Molila se i smireno prihvaćala Božju volju. Marija ljubi Boga koji ljudsku zloću spaljuje u ognju milosrdne Ljubavi. Ona podnosi trpljenje zahvaljujući svojoj molitvi. Krist jedini čovjeku može dati snage, kao što ju je dao i Mariji, da se suprotstavi zlu. On sudjeluje u našim kušnjama i patnjama te nam pomaže prevladati ih. Trpljenje nas otkupljuje, a bol nam pokazuje da smo živi. Treba trpljenje prihvatiti u tišini zato što nema nepravde na svijetu koja ne bi našla svoj molitveni odgovor u Bogu.³

Teško je prihvatiti patnju, pa se onda okomlujemo na Boga i pitamo ga: »Čemu sve ovo?« Bog ne želi zlo, rat, smrt ni trpljenje, ali ipak to dopušta. Zašto? Bog želi da proživimo svoj cijeli život ovdje na zemlji. On izaziva biće da postane ono što samo biće tek nazire kao moguće.⁴ To možemo usporediti s Michelangelovim Jonom u Sikstinskoj kapeli. Jona je prikazan tako da gleda dijalog između Boga i svijeta i vidi da se Bog postavlja postrance kako bi stvari mogle uzeti oblik.⁵ Zlo je dio čovjekova postojanja. Bog je htio da i Sin iskusi zlo za otkupljenje svijeta.⁶

2. Skriveni Bog

Nekada imamo osjećaj kao da nas je Bog napustio, ali on bdije nad nama. Čovjek može

³ Usp. isto, 184–187.

⁴ Usp. A. BODRATO, Bože, gdje si?, u: *Služba Božja*, 35(1995.)1, 21–28., ovdje: 27.

⁵ Usp. isto, str. 26.

⁶ Usp. R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine*, 187.

iskusiti nezamislive ružne nevolje, a Bog je cijelo vrijeme s njim.⁷ Njegovo prisustvo izgleda kao prazno sjedalo odsutne osobe i zato ljudi često zaboravljaju da je prisutan. Bog je skriven i iskustvo njegova skrivanja tvori naš identitet. Talmud tvrdi da tko nije u stanju skrivanja Boga i svjedok njegove šutnje, taj nije dio Božjega naroda.⁸ Naša se veličina nalazi u vjeri koja nas približava Bogu, a pogotovo kad smo u kušnji i ne osjećamo njegovu prisutnost. U trenucima kada ne osjećamo Božju prisutnost, kada u nama nema mirnoga, radosnoga osjećaja punoga ljubavi, trebamo pokušati promatrati ono što nas okružuje. Npr. cvrkut ptica, razno cvijeće, dugu nakon oluje, dječji osmijeh itd. Obratimo pozornost na sve to lijepo što nas okružuje i sjetimo se da je sve to Bog stvorio i darovao nama iz ljubavi.

Bog nas odgaja. Njegov odgoj nam najbolje opisuje prispodoba o zrnu i kukolju. Ona nam govori da ustrajemo u strpljivosti i vjerujemo da će Bog providjeti pobjedu nad zlom jer je on saveznik u svim borbama protiv zla. Vrlo je važno biti ustrajan i ne gubiti nadu. Zlo nikada nema zadnju riječ. Trebamo ući u muk Božji koji je tišina Ljubavi i pouzdanja. Bezglasna je molitva najsnažnija protiv zla. Boga moramo uključiti u borbu protiv nepravde, a naša su oružja molitva i ljubav.⁹

Šutnja je rasterećenje, oslobođenje od nepotrebnoga, povlačenje iz buke svijeta kako bi se moglo susresti Boga. Ona je izvrstan prostor u kojem Bog može djelovati u nama i preobraziti nas. To je prostor u kojem

⁷ Usp. isto, 188.

⁸ Usp. A. BODRATO, Bože, gdje si?, u: *Služba Božja*, 35(1995.)1, 21.

⁹ Usp. R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine*, 190.



postajemo netko, a prestajemo biti svatko. Svatko je onaj tko neprestano govori, tko ne zna šutjeti i ne osjeća potrebu za šutnjom.¹⁰ Kako možemo čuti Boga ako mu ne damo priliku da progovori? Šutnja je stav pozorne spremnosti, budnosti i osluškivanja.¹¹

3. Šuti li Bog predolikim trpljenjima?

Kardinal Sarah bio je svjedokom velikih nevolja. Vidio je odsječene ruke, odrubljene glave, tijela rastrgana minama, unakažena lica. Nitko od tih stradalih nije pripisao ta zla Bogu i time ovjenčao zločin nevinosti.¹²

Postoje stereotipi o načinu na koji nam Bog govori. Ljudi često zamišljaju da će im Bog doslovno reći što trebaju napraviti i da će čuti Božji glas svaki put kada trebaju odgovore. To nije nemoguće, ali se ne treba tvrdoglavo držati zamisli da Boga ne čujemo oko sebe. On nam često progovara, ali mi čekamo na takve trenutke doslovnoga slušanja Božjega glasa i zbog toga često propustimo sve načine na koje nam Bog govori (kroz prirodu, druge ljude, Sveto pismo, molitvu itd.).

Pitanje Božje šutnje možemo shvatiti po primjeru igre skrivača. Dva su se dječaka igrala skrivača. Jedan se skrio i čekao uvjeren da ga prijatelj traži i ne uspijeva naći. No nakon dugoga čekanja izišao je i shvatio da ga prijatelj nije ni tražio. Otrčao je djedu plačući i vičući protiv prijatelja. A djed mu je na to odgovorio da tako jadikuje i Bog. Pitati se

gdje je Bog u teškim vremenima znači staviti se u sferu igre skrivača i pritom priznati vlastitu nespremnost i nemoć da ga tražimo i nađemo.¹³ Bog ponekad čeka na nas da mu se obratimo kako bi nam pomogao.

Uvijek treba vapiti Bogu, tražiti pomoć. Muk je nekad zadnja crta obrane. Tišina daje snagu, oprema nas strpljivošću, vraća hrabrost. Zlotvori mogu uništiti sve, ali ne mogu provaliti u čovjekovu tišinu, srce i savjest. U nutrinu naše duše bdiye Bog. Zlo nikada neće pobijediti Boga koji je prisutan u nama. Ono prestaje u tišini molitve, pouzdanja i nade.

4. »Blago progonjenima zbog pravednosti«

Bog nas uči da molimo za neprijatelje. On nas štiti nježnošću da se ne zaprljamo mržnjom. Ljudi vide samo vanjštinu, a Bog zna što je u nutrinu. Zbog njegova pogleda trebamo ostati mirni i tihi.¹⁴ Tako je francuski filozof Emmanuel Mounier za vrijeme Drugoga svjetskoga rata bio uhićen jer je podržavao francuski pokret otpora Njemačkoj. Optužili su ga da je on bio vođa na lyonskom području i pripisali mu da je potpisao mnoge dokumente koje nikada nije vidio. On je na to rekao da je njegova savjest čista i da nije ni malo potišten. Bio je sretan što je iskusio i zatvor jer čovjeku nešto nedostaje ako nije osjetio bolest i nesreću.¹⁵ Zatvor nije bio sramota za progonjene kršćane i nikada nije sramota za nevinu osobu. Zapravo, daje joj dimenziju blaženstava: »Blago progonjenima zbog pravednosti.« (Mt 5, 10) Nevini zatvorenici

pripadaju velikoj obitelji mučenika koja sudjeluje u Muci modernoga svijeta i svojim patnjama pridonose za uskrsnuće svijeta.¹⁶

Isus je za nas trpio i ostavio nam je primjer kako bismo ga slijedili. Razmatranje o križu omogućit će nam opraštanje i pomirenje.¹⁷ Križ je škola razmatranja, moljenja i opraštanja. On je planina na koju se trebamo popeti i kad se popnemo, moći ćemo gledati svijet i ljude Božjim očima. Svojim ćemo neprijateljima moći reći: »Oče, oprosti im, ne znaju što čine!« (Lk 23, 34)

Prema kardinalu Sarahu, postoje dvije vrste užasa. Jedna je vrsta divljaštvo koje čovjek namjerno čini (logori, gulazi, mučenja, genocidi itd.). Kad bi bio svjestan da je *imago Dei* (slika Božja), ne bi to činio. Tko bi se usudio uništiti Božje djelo? Mržnja čovjeka prema čovjeku poricanje je Boga. Primjer takve mržnje dogodio se 1994. godine kada je došlo do genocida u Ruandi. U 100 dana ubijeno je najmanje 800 000 ljudi, uglavnom Tutsija. Genocid je spomenut i u filmu *Najveći dar*. To je film koji na stvarnim događajima, a ne pukim teorijama, prikazuje situacije u kojima je mir trijumfirao nad ratom, oprost nad mržnjom, pa čak i kad se to činilo nemogućim.

Druga vrsta užasa jesu prirodni užasi (tajfuni, potresi). Kardinal Sarah upoznao je ljude koji su sve izgubili, ali su ponovno počeli raditi. Okrenuli su se Bogu i molili su ga da ih izvadi iz nevolje. Ne treba vikati i jadikovati. Sve naše jauke možemo predati Bogu u tišini i puni pouzdanja.

Šutnja može omogućiti preživljavanje i u najgorem položaju. Na tajanstven, ali stva-

ran način Bog nas podupire trpeći zajedno s nama. Jedno je biti ljut na Boga zbog njegove šutnje na naše trpljenje, a drugo je povjeravati mu u tišini trpljenja i prinijeti mu ih da ih preobrazi u pomagalo spasenja.¹⁸ Velike stvari ne rastu kao krumpiri. Sve što je duhovno napreduje postupno preko smrti i uskrsnuća.¹⁹ Boga treba čuti, a to pretpostavlja šutnju koju možemo postići uz pomoć pozornosti koja je jača od nas samih.²⁰ Ljudska je borba nužna kako bi se porazile sile zla. Tišina donosi uspjeh. Sovjetski gulazi pobijeđeni su tihom molitvom Ivana Pavla II. i cijele Crkve. Komunisti nisu pobijedili političke vještine, nego molitva.²¹ »Postoji vrijeme za ljudsko djelovanje i vrijeme tišine u Bogu. Umjesto bučne ideološke pobune, molitva i tišina će spasiti svijet.«²²

Zaključak

Bog nije stvorio zlo. On ga ne želi, ali ga dopušta kako bismo se mi uspjeli izgraditi u cjelovitu osobu. Bog trpi s nama i suosjeća u svim našim patnjama. On je uvijek blizu, pa i onda kad ne osjećamo njegovu prisutnost. Da bismo toga postali svjesni, potrebna nam je šutnja. Šutnja koja nije stanje bez govora, nego preduvjet za komunikaciju i susret s Bogom. Ona je izvrstan prostor za Božje djelovanje u nama. U tišini možemo promatrati Kristov križ i uvidjeti da je i Isus iskusio patnju i bol. On nam je dao primjer kako nadvladati zlo i oprostiti drugomu. Pokazao nam je i da svaka patnja nosi neki smisao i obećanje koje tek trebamo otkriti.

¹⁰ Usp. H. KALEM, Ivica RAGUŽ, Šutnja – Molitva – Dokolica, Zagreb, 2018., 121. str., u: *Diaconvenia*, 27(2019).4, 729–732., ovdje: 730.

¹¹ Usp. M. ŠKARICA, Šutnja sastavni dio liturgije i osobne molitve, u: *Služba Božja*, 38(1998).1, 33–72., ovdje: 39.

¹² Usp. R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine*, 197–198.

¹³ Usp. A. BODRATO, Bože, gdje si?, u: *Služba Božja*, 35(1995).1, 21–22.

¹⁴ Usp. R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine*, 199–200.

¹⁵ Usp. E. MOUNIER, *Pisma o boli*, Zagreb, 2006., 67–69.

¹⁶ Usp. isto, 59.

¹⁷ Usp. R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine*, 201.

¹⁸ Usp. isto, 208–209.

¹⁹ Usp. E. MOUNIER, *Pisma o boli*, 75.

²⁰ Usp. M. ŠKARICA, Šutnja sastavni dio liturgije i osobne molitve, u: *Služba Božja*, 38(1998).1, 36.

²¹ Usp. R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine*, 209.

²² Isto.



Molim, a Bog me ne čuje – duhovna suša

Bogdan Rudinski, V. god.

Duhovna suša jedan je od glavnih dijelova duhovnoga života svakoga kršćanina i puta prema kršćanskomu savršenstvu. Ona je i jedno od *velikih pitanja* koja postavljaju vjernici. Pojavljuje se i kod onih koji imaju visoko izgrađen odnos s Bogom i kod početnika, tj. obraćenika. Kod obraćenika se pojavljuje najčešće nakon prevelikoga duhovnoga zaleta i euforije, kada se događa neka vrsta duhovnoga pražnjenja zbog prevelike uzbuđenosti, te može biti opasna ako se pogrešno shvati. Dok se kod visoko izgrađenih duša ona lako uočava i donosi im obilan duhovni plod. Najčešće suhoća nastupa nakon duhovne utjehe. Duhovna utjeha jest stanje duše u kojem je čovjek ushićen, osjeća posebnu slast i radost u pobožnosti. Čovjek se tada osjeća sretno i blaženo te je ispunjen mirom. Duhovne utjehe zaslađuju molitvu, čine je lakom te oraspoložuju čovjeka za sve ono što je Božje. Mogu doći od samoga čovjeka, osobito kod onih s bujnom maštom, te ne moraju biti nadnaravnoga izvora. Ali one dolaze i od Boga. Nasuprot utjesi stoji suhoća. Kada nastupi duhovna suhoća, duša gubi mir i osjećaj sreće, nestaje volja za molitvom i pobožnošću. Slabe bogoslovne krepости (vjera, ljubav, nada) i nastupa vrijeme umora i dosade. Često se tada dogodi da se napušta svakodnevna pobožnost koja je nekad s lakoćom obavljana, a za koju je sada potrebno uložiti mnogo više truda. Molitva postaje čovjeku teška, pa i mrška. Duša se nalazi u mračnom, depresivnom

stanju i osjeća se napušteno od Boga, pa i od ljudi.¹ O takvom stanju govori i psalmist kada kliče u Psalmu 87: »Gospodine, Bože moj, vapijem danju, / a noću naričem pred tobom. (...) // Jer mi je duša zasićena patnjama, / moj se život bliži Podzemlju. / Broje me k onima što u grob silaze, / postadoh sličan nemoćniku. (...) // Smjestio si me u jamu duboku, / u tmine, u bezdan. // Teško me pritišće ljutnja tvoja, / i svim me valima svojim prekrivaš.« Također nam takvo stanje ostavljenosti i čeznuće za utjehom donose i mnogi drugi psalmi i svetopisamski tekstovi, ali i duhovna književnost i poezija kroz sva stoljeća, pa ovdje prilažemo jednu pjesmu autora ovoga članka kao prijedlog za razmatranje ili meditaciju:

*U tišini srce čeka kap kiše,
da procvjeta duša
i ne treba mu ništa, ništa više.
U tišini srce čeka već dugo
jedan dolazak ko sunce sjajan i davni
i ne treba mu ništa drugo.*

Duhovno stanje o kojem govorimo naziva se još i dezolacija ili duhovno čišćenje i događa se uglavnom savršenijim dušama kojima je Bog najveća ljubav. To je čišćenje Božjom vatrom ljubavi! Proživjelo ga je mnogo sve-

taca: Terezija Avilska, Ivan od Križa, Franjo Saleški itd.²

Stanja duhovne suhoće mogu imati svoj uzrok u nama samima: naš temperament, zamor, bolest, neuspjesi, nepravilan stav kod molitve. Sve to utječe na naš duhovni život. Tada se duša mora strpjeti i prinijeti Bogu tu suhoću kao žrtvu ljubavi. Duhovne suhoće mogu biti Božja pedagogija, ali mogu biti i samo način na koji Bog kuša našu vjernost i liječi našu mlakost. Suhoća koja dolazi od Boga tu je radi našega dobra. Ona je vođena Božjom providnošću. Duša može osjetiti dolazi li suhoća od Boga ili ne dolazi. Znak za to jest da čovjek ne odustaje od činjenja dobrih djela i da ustraje u molitvi, makar mu to sada donosi samo težak napor i neugodnost. Svakako, duša tada manje uspijeva moliti i činiti djela ljubavi, ali to samo pokazuje da volja i dalje postoji. Takva je suhoća onda zasigurno od Boga.³ Sotona se također služi duhovnim suhoćama jer nas u njima lakše napastuje i baca u malodušnost. Ali ako pri suhoći i dalje postoji volja za predanje Gospodinu, ona može biti prilika za činjenje dobra, a ako je ona proizvod oslabljene volje, tada se nazaduje u duhovnom životu. Stagnacije nema. Bog nam pomoću suhoće doziva u pamet da je On jedina prava radost i utjeha te da nijedna druga stvar na zemlji, makar bila i duhovna, ne može njega zamijeniti.⁴ To duhovno stanje također je korisno i za našu poniznost. Po njemu vidimo da prijašnje utjehe nisu plod našega rada ili zasluga i da je svaka utjeha dar Božji. Suhoće nam

čiste dušu od samodopadnosti i umišljenosti, vraćaju nas u realnost i potiču nas da se iskreno predamo služenju Bogu.⁵

A što činiti u stanju duhovne suhoće? Odgovor na to pitanje donosi nam prva rođena Amerikanka koju je Crkva proglasila svetom, Elizabeta Ana Seton. Ona veli da bismo trebali udvostručiti svoje molitve, pa će onda suhoća nestati, ako je od đavla. To može biti teško u tome trenutku, ali ustrajnost se isplati. Zatim naglašava da ne bismo trebali donositi nikakve važne odluke i promjene u životu, nego se držati čvrsto dosadašnjih odluka da ne učinimo neku tešku pogrešku. Potom je bitno imati svijest o Božjoj prisutnosti. Bog je s nama i u toj pustinji, s nama je i onda kada se mi osjećamo potpuno sami! U proživljavanju dezolacije može nam pomoći i shvaćanje duhovnoga života po načelu godišnjih doba: duhovne utjehe i suhoće izmjenjuju se. Nakon suhoće dolazi utjeha i obratno, a na to i mi utječemo svojim životom. I na kraju, treba razmatrati zbog čega se suhoća pojavila i pokušati naći način kako ju nadići. Vidimo, odustajanje nikad nije rješenje.⁶ Uz savjet te svetice donosimo još nekoliko savjeta kako se ponašati u stanju duhovne suhoće. Svakodnevni ispit savjesti vrlo je koristan kada je čovjek u dezolaciji. Potom bitno je izbje-gavati osjećajnu pobožnost i takve molitve jer su volja i um mnogo važniji od osjećaja koji su prolazni, a znaju biti i varljivi. Tako, i bez utjehe čovjek je pozvan nastaviti s molitvom i dobrim djelima jer su djela učinjena u takvom duhovnom stanju zaslužnija pred

¹ Usp. Ž. BEZIĆ, *Kršćansko savršenstvo. Asketika*, Split, 1973., 210–212.

² Usp. A. KOPILOVIĆ, *Što je duhovna suša?* Dostupno na: <http://www.zvonik.rs/arhiva/163/pitanja.html> (27. 2. 2021.).

³ Usp. Ž. BEZIĆ, *Kršćansko savršenstvo. Asketika*, 212.

⁴ Usp. isto, 211–212.

⁵ Usp. isto, 212.

⁶ Usp. *Pet stvari koje trebate raditi kad osjećate duhovnu suhoću*. Dostupno na: <https://www.bitno.net/vjera/duhovnost/pet-stvari-koje-trebate-raditi-kad-osjecate-duhovnu-suhocu/> (24. 2. 2021.).



Bogom. To, ne tako ugodno stanje duhovne suhoće, može čovjeku olakšati i stalna pomisao na našega Spasitelja, Isusa Krista, i na njegovu četrdesetodnevnu kušnju u pustinji. Primjeri mnogih svetaca koji su proživljavali duhovne suhoće i situacije slične našima također su nam vrlo korisni. Veoma je bitno u duhovnoj suhoći pronaći duhovnoga vođu ili nekoga komu se možemo povjeriti. Iako je ona u toj duhovnoj suhoći teška, redovita ispovijed također pomaže. Duša u tome stanju ne treba silom pokušavati nastaviti svoj duhovni život, nego se treba staviti u prisutnost Božju, ostati spokojna i promatrati Ga jer je zbog neuspjeha

može napustiti volja. Malo po malo taj pogled ispunit će se ljubavlju te će duša prijeći u mirno počivanje u Njegovoj prisutnosti.⁵ Duljina duhovne suhoće ovisi o nama, ali ne samo o nama, nego i o Božjoj milosti. Naš trud i predanje Bogu mogu olakšati tu duhovnu pustinju. Kod nekih svetaca trajale su po nekoliko mjeseci, dok kod nekih i do trideset ili četrdeset godina. Suhoća koju nam je Bog poslao nije tek samo kušnja, ona je i milost! Duša se ne smije u njoj obeshrabriti, nego dati velikodušan odgovor.

⁵ Usp. Ž. BEZIĆ, *Kršćansko savršenstvo. Asketika*, 210–212.

Čovjekova šutnja pred Bogom

Matea Miličić, IV. god.

Uvod

Ovaj je rad utemeljen na istoimenom poglavlju knjige *Snaga tišine* kardinala Roberta Saraha, prefekta Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenata. Knjiga se konkretno bavi odnosom tišine, otajstva i svetoga, o čemu će i biti riječ u prvom poglavlju. Drugo poglavlje govori o kršćanskom Bogu kao šutljivom Bogu i kako se ne mora uvijek imati nešto za reći o njemu jer i On sam šuti o sebi. To svjedoči o njegovoj biti poslušnoga Sina koji iz ljubavi daje život, o čemu je pisano i u Novom zavjetu, a i vidljivo je iz svakodnevnoga iskustva. Vjernici se žale kad im molitve ne budu odmah uslišene zaboravljajući kako Bog nije stroj za ispunjavanje želja, već da su za uslišenje molitve potrebni strpljivost i skrušenost.

Treći dio posvećen je šutnji u liturgiji, o čemu i govori navedena knjiga. Kardinal poziva na utišavanje buke u crkvama i vraćanje tišine na njezino mjesto koje je imala prije. Idući dio posvećen je euharistijskom klanjanju i činjenici njegova zanemarivanja danas. Mnogi veliki svetc, mistici i teolozi govore o teologiji na koljenima i kako se upravo u euharistijskom klanjanju doživljava Bog. Tek kad čovjek sebe poništi i utiša, može čuti Božji glas koji je prisutan cijelo vrijeme, ali je zaglušen bukom svijeta.

1. Tišina, otajstvo, sveto

Tišina bi se najjednostavnije mogla definirati kao odsustvo svih zvukova. No ona je govor, odnosno izvor svakoga govora te njegov pravi cilj. Tišina riječi daje pravi smi-

sao jer tek u tišini može biti do kraja izrečena.¹ Tišina može biti vanjska ili unutarnja. Izvanjska se odnosi na riječi i djela te se ona još naziva i askeзом. Askeza je dakle pomagalo koje uklanja sva opterećenja iz života na način svladavanja samoga sebe u svjetlu pripreme za vječni život. Unutarnja tišina sastoji se pak od odsutnosti misli, planova, uspomena...², odnosno svega onoga što okupira unutarnji svijet čovjeka.

Najznačajnija tišina jest tišina križa. Ona koja slijedi nakon Isusova krika upućena Ocu: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?« (Mk 15, 24) No upravo ta tišina objavljuje veličinu Božje ljubavi i tek je ona početna točka razumijevanja odnosa Boga i čovjeka.³ Ta je tišina ona koja ih povezuje, ali kako bi bila plodonosna, ona mora biti sakralna jer je sakralna tišina mjesto susreta s Bogom i tjera čovjeka da se odmakne od prolaznosti svijeta.⁴ Ona se postiže potpunim pražnjenjem od buke, i unutarnje i vanjske, jer se tek tada može otvoriti srce i predati se Bogu.

Otajstvo dolazi od grčke riječi *mysterion* (μυστήριον) te može imati dva značenja. Intelektualističko značenje odnosi se na neku istinu koja je nedostupna ljudskom shvaćanju. Drugo je pak značenje usko vezano uz liturgijske činove. Naime za liturgijsko se slavlje smatra da je puno nadnaravne prisutnosti i nevidljivih spasenjskih mogućnosti za čovjeka.⁵ Otajstvo je ono što je iznad razuma, a svaki ljudski govor sroza-

sve ono što se pokušava reći o Bogu. Da bi se otajstvo očuvalo, treba ga čuvati od ispraznosti svijeta. Sveti Augustin kaže: »Ako ga ne možeš imenovati, što ti preostaje ako ne da ga slaviš kako bi se tvoje srce uzradovalo bez riječi i kako neizmjerje tvoje radosti ne bi bilo ograničeno slogovima.« Tišina prekriva otajstvo zato da ga otkrije jer se u otajstvu daje nešto što se može izreći jedino u tišini. Jer se Bog stalno objavljuje, ali ljudske riječi jednostavno ne mogu izraziti to otajstvo.⁶ One su samo bijedni pokušaj tumačenja Božjega govora i srozavanja na jednu od svjetovnih stvari. Bog, da bi ostao Bog, mora biti onaj Drugi i Apsolutni i zato je najbolje pred Njim biti u tišini i dopustiti mu govoriti.

Sveto (latinski: *sacrum*) znači nešto odvojeno, očuvano, dostojno svakoga poštovanja. Kršćansko sveto uvijek je vezano za Božju inicijativu. Dakle svetost je posredovanje božanskoga pomoću obreda, osoba, mjesta i vremena koje čovjeka stavlja u kontakt s Bogom.⁷ Svetost nužno uključuje Božju transcendenciju, ali je do njega moguće doći kroz obrede, no da bi se stupilo u intiman odnos, molitva i tišina bolje su opcije.

2. Kršćanski Bog jest šutljiv Bog

Na zapadu se izgubio odnos prema svetomu do te mjere da se često može čuti kako je Krist utjelovljenjem dokinuo razliku između profanoga i sakralnoga. Neki čak vele da je Bog čovjeku postao tako blizak da kategorije svetoga više ni nema, stoga tumače Crkvu samo kao instituciju koja je vođena željom za moći i politikantstvom.⁸

¹ Usp. *Enciklopedijski teološki rječnik*, Zagreb, 2009., 1199.

² Usp. R. SARAH, *Snaga tišine*, Zagreb, 2017., 176–177.

³ Usp. *Enciklopedijski teološki rječnik*, 1200.

⁴ Usp. R. SARAH, *Snaga tišine*, 149–150.

⁵ Usp. *Enciklopedijski teološki rječnik*, 799.

⁶ Usp. *isto*, 155–158.

⁷ Usp. *isto*, 574–575.

⁸ Usp. R. SARAH, *Snaga tišine*, 147.



Papa emeritus Benedikt XVI. opovrgava navedene tvrdnje govoreći kako je Krist sveto zapravo doveo do ispunjenja jer je uveo novo bogoštovlje koje je potpuno duhovno, ali se još uvijek služi znakovima jer se odvija u zemaljskoj, putujućoj Crkvi.⁹ To je tumačenje temeljeno na Poslanici Rimljanima u kojoj sveti Pavao navodi: »Zaklinjem vas, braćo, milosrđem Božjim: prikažite svoja tijela za žrtvu živu, svetu, Bogu milu – kao svoje duhovno bogoslužje.« (Rim 1, 12) Dakle svi su vjernici pozvani sudjelovati u bogoštovlju prinoseći žrtve, ali one nisu krvave i fizičke, kao u Izraelu ili poganskim narodima, nego vjernici prikazuju sebe Gospodinu.

Bog želi da se svi ljudi spase (1 Tim 2, 4). To tvrdi apostol Pavao i to je službeni nauk Crkve. Bog želi spas svoje djece i vječno zajedništvo s njima, ali ako ljudi ne nauče šutjeti, zauvijek će izgubiti dostojanstvo željene djece Božje te postaju jedna u nizu beznačajnih zemaljskih stvari.¹⁰ U riječima se nalazi određena moć koja privlači mase, stoga se i u samoj Crkvi rijetko govori o važnosti šutnje, već se inzistira na evangelizaciji. Kršćanstvo zapravo stoji ili pada sa šutnjom jer o njoj ovise brojni segmenti, od pastoralna do teologije i duhovnosti.¹¹ Postoji vrijeme šutnje i vrijeme govorenja (Prop 3, 7). Aktivna evangelizacija upravo je vrijeme govorenja, širenja i naviještanja Božje riječi, ali je nužno potrebno i vrijeme šutnje kako bi čovjek mogao osluhnuti Božji glas i čuti što mu to Gospodin poručuje, njemu kao Njegovu voljenom

djetetu. Nema plodne evangelizacije bez predanja i žrtve Gospodinu. Tek se onda vide plodovi u djelima milosrđa i ljubavi, koja se odvijaju ponizno u skrovitosti jer je i Bog u skrovitosti (Mt 6, 4).

Novi zavjet često govori kako je Isus šutio, povlačio se u osamu i u tišini molio. Kristovu šutnju treba gledati iz perspektive Njegove poslušnosti prema Ocu jer je upravo u toj šutnji izrečena njegova ljubav.¹² Ta potpuna poslušnost označava samu bit utjelovljenoga Logosa. O Kristovoj poslušnosti Ocu najbolje govori bizantska ikona Filoksenija koja zapravo prikazuje božanski savjet da se zbog spasa čovječanstva na svijet pošalje Sin, koji na to pristaje u stavu krajnje poslušnosti.¹³

Za biblijsku teologiju Novoga zavjeta značajan je i pojam tzv. mesijanske tajne koji dodatno prikazuje Boga kršćana kao šutljivoga. U riječi *mesija* sadržana su sva nadanja židovskoga naroda o dolasku Jahvina namjesnika koji će donijeti mir i blagostanje Izraelu na zemlji.¹⁴ Krist zabranjuje govoriti o tome kako je on Mesija zbog pogrešnih predodžbi o mesiji koje su tada kolale Izraelom. Želio je izbjeći senzacije jer on nije došao kao politički vođa ni osloboditelj od rimske vlasti, već kao sam Bog među ljude kako bi ih priveo vječnom zajedništvu s Gospodinom, kako i stoji u Lukinu evanđelju: »Mesija mora trpjeti i treći dan uskrsnuti od mrtvih, da se na temelju njegova imena propovijeda obra-

ćenje i oprostjenje grijeha svim narodima.« (Lk 24, 16)

3. Tišina u liturgiji

Liturgija je cjelokupni naziv za crkveno bogoslužje. Liturgija koja se pravilno slavi mora sadržavati naizmjenične trenutke tišine i riječi koji su u međusobnom odnosu u kojem tišina treba nadahnuti riječ. Ratzinger u knjizi *Duh liturgije* veli kako veliko otajstvo Riječi nadmašuje ljudsku riječ i poziva na potpunu tišinu.¹⁵ Ako se izgubi tišina, postoji velika opasnost od upadanja u idolopoklonstvo jer se gubi osjećaj za misterij i više nema ulaska u otajstvo.¹⁶ Idol je svako uzdizanje zemaljske vrijednosti na razinu božanstva čime se čini otpad od vjere. To je proces kojemu su posljedice dugotrajne, što je vidljivo na primjeru Izraela, koji je stalno otpadao od Jahve i okretao se idolima. Tada i liturgija postaje samo simbolični obred bez ikakve dubine i značenja.

Zato je vrlo važno osvijestiti nužnost tišine tijekom bogoslužja. Ona se mora shvaćati kao raspoloženje srca, a ne tek kao stanka između dvaju obreda. Tišina je sama obred koji nadilazi sve ostale. Papa govori kako je potrebno ponovno otkriti vrijednost tišine kako bi se pravilno razmatrala riječ koju Pismo prenosi. Ti propali pokušaji tumačenja posljedica su inzistiranja na evangelizaciji, ali i plod suvremenoga svijeta buke i empirije, gdje sve mora biti jasno objašnjeno. No Boga se ne može objasniti jer se time gubi njegova otajstvenost, ali i samo božanstvo.

Drugi vatikanski sabor donosi i određene smjernice u kojim se trenucima preporuču-

je održavanje tišine u liturgijskom slavlju. Ponajprije je riječ o tišini za vrijeme euharistijske žrtve koja je vrhunac kršćanskoga života. To je trenutak u kojem svaki vjernik prinosi duhovnu žrtvu Bogu. Također se govori i o tišini i u drugim trenucima, kao što je prije mise, nakon čitanja, te se nakon svakoga pomolimo kako bi vjernici bili sabrani. Tišina koja slijedi nakon primanja euharistije jest povlaštena trenutak unutarnjega razgovora s Gospodinom (Ratzinger)¹⁷, koji se onda i fizički nalazi vrlo blizu srca.

4. Euharistijsko klanjanje

Klanjanje je izraz žarke i odane ljubavi, iskazivanje poštovanja vrhovnom Božjem gospodstvu i priznanje potpune ovisnosti o Bogu. Klanjanje je duboko poštovanje koje pripada samo Bogu. Njime se časti apsolutna Božja izvrsnost i iskazuje bezuvjetna podložnost.¹⁸ U novije se vrijeme sve češće otkriva ljepota i važnost euharistijskoga klanjanja, ali često postoji nesigurnost oko toga kako uspješno provesti vrijeme pred Presvetim, a da ne bude ispunjeno ispraznim tekstovima. Ljudi su danas previše opterećeni bukom i potrebna im je tišina u kojoj će pronaći sebe i dopustiti Bogu da djeluje. Gledajući ga u tišini, čovjek postaje ispunjen njegovom prisutnošću i za to nisu potrebne riječi.¹⁹ Tišina uči čovjeka glavno pravilo duhovnoga života: uvjet zajedništva s Bogom jest odmak od svakodnevnog buke. Samo se klanjanjem dolazi do punine ljubavi jer je klanjanje stav prepuštanja i po-

⁹ Usp. isto, 148.

¹⁰ Usp. isto, 156.

¹¹ Usp. I. RAGUŽ, *Šutnja, dokolica, molitva*, Zagreb, 2011., 7–8.

¹² Usp. isto, 12–15.

¹³ Usp. G. GRESHAKE, *Kratki uvod u vjeru u trojedinog Boga*, Zagreb, 2007., 118–120.

¹⁴ Usp. DUFOUR X. L., *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb, 1988., 530–534.

¹⁵ Usp. R. SARAH, *Snaga tišine*, 173.

¹⁶ Usp. isto, 157–159.

¹⁷ Usp. isto, 170–174.

¹⁸ M. GLAZIER, M. K. HELLWIG, *Suvremena katolička enciklopedija*, Split, 1998., 621.

¹⁹ Usp. C. KITTEL, *U tišini pred Gospodinom*, Slavonski Brod, 2006., 8.



uzdanja. Sam Bog nalaže klanjanje u tišini kako bi se on bolje priopćio.²⁰

Bog čovjeku stalno priopćava svoju ljubav, ali čovjek je može iskusiti tek kad shvati svoj položaj pred njim, kad osvijesti svoju mizer-nost pred Božjom veličinom. Bez čovjekove poniznosti nije moguće ostvariti kvalitetan odnos s Bogom, a poniznost se najbolje očituje u klanjanju Presvetom.²¹ Duhovno predanje mora biti u skladu s fizičkim predanjem, a to je stav klečanja. Jedino tako se može očekivati duhovni rast, tek kad se osoba u potpunosti daruje Bogu, i duhovno i tjelesno. Tada nestaje egoizam i narcisoid-nost jer se razumije odnos između Boga i čovjeka. Čovjek je samo stvorenje koje sve što ima duguje upravo Gospodinu, pa i sam život.

Zaključak

Kardinal Robert Sarah u svojim knjigama vrlo britko i oštro kritizira konformizam suvremene Katoličke Crkve. Nasreću, njegove riječi nisu zanemarene i nije shvaćen kao prijatelj, nego kao istinski ljubitelj Boga. On je čovjek koji se bori za obnovu, ali obnovu srca i duha, a ne institucije. Daje konkretne upute što i kako treba učiniti da bi se kršćani suprotstavili pomodarstvu suvremenoga svijeta.

Svaki bi vjernik trebao poput kardinala Saramu raditi na reformi Crkve, a to je moguće jedino polazeći od sebe samoga. Sile grijeha

jake su, ali je Božja milost jača i upravo računajući s Bogom ništa nije nemoguće. Bog je uvijek uz svoju djecu, ali ga se često ne doživljava zbog zaslijepljenosti porocima i užiticima materijalizma.

Potrebno je ući u tišinu kako bi se zaustavila diktatura buke. Jedino u molitvi u tišini moguće je zanemariti sve zvukove svijeta i biti usmjeren samo na Božji glas. Načina je mnogo, preko molitve u kojoj se osoba samovoljno obraća Bogu kako bi nešto tražila ili zahvalila za ono što ima. U svetoj euharistiji koja je Kristovo uprisutnjenje u konkretnom prostoru i vremenu, a što se intenzivira klanjanjem Presvetom Oltarskom Sakramentu u kojem osoba sebe poništava i u potpunoj predanosti Gospodinu sluša što mu se ima reći. Također u kontemplaciji kad osoba odgovara srcem na Božji poziv zanemarujući sav sjaj svijeta kako bi bila u Božjoj blizini.

Dakle mnogo je načina za postizanje sakralne tišine u svijetu, koja je plodno tlo za Božji zahvat u svijet. Naizgled banalnost kao što je tišina zapravo je najvažnija lekcija koju je Krist ostavio svojim učenicima. I on je sam šutio i dopustio Ocu da preko njega učini otkupiteljsko djelo svijeta. Tako i svaki vjernik treba šutjeti kad je to potrebno i ne djelovati po svome nahođenju, već po Božjim uputama za ostvarivanje kraljevstva Božjega već ovdje i sada kako bi jednom to kraljevstvo bilo što veće u vječnosti i obuhvaćalo čitav ljudski rod jer Bog hoće da se svi ljudi spase (1 Tim 2, 4).

Grieh – prijatelj ili neprijatelj?

Valentina Jurić, apsolvent

1. Biblija o grijehu

Za biblijsko poimanje grijeha značajno je da mjerilo za odgovorno i etično ravnanje nije poštovanje i uvažavanje izvanjske norme, nego odnos prema osobnom Bogu, koji je početak i konac svega stvorenja, utemeljitelj normi.¹

Grieh je promašaj, odstupanje, podlost, pobuna u odnosu na božanski propisane norme i očekivanja. On je neispunjenje Božjih očekivanja. Grieh je čin protiv Božje volje, ali je ujedno život pobune protiv Boga i takav život otkinut je od božanskoga sidra.² Grieh je također, prema starozavjetnim knjigama, narušavanje i posvemašnje uništenje stvoriteljskoga reda koji je Bog uspostavio na početku. To znači da je grijeh nje-kanje Boga i ranjavanje grešnika jer je grijeh usmjeren protiv Boga i on također uništava samoga grešnika. Posljedica navedenoga jest nastanak nesklada između Boga i ljudi, ljudi i stvorenoga svijeta i ljudi međusobno.³

Evandelist Ivan i apostol Pavao govore o općoj grešnosti ljudskoga roda. Pavao je rekao da su svi sagriješili i da su svi izgubili slavu Božju, ali to svi odnosi se na Židove i Grke, odnosno na pogane. Ivan je u evanđelju rekao da postoji grijeh svijeta, odnosno grešna

sklonost ili grešno stanje koje vlada svijetom. On ujedno smatra da jedino Isus može navedenu grešnu silu ukloniti sa zemlje jer On nije pod vlašću navedene sile. Novost Novoga zavjeta jest da se otkupljenje od grijeha ostvaruje po Isusu Kristu jer je Njega poslao Otac. Isus je svojim životom, smrću i uskrsnućem donio pomirenje ljudskoga roda s Bogom.

U Novome zavjetu vidljivo je mišljenje da je svaki grijeh posljedica čovjekove osobne odluke jer grijeh izlazi iz dubine srca. Grieh je izravno usmjeren protiv Boga i protiv počinitelja, ali i protiv svih stvorenja. U Novome zavjetu također je navedeno da se grijesi i grešnost mogu u čovjeku pretvoriti u grešno stanje ako čovjek ne prihvati obraćenje. U Isusovim djelima spasenja možemo uvidjeti Božju beskrajnu ljubav prema svim stvorenjima.⁴

U Novome zavjetu imamo mnoge grčke riječi koje opisuju težinu grijeha, ali mi ćemo spomenuti samo šest značajnijih. Prva riječ koju ćemo navesti jest *hamartia*. *Hamartia* je najčešća riječ za grijeh i ona je prevedena oko 175 puta. Doslovan prijevod navedene riječi bio bi 'promašiti cilj', ali u grčkom jeziku ta je riječ rabljena da upozori na negativan promašaj. Potrebno je spomenuti da ta riječ u Novome zavjetu upućuje na nešto tako ozbiljno i veliko jer udaljava grešnika na suprotnu stranu od Boga. Ta riječ također označava odluku čovjeka da prema Bogu bude neprijateljski nastrojen. Sljede-

²⁰ Usp. R. SARAH, *Snaga tišine*, 149–150.

²¹ Usp. isto, 152.

¹ I. AVSENIK NABERGOJ, Neki aspekti shvaćanja grijeha, krivnje i kazne u Svetom pismu Staroga zavjeta, u: *Bogoslovska smotra*, 76(2006.)4, 817–830., ovdje: 817.

² Usp. J. M. FOWLER, Grijeh, u: *Biblijski pogledi*, 9(2001.)1–2, 37–78., ovdje: 44.

³ Usp. L. NEMET, *Teologija stvaranja*, Zagreb, 2003., 165.

⁴ Usp. isto, 169–171.



ća riječ koju ćemo spomenuti jest *parakoē*. *Parakoē* doslovno znači 'propust da čujemo' ili 'nevoljkost da čujemo'. Ta riječ znači da je čovjek zatvorio uši za Boga kako Ga ne bi slušao, nego sebe. Navedena riječ u Novome zavjetu pojavljuje se tri puta i ona je također prevedena kao 'nepokornost' ili 'neposluh'. Treću riječ koju ćemo navesti jest *parabasis*. *Parabasis* u glagolskom obliku znači 'prijeći preko', 'proći pokraj', 'ući na zabranjeno područje'. Ali imenički oblik znači kršenje zakona ili prijestup neke zapovijedi i zbog toga je prevedena kao 'prekršaj'. Ta riječ rabljena je u Novome zavjetu sedam puta. Sljedeća riječ koja se koristi za grijeh jest *Paraptōma*. Ona je u Novome zavjetu upotrijebljena 23 puta. *Paraptōma* znači 'pasti dok bi trebalo stajati' i navedena riječ uglavnom se prevodi kao 'pogreška'. Također je potrebno spomenuti da ta riječ označava najmanje namjeren čin. Peta riječ koju ćemo navesti jest *Anomia*. *Anomia* se u Novome zavjetu pojavljuje 14 puta i ona označuje prekršaj ili prijezir Zakona. Navedena riječ uglavnom se prevodi kao 'bezakonje' i ona opisuje osobu koja živi i postupa suprotno Zakonu. Posljednja riječ jest *Adikia*. Ona je prevedena kao 'nepravednost' i 'nepravda'. Razmatranje biblijske terminologije za grijeh pomaže nam da razumijemo sam pojam, ali mi ipak ne možemo naći preciznu biblijsku definiciju grijeha.⁵

2. Moj grijeh i ja

Grieh je u svijet ušao zbog neposlušnosti Adama i Eve te je on svojim ulaskom donio sve tragične posljedice. Bog je već u Noino vrijeme vidio da je čovjekova pokvarenost

na zemlji velika i On se pokajao i ražalostio što je stvorio čovjeka na zemlji. Međutim sam grijeh nema opravdanje i narav grijeha neprijateljska je Bogu, te su same posljedice za grešnika strašne. O navedenome govori Rim 1, 20–25: »Postali su isprazni u mislima svojim i njihovo je nerazumno srce potamnjelo. Srce im se zaprljalo i oni su sami obeščastili svoja tjelesa i istinu Božju zamijenili lažju (...).« Ljudi su postali žrtve izopačenosti i zbog toga su se ispunili nepravednošću, zloćom i pokvarenošću. Ljudi su postali obuzeti zavišću, svađom, ubojstvi- ma, podmuklošću.

Sve to grozno je za čovjeka, ali jedna je posljedica najgora, odnosno otuđenje od Boga zbog kojega je čovjek izložen tjelesnoj, moralnoj, duhovnoj i umnoj slabosti. Nadalje, grijeh je ujedno zatrovao odnose među ljudima. Ti zatrovani odnosi stvaraju probleme u čovječanstvu, odnosno pojave koje dijele ljude prema ekonomskom izrabljivanju, rasnim predrasudama, oholosti, bogatstvu i licemjerju, pohlepi, mržnji i diskriminaciji koja je zasnovana na spolu, jeziku, nacionalnosti, etničkom podrijetlu. Također su ostali nasilni čimbenici u ljudskom društvu posljedica grijeha. Grijeh ima svoju krajnju posljedicu za ljudski rod, odnosno smrt. Pavao je pisao o univerzalnosti smrti: »Kao što po jednom čovjeku uđe grijeh u svijet a po grijehu smrt, tako smrt prijeđe na sve ljude jer svi sagriješite.« (Rim 5, 12) Smrt je kazna za sve grešnike koji se nisu pokajali.⁶

3. Ljudi i grijeh

Clive Staples Lewis (kršćanski pisac) primijetio je da je danas jedna od velikih poteškoća ta što je čovjek izgubio osjećaj za

grieh. On smatra da je razlog toga što je čovjek danas usredotočen samo na jednu krepost, odnosno ljubaznost ili milosrđe. Zbog toga se dobiva dojam da je milosrđe jeftino poimano, ali to jeftino poimanje jest neozbiljno shvaćanje zla. Čovjek danas nema hrabrosti da zlo razumije pod vidom Božje pravednosti i da se suoči s njim. Ta problematika dovodi do toga da se grijeh relativizira i time čovjek gubi svoje dostojanstvo. Taj problem javio se zbog triju razloga. Prvi razlog jest kriza kršćanske vjere u Boga. U kršćanskoj vjeri imamo svijest o zlu i grijehu i o Božjoj dobroti i milosrđu jer vjera u Boga čovjeka sučeljava s grijehom. Stoga moramo spomenuti da grijeh prestaje postojati tamo gdje čovjek prestaje prihvaćati Božju prisutnost. Drugi je razlog kriza sadržaja kršćanske vjere. U današnje vrijeme zbog pritiska društva sadržaji kršćanske vjere (dogma, moralni zakon) ne shvaćaju se i ne doživljavaju ozbiljno. Taj razlog dovodi do neozbiljnosti milosrđa, odnosno čovjeku ništa više nije neugodno i on čini olako grijehe. Treći razlog jest relativizacija grijeha koja čini Crkvu nemoćnom u današnjem svijetu jer Crkva samu sebe više ne shvaća ozbiljno. Razlog tomu jest da se Crkva želi prilagoditi i svidjeti svijetu i ona ne želi osjetiti neugodnost i kritike. Stoga je danas za Crkvu progovaranje o grijehu i milosrđu velik izazov.⁷

4. Najdragocjenija meta grijeha?

Socijalizacija ima odlučujuću ulogu u oblikovanju čovjekovih stavova. Čovjek se uklapa u zajednicu socijalizacijom, odnosno pri-

hvaćanjem ideja i vrednota. Kasnije je društvena okolina zaslužna za karakterizaciju čovjeka jer on u društvenoj okolini poprima ljudski format i prihvaća način razmišljanja, pravila ponašanja, sliku svijeta, ljestvicu vrednota. Stoga na temelju toga možemo reći kako mladi svojim ponašanjem odražavaju složenost sociokulturnoga ozračja u kojem izrastaju. Potrebno je spomenuti da ako govorimo o moralnoj dimenziji kod mladih, onda moramo govoriti o moralu u suvremenom društvu. Društvena zbivanja odražavaju se na mladu populaciju u velikoj mjeri i možemo reći da su mladi ogledalo društva. Za navedeno su zaslužni masovni mediji jer temeljne vrednote i stavove usaduju u mladu populaciju. Također možemo reći da masovni mediji predstavljaju novu »društvenu ustanovu« i da su oni »drugi roditelji« mladima jer mladi svoje odgovore traže u okviru medija. Međutim socijalizacija mladih otežana je zbog nagloga i nekontroliranoga razvoja i utjecaja medija.⁸

Danas se kod mladih uočava povećana sklonost za kršenje društvenih moralnih normi; laičkih zakona ili crkvenih odredbi. Taj je stav uvijek bio uočen kroz povijest, ali danas se čini mnogo izraženijim. Moralno ponašanje mladih jest u njihovom subjektivnom razmišljanju, ali u njemu je prepoznatljiva kriza tradicionalnoga morala. Njihov subjektivni pristup temeljni je kriterij u ponašanju mladih prema određenim moralnim činovima. Potrebno je stoga spomenuti te čino-ve koji ne podliježu nikakvoj društvenoj prosudbi: prebračni odnosi, bračna nevjernost, homoseksualne veze, konzumi-

⁵ Usp. J. M. FOWLER, Grijeh, u: *Biblijski pogledi*, 9(2001.)1–2, 44–45.

⁶ Usp. isto, 60–61.

⁷ Usp. I. RAGUŽ, »Reknemo li da nismo zgriješili, pravimo ga lašcem i riječi njegove nema u nama.« (1Iv 1,10). O dostojanstvu čovjeka grješnika, u: *Diacovensia: teološki prilozi*, 24(2016.)4, 539–554., ovdje: 541–543.

⁸ Usp. V. MANDARIĆ, Svijest o grešnosti kod današnjih mladih. Sociološki i pastoralno-katehetski vid, u: *Crkva u svijetu*, 36(2001.)4, 420–437., ovdje: 422–423.



ranje pornografije, pobačaj i eutanazija; a pojedini navedeni činovi danas su tretirani kao oni koji imaju pozitivan učinak u procesu razvoja i sazrijevanja. Ako mladima pokušamo razjasniti da navedeni činovi nisu u sklopu moralnih odredbi, oni će stvoriti otpor jer će smatrati da ih pokušavamo kordirati iznutra. Taj otpor mladih jest primjer koliko je društvo nesposobno da u mladima razvije moralno dobru savjest.⁹

5. Bog ima posljednju riječ – Božji odgovor na grijeh

U Svetom pismu nemamo izravnoga govora o posljedicama za Boga, ali postoje nagovještaji. Prva posljedica jest Adamova optužba da je sagriješio zbog žene koju je Bog stavio uz njega, a Eva je svojom tvrdnjom da ju je zmija prevarila pristala uz Adama. To je razlog zašto Bog mrzi grijeh, odnosno drsko optuživanje Boga da je On razlog postojanja grijeha. Bog je slanjem svoga Sina odlučio uništiti začetnika grijeha i u tome vidimo ozbiljnost grijeha. Ujedno u navedenome vidimo Božju ljubav prema grešniku jer je Njegov Sin izgubio život: »Njega koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom.« (2 Kor 5, 21) Nadalje, zajednica Boga s Adamom i Evom bila je otvorena i slobodna, ali grijeh je poremetio navedenu zajednicu. Međutim Božja ljubav prema ljudima toliko je velika da je ostavio različita sredstva komuniciranja: prirodu, ljudske odnose, Sveto pismo, Isusa i Duha

Svetoga. Prvotni Božji plan o vječnoj zajednici s Adamom i Evom bio je zasnovan na povjerenju, ljubavi i poslušnosti Njemu, ali Bog je to također planirao i za Adamovo potomstvo nakon pada u grijeh. Bog je ta načela (ljubav, povjerenje i poslušnost) objavio u moralnom Zakonu i u Zapovijedima. Bog nakon ljudskoga pada u grijeh ima za cilj spasenje ljudskoga roda, ali i sud. A Božja konačna posljedica grijeha jest presuda Zlomu, odnosno Bog će na posljednjem sudu uništiti Sotonu i njegove sljedbenike zajedno s grešnicima koji nisu prihvatili Božju milost i On će stvoriti novu zemlju i novo nebo.¹⁰

Zaključak

Uvijek postavljamo pitanja: »Hoće li nam Isus oprostiti naše grijeha? Jesmo li dostojni Njega, a grešni smo?« Odgovor je na ta pitanja uvijek *da*. Isus će nam uvijek oprostiti ako se istinski kajemo, ali i ako se promijenimo. Ako mi želimo oprost, onda trebamo shvatiti da smo pogriješili i da se u srcu kajemo za ono što smo učinili. Ako se ne kajemo, onda nemamo želju da dobijemo oprost i da se promijenimo. Naravno da se čovjek ne može promijeniti u tren oka jer je potreban određeno vrijeme, ali mi trebamo ustrajati u tome. Potrebno je spomenuti da Isus gleda u naše srce i da on iskreno vidi tko smo i što smo. On nas ljubi svojom neizmjernom ljubavlju koja će uvijek biti uprta prema nama, ali na nama je da prihvatimo tu ljubav i da svoje srce pokušamo promijeniti nabolje.

¹⁰ Usp. J. M. FOWLER, Grijeh, u: *Biblijski pogledi*, 9(2001.)1–2, 61–62.

Vjera i razum

Klara Čordaš, IV. god.

Uvod

»Vjera i razum izgledaju poput dvaju krila kojima se ljudski duh uzdiže k promatranju istine.« Tom rečenicom papa Ivan Pavao II. pokazuje kakav je odnos između vjere i razuma. Baš kao što ptica treba oba krila da bi poletjela, tako su i čovjeku potrebni i razum i vjera da bi došao do Boga, ali ga i spoznao. U radu će se stoga pojasniti njihov odnos. Prvo ćemo govoriti o vjeri te pojasniti tko je objava koja nam je objavljena. Potom ćemo se osvrnuti na sam razum koji stoji pred tajnom koja mu rasvjetljava sve one segmente vjere ili duhovnosti koji su samom razumu nejasni. Također ćemo govoriti i o njihovom odnosu te kako Augustin i sveti Toma Akvinski vide povezanost između razuma i vjere. Kasnije će se filozofija odvojiti od same vjere zbog racionalističke slike svijeta.

1. Očitovanje Božje mudrosti

1.1. ISUS – OČEV OBJAVITELJ

Crkva svoje znanje ne vuče iz svojih razmišljanja, već iz same Božje riječi koja proizlazi iz vjere.¹ Ona nas uči da u izvoru naše vjere, spasenja i Istine stoji jedinka koja je nama dana da je pratimo kroz život – Isus Krist. Bog želi biti spoznat i želi biti utjelovljen s čovjekom te nam On preko Isusa Krista pomaže da se spasimo. Utjelovljenje s Bogom pomaže nam da spoznamo svoje postojanje te da usavršimo svako drugo znanje. Na Prvome vatikanskome koncilu iznosi se nadnaravno značenje Božje objave, gdje se raciona-

¹ IVAN PAVAO II., *Fides et ratio*, Zagreb, 1992. (=FR), 17–22.

listička kritika protivi vjeri kada ne prihvaća spoznaje koje nisu pod nadnaravnim utjecajem. Na samom se Koncilu govori kako je vjera spoznaja koja se temelji na Istini te se ta Istina nalazi u Bogu. Postoje dva reda spoznaje, prema načelu i prema predmetu. Prema načelu, spoznajemo naravnim razumom i božanskom vjerom, dok je prema predmetu potrebno vjerovati i u otajstva koja su skrivena u Bogu, a koja se ne mogu otkriti bez Božje objave. Ona vjera koja se oslanja isključivo na Božje svjedočanstvo i na nadnaravne milosti oslanja se na osjetilna opažanja i iskustva te se ona služi samo razumom. Da bismo spoznali Istinu i samoga Boga, uz razum potrebna nam je i vjera koja nam dodatno pomaže da shvatimo svoje postojanje, istinu i Boga. Drugi vatikanski koncil stavlja naglasak na Isusa Krista koji je otkupitelj te na Božju objavu u povijesti koja je spasenjska. Ta je objava sam Isus Krist te je sama objava zasjala u njemu i pokazala da je On put, istina i život. Objava koja se dogodila u prošlosti ima potrebu potvrditi se i danas. Istina koju je Bog objavio i dao čovjeku objavljena je u Isusu Kristu te ona sama ulazi u povijest. Kao što je zapisano u Bibliji, Bog nam je dao svoga Sina koji je među ljudima širio vjeru te svojim djelima i smrću upotpunio objavu kojoj je dao puninu. Povijest nas upozorava na to da je potreba prijeći put koji će nas dovesti do objavljenje Istine, kako kaže konstitucija *Dei Verbum*: »Crkva tijekom stoljeća stalno teži k punini božanske istine dok se u njoj ne dovrše Božje riječi.«² Povijest je mje-

² Isto, 21.

⁹ Usp. isto, 427–428.



sto koje upućuje na djela Svevišnjega te nam pomaže da lakše razumijemo sebe. Bez obzira na kulturu ili mjesto, Krist se objavljuje svakom onomu koji želi svoj život svesti na smisao. Kroz tu objavu čovjek može pronaći posljednju Istinu o svojem životu i sudu koji ga čeka. Čovjek drukčije ne može naći odgovore na pitanja koja su potresna i teška, jedino se u Kristu nalaze ti odgovori.

1.2. RAZUM – PRED TAJNOM

Da bismo spoznali objavu koja nam je dana, potrebna su nam otajstva koja nam pomažu u tome, na primjer – hostija, koja je tijelo Kristovo. Isus otkriva Božje lice svakodnevno kako bismo otkrili odgovore na pitanja o egzistenciji. Spoznaja je nepotpuna ako mi ne sudjelujemo, odnosno samo nas naša vjera može dovesti do nutrine koja nas vodi k razumijevanju. Naša vjera ključ je komunikacije s Bogom, koja nam također daje potrebne odgovore. Time se upućuje na jednu Istinu kršćanske vjere koja nam govori da je vjera poslušnost prema Bogu.³ On sam zahtijeva da bude spoznat u božanstvu, slobodi i transcendenciji te nam donosi svoje povjerenje u ono što je sam objavio. Bog nudi spoznaju Istine, a čovjek svojom vjerom daje pristanak da spozna Istinu. Čovjeku se Istina daje te on sam ulazi u komunikaciju s osobama, gdje se koristi svojim razumom da shvati i spozna značenje Istine. U procesu povjeravanja Bogu Crkva govori da je uključena cijela osoba, tu se također uključuju razum i volja koji pomažu da se duhovnost podigne na višu razinu te da preko nje dođemo do potpune slobode. Sloboda se kod vjere zahtijeva te ona dopušta da čovjek na svoj način izrazi slobodu, ali ona se ne događa ako se protivi Bogu. Sloboda

čovjeku pomaže da spozna sigurnu Istinu u kojoj će živjeti. Razumu koji teži razumjeti otajstva pomažu znakovi koji se nalaze u objavi te mu to pomaže da dublje preispita Istinu. Simboli koji se nalaze u objavi pomažu razumu da istražuje unutar otajstava te da traži dublje značenje unutar njih, koje se u njima nalazi. U njima leži Istina koja pomaže duhu da se ne odvoji te ne uništi znak koji mu je dan.⁴ Sama euharistija, koja nam dopušta da dosegemo njezine dubine, pokazuje nam da je Isus zaista u njoj te da je ona djelo Duha Svetoga. Spoznaja vjere ne uništava otajstvo već ga čini čvrstim i samim time pokazuje kako je bitno za ljudski život i vjeru. Isus nam preko otajstava objavljuje ljubav i istinu Boga te samim time jača naša vjera i sudioništvo s Trojstvom. Sve to otvara novi put filozofiji. Da bi se ta sva otajstva mogla razumjeti, što čovjek ne može shvatiti samo razumom, potrebna je i vjera koja to sve obuhvaća. Razum ima ulogu da istražuje i spoznaje te se tako lakše shvaćaju otajstva. Povijesna objava dolazi do nas preko samoga razuma i vjere te tim činovima potiču čovjeka i njegov duh na daljnje istraživanje. Isus svima dopušta da shvate svoja otajstva te dopušta svima da shvate Istinu. Kroz vjeru Isus govori da se otvorimo Trojstvu. »Spoznat ćete istinu i istina će vas osloboditi« (Iv 8, 32), u tome citatu iz Ivanova evanđelja možemo vidjeti da su Istina i sloboda u potpunosti povezane. Zadnje što Bog nudi da se čovjek okrene Njemu jest kršćanska objava, koja je sama po sebi bitna u čovjekovu životu. Ona ga vodi i daje mu nadu te ga dovodi do Istine. Onaj tko želi spoznati Istinu mora se maknuti od svojih dotadašnjih razmišljanja da bi mogao slijediti Isusov put. Sam sv. Augustin govori kako se vjera

nalazi u nama, u našoj unutrašnjosti. Istina koja nam je dana da se spozna nije plod razmišljanja, već se nudi i traži prihvatanje.

2. O odnosu vjere i razuma

Sv. Albert Veliki i sv. Toma vide duboku povezanost teologije i filozofije. Također priznaju samostalnost filozofije i znanosti jer se svaka od njih usredotočuje na svoje područje. Krajem srednjega vijeka dolazi do raskida između teologije i filozofije, mislioci traže racionalističku sliku duha. Filozofija postaje samostalna te se miče od vjerske dogme. Kao posljedica toga odvajanja nastala su različita stajališta. Jedno motrište jača nepovjerenje spram razuma, a drugi nisu sigurni da bi vjeri trebalo dati veći prostor i važnost spram uma. Zamisao koju su imali crkveni oci i naučitelji srednjega vijeka nije se mogla ostvariti zbog racionalne spoznaje koja je bila odijeljena od vjere. Filozofija novijega vremena svojim se razvijanjem udaljava od kršćanske objave. Mišljenju idealista suprotstavile su se različite vrste ateističkoga humanizma koje smatraju vjeru kao zapreku samom napretku te se iz takvoga stajališta razvijaju nove religije koje su se u socijalnom i političkom smislu pretvorile u svojevrsnu propast čovječanstva. U znanosti zbog manjka etičke svijesti čovjek i njegov život nisu u središtu opažanja. Odnosno svijest o snazi tehničkoga napretka jača je od svijesti demijurgijske moći nad prirodom i samim čovjekom. Nihilizam je filozofija ničega koja se javlja kao posljedica krize racionalizma, što za ljude današnjega vremena ima veliko značenje. Nihilizam smatra da egzistencija daje podatke koji su osjetilni i iskustveni. Važan je dio toga pravca mišljenje da je sve prolazno, nestalno i privremeno.⁵

Suvremenoga čovjeka ugrozile su njegove težnje i razum. Plodovi koji su proistekli iz ljudske djelatnosti okreću se protiv samoga čovjeka što ga dovodi do toga da živi u strahu. Mnogi filozofi odustaju od traženja istine te sami teže materijalizmu. Zbog toga razum nema svoju funkciju, jer nije u stanju spoznati istinu i tražiti nešto više zato što je ograničen objektivnim i praktičnim. Zbog takve situacije dolazi do odvajanja vjere od filozofskoga razuma. Takvo odvajanje šteti i razumu i vjeri. Razum koji je lišen vjere nailazi na stranputicu i dovodi se u opasnost da ne vidi krajnji cilj. S druge strane vjera bez razuma jest sam osjećaj iskustva i kao takva postaje slaba i dovodi se u opasnost da ne bude više objava, nego bajka ili praznovjerje.

Zaključak

Tko sam ja? Odakle dolazim? Kamo idem? Što nam ostaje nakon ovoga života? Crkva ne ostaje ravnodušna prema tim temeljnim pitanjima, već odgovara na njih. Temeljni odgovor Crkve na sva temeljna pitanja jest Isus Krist: »Put, Istina i Život«. Tim odgovorom Crkva služi ljudima i samoj Istini. Međutim Crkva prihvaća otkrivanje temeljnih odgovora i drugim metodama i služi se njima, na primjer filozofijom. Filozofija je ostavila i još uvijek ostavlja dubok trag u oblikovanju odgovora na temeljna pitanja. Djelujući i na istoku i zapadu, ona na neki način objelodanjuje i spaja različite pristupe istih temeljnih pitanja, koji nastaju pod utjecajem različitih zapadnih i istočnih kultura. Ona sama naglašava kako je u prirodi čovjeka da ispituje, otkriva i divi se otkrivenom svijetu koji ga okružuje te na taj način otkriva i mijenja sam sebe. Ljudski um ima sposobnost da se pita i da odgovara na postavljena pitanja. Baveći se filozofijom, iz-

³ Usp. isto, 23.

⁴ Usp. isto, 24.

⁵ Usp. isto, 70.



Treći dan uskrsnuo od mrtvih – Mihael Grbeš

građuje znanje koje ovisno o kulturi, razdoblju i utjecaju toga razdoblja biva drukčije. Na različite načine kroz različita razdoblja mislioci su stvarali mišljena, stvarajući filozofske pravce, škole, određene teze, dolazeći i do razilaženja, pa i do sukoba. Iz takvih previranja nastajale su temeljne istine koje su se prenosile, nadopunjavale ili ispravljale. Crkva pod utjecajem različitih mislioca nailazi na različite odgovore, tako su neki odbijali u potpunosti filozofiju kao pomoćnicu religije ili su je uzimali samo djelomično. Utjecaj uma na religijske istine također nailazi tijekom povijesti na različite stavove, od onih koji smatraju da um nije u mogućnosti biti u službi religijskih istina, do onih

koji smatraju da je to potpuno netočno. Pojavom modernih znanosti, koje donose nova izazovna dostignuća, jedan dio religijskih mislioca, osobito u početku, negira ili čak potpuno uklanja mogućnost da su one sposobne ponuditi, a kamoli odgovoriti na temeljna religijska pitanja. No razvojem i filozofije i religije, odnosno teologije, doći će i jedna i druga, kao i njihovi predstavnici, u poziciju da shvate kako je nužna suradnja i povezanost. Bilo je potrebno da prođe cijeli povijesni proces spoznaje, od grčke filozofije, pa čak i prije – od mitologije, srednjega vijeka, romantike, novoga vijeka, a sve kako bi se stvorila težnja za zajedničkim pristupom k spoznaji.

Važnost i uloga očeva

Posljedice očeve neprisutnosti u odrastanju kćeri

Iva Febrežar, II. god.

Abšalom – otac je mir. Ne bi li svaki otac trebao biti Abšalom? Mir, zaštita i sigurnost očeve su dužnosti koje treba utkati u djeću pri njihovu odrastanju. No što kada oca nema? Gubi li se tada spoznaja kod djece, kasnije odraslih ljudi, o tome što su to mir, zaštita i sigurnost? U ovom članku posebno se želim osvrnuti na odnos oca i kćeri, točnije na posljedice koje ostavlja očeva neprisutnost u odrastanju kćeri.

Pristajući uz nauk slobodne volje, znamo kako se u životu može sve birati: prijatelji, supružnici, zanimanja, naposljetku dobro ili zlo. Međutim sigurno je kako ne možemo birati oca i majku. Dakle jedini su čija je životna uloga nezamjenjiva. Otac je prva muška osoba s kojom se djevojčice susreću. Samim time očevi imaju velik zadatak pred sobom; usaditi im vrijednosti i predstaviti što muškarac jest. Prema mnogim mišljenjima zbog toga mnoge žene biraju supružnike prema uzoru na svoje očeve. Ako je otac bio grub i nasilan prema kćeri, velika je vjerojatnost da će žena birati takvoga muža. Po sjeni potisnutoj iz djetinjstva kada dođe do muževa nasilja ona će ga opravdavati pod izlikom kako ona nije bila dobra prema njemu i da je s razlogom došlo do nasilja nad njom. Zaključno iz toga vidimo kako je upravo djetinjstvo vrijeme oblikovanja osobe, a ključni u tom razdoblju jesu roditelji. Govoreći o izgradnji kćeri, veću važnost u tom oblikovanju zasigurno možemo pridati ocu.

Prema Katorskom (2003.), iskustvo odnosa koji je kći imala s ocem tijekom odrastanja prati ju cijeloga života, štoviše, najznačajniji je čimbenik koji na nju utječe. To se odnosi na sve buduće odnose, posebice one romantične. U pilot-istraživanju *Odnos kvalitete prošlog odnosa s ocem i nekih značajki rizičnog ponašanja kćeri* autorice navode kako se utjecaj oca ogleda u kćerinoj izgradnji povjerenja i građenja odnosa s muškarcima. Prema studiji Linde Nielsen koja je provedena na 423 studentice radi utvrđivanja odnosa koji studentice imaju sa svojim očevima, prikazano je kako bi većina voljela da su imale emocionalno bliži kontakt sa svojim očevima. Odsustvo očeva iz bilo kakvih razloga uvelike utječe na emocionalno i psihičko stanje kćeri. O uključenosti oca u odrastanje kćeri ovisi razvoj njene osobnosti.¹

Prema podacima Hrvatskoga državnoga zavoda za statistiku, u posljednjih deset godina stopa razvoda braka rastuća je i jedna je od najočitijih promjena. Vrhunac je dosegnut 2016. godine kada je zabilježena brojka od 7036 razvoda. Zbog toga je znanstveni pristup istraživanju fenomena odsutnosti oca u životu kćeri postao sve značajniji. Nezadovoljavajući odnos između oca i kćeri u ranom djetinjstvu, ali i tijekom njezina odrastanja, može ostaviti posljedice

¹ Usp. M. LJUBETIĆ, V. BATINICA, Odnos kvalitete prošlog odnosa s ocem i nekih značajki rizičnog ponašanja kćeri, u: *Napredak*, 156(2015.)3, 253–266., ovdje: 253–266.

na njezin zdrav rast i razvoj. Stoga se možemo zapitati što se događa kada oca nema u životu kćeri. Smrt, rastava, napuštanje, pretrpanost poslom samo su neki od razloga kada na mjestu oca dolazi praznina. Prema iskustvima mladih djevojaka i žena vidimo kako sve odražavaju nedostatak očinske figure na emotivne veze i kasnije brakove. U partnerima se traži mir, zaštita i sigurnost, što su očinske dužnosti.

Teološko razmatranje nestanka očeva iz obitelji donosi sveučilišni profesor i svećenik dr. sc. Ivica Raguž u svojoj knjizi *Ite ad Joseph*. Smatra kako je odrastanje bez oca ujedno i odrastanje bez autoriteta, bez prošlosti i bez memorije. Nestanak očinstva objašnjava paralelnim nestankom Boga kao Oca. Naime svako očinstvo plod je božanskoga očinstva, koje je nestalo. Nestankom Boga nestale su sve vrednote, zbog čega muškarac nema više što ponuditi svojoj ženi i djeci, nema na temelju čega biti autoritet. Zbog nemogućnosti bivanja autoritetom muškarci današnjice odbacuju očinstvo ili su pak izguljeni kao očevi, dok djeca ostaju siročad, pa i onda kada su očevi tjelesno prisutni. Očev odnos s djetetom počiva na duhovnom jer otac postoji kao *confessio*, priznanje. Potrebna je nutarnja odluka svakoga muškarca da bude otac. Za razliku od majke, on uvijek mora iznova stvarati odluku *biti otac* jer je očinstvo nevidljiv odnos. Papa Franjo proglasio je ovu crkvenu godinu, 2020./2021., Josipovom godinom, zbog čega smo pozvani jedni drugima kazivati *Ite ad Joseph, idite Josipu!* Cilj Papina apostolskoga pisma *Patris cordis* jest da poraste ljubav vjernika prema sv. Josipu, da se nasljeđuju njegove kreposti i zanos, što se osobito odnosi na muževe i očeve.²

² Usp. I. RAGUŽ, *Ite ad Joseph*, Đakovo, 2021., 11–15.

I papa Franjo govori o utjecajima nedostatka očinske figure u svojoj knjizi *Oče naš*. Odlomak posvećen govoru o tome pisan je prema Isusovim riječima: »Neću vas ostaviti kao siročad« (Iv 14, 18). Papa Franjo naglašava kako je posebice u zapadnjačkoj kulturi očev lik iščeznuo. Problem današnjice, kada govorimo o očinstvu, jest u njihovu bijegu, zaboravljanju obitelji. Djeca i mladi ostaju sami. Papa govori kako odsutnost očeva lika iz života djece i mladih stvara praznine i rane koje mogu biti vrlo teške. Zastranjanje djece i adolescenata mogu se povezati upravo s nedostatkom očinske ljubavi. No ne govori on samo o fizičkom nedostatku oca koji je prouzrokovan smrću, rastavom ili napuštanjem već i o nepostojanju oca duhom u obitelji zbog nezainteresiranosti ili pretrpanosti poslom. Djecu koja su odrasla bez očinske ljubavi Papa naziva siročadi u obitelji. Naziva ih tako jer su ostavljena potpuno sama. Ostavljena su bez razgovora s ocem, bez očeve odgojne uloge. Naposljetku siročad u obitelji ostaje bez životnih vrednota i pravila koja su im potrebna kao i kruh.³

Nažalost, vidimo kako nema racionalnoga rješenja za prazninu nastalu zbog nedostatka očinske figure. Kao kršćani to možemo promatrati jedino kao križ koji je pripao određenima. Bez obzira na nemogućnost izbjegavanja toga križa, pozvani smo utjecati se sv. Josipu i moliti se za sve buduće muževe i očeve, za buduće obitelji. Ako se tom problemu pristupi s otvorenim stavom, može se pretpostaviti kako će se nedostaci iz obitelji u kojoj su osobe rođene pokušati ispraviti na budućoj, vlastitoj obitelji. Tu hipotezu možemo opravdati po osnovnom načelu jonskoga filozofa Heraklita, po načelu

³ Usp. PAPA FRANJO, *Oče naš*, Split, 2017., 15–18.

lu jedinstva suprotnosti: bolest učini zdravlje ugodnim i dobrim, glad – sitost, umor – odmor. Prema tomu možemo tvrditi kako je nedostatak očinske figure naučio osobu što otac treba biti. Zbog težine toga životnoga križa vjerojatno će sve djevojke kod budućih muževa zahtijevati da oni u sebi nose naziv i budu Abšalom njihovoj zajedničkoj djeci.

Iskustva

»Oca nikada nisam upoznala jer je umro kada sam imala tek nekoliko mjeseci. U osnovnoj i srednjoj školi patila sam zbog njegove neprisutnosti, posebno gledajući

druge djevojčice koje provode vrijeme sa svojim očevima. Danas kao mlada žena tu očinsku figuru, koja prije svega predstavlja autoritet i sigurnost, pronašla sam u partneru. Smatram kako je nedostatak oca jedan od razloga koji me je natjerao bržem odrastanju. To je mnogo utjecalo na moje ponašanje u emotivnoj vezi, kao npr. nedostatak samokontrole u određenim situacijama, nepovjerenje, strah od ostavljenosti. Također je nedostatak očinske figure utjecao na poteškoće u izgradnji i iznošenju vlastitih stavova. Oduvijek sam se osjećala kako me nema tko braniti i da se sama moram zauzeti za sebe.«





»Dijete sam rastavljenih roditelja od 14. godine te sam pripala majci. S ocem sam ostala u kontaktu, ali površnom. S obzirom na to da sam tada bila u pubertetu, otac mi je trebao u svakom segmentu, a nedostatak toga rezultirao je time da sam u svakom dečku tražila ono što sam očekivala od oca, a to je zaštita i sigurnost. Mislim da je u budućnosti preda mnoom veliki zadatak jer u budućoj vezi trebam tražiti partnera, a ne zamjenu za oca.«

»Do trenutka kada je otišao u Njemačku, *trbuhom za kruhom*, otac je bio osoba kojoj sam najviše vjerovala, s kojom sam bila najviše povezana i koja bi napravila sve da me zaštiti. U trenucima kada sam se izgrađivala u mladu ženu nije bio tu da me prati i podupire, već je stalno *kaskao* za mojim odrastanjem, pokušavajući ostati u toku sa mnoom, ali bezuspješno. Odnos između nas dvoje raspao se. U tim godinama, kada mi je bio najviše potreban, njega nije bilo ni fizički ni duhom, te sam se tada pomirila s tim da se bez svakoga može, koliko god to teško bilo. Naravno, nakon sazrijevanja i psihološkoga savjetovanja shvatila sam da to nije ispravan način razmišljanja, već nešto na što sam bila primorana kako bih se zaštitila u trenutku kada sam bila povrijeđena i ostavljena.«

»Nikada nisam upoznala svoga biološkoga oca jer je napustio moju majku i mene čim je saznao da je trudna. Tada su bili u vezi dvije godine, no bez obzira na sve njegova odluka bila je da nas ne želi u svom životu. Kada sam imala dvije godine, mama je upoznala moga očuha koji me zavolio kao svoje dijete. Smatram da je nesumnjivo potrebno mnogo truda za odgojiti tuđe dijete, ali ja za njega to nikada nisam bila niti je on za mene očuh. Cijeli mi je život pružao pa-

žnju, zaštitu i ispunio je dio slagalice koji je nedostajao, on je bio moja očinska figura. U vrlo ranom djetinjstvu saznala sam da on nije moj pravi otac i to je ostavilo velik trag na meni. Bilo mi je teško prihvatiti činjenicu da me moj biološki otac odbacio, mislila sam da sam ja kriva za to. Dugo sam osjećala ljutnju i sram, bilo mi je teško pričati o tome jer nisam htjela sažalijevanje. Brinulo me je kako će drugi reagirati na to. U vezi mi je dugo trebalo da se otvorim, imala sam određenu dozu opreza prema muškarcima. Imala sam strah od napuštanja. Posljedica je toga rađanje želje za školovanjem kako bih bila u potpunosti samostalna i ne ovisila ni o kome, što sam u konačnici i ostvarila. Odbacivanje biološkoga oca i istodobna ljubav moje majke i očuha naposljetku su me učinili izuzetno jakim osobom. Kada sam saznala da je moj biološki otac preminuo, nisam osjećala ništa. Mjesta za tugu nije bilo jer je on bio potpuno nepoznata osoba u mom životu, nije postojao. Ljutnju sam davno odbacila jer sam shvatila da ću u srcu imati mir jedino ako mu oprostim.«

»Tata je za mene uvijek predstavljao autoritet i strogost. Najmlađe sam dijete u višočlanoj obitelji, ali kao maloj mi je jako nedostajao tata. Većinu vremena bio je odsutan zbog posla, te je nerijetko propuštao neke za mene važne događaje, poput rođendana ili nastupa na školskim priredbama. Godinama kasnije shvatila sam da je nedostatak očinske ljubavi u tim najranijim trenucima života uvelike utjecao na mene, na stavove koje sam usvojila te na mišljenje o muškarcima.«⁴

⁴ Naveden je niz iskustava koje su osobe same podijelile s autoricom teksta. Tom prilikom poštovana su prava privatnosti i diskrecije.

PROMIŠLJANJA

Vjerski fanatizam – uzrok, posljedice i rješenje

David Ferić, III. god.

Podrijetlo vjerskoga fanatizma

Vjerski fanatizam jest duhovno sljepilo više razine, jedna vrsta ludila, ono je vjera koja nije sazrela na zdrav način. Fanatizam počinje zanesenošću nekom idejom ili vjerovanjem koje nema racionalno uporište te ga se želi nametnuti što većem broju ljudi.

Fanatizam u vjeri ponajprije se temelji u pogrešnom shvaćanju Boga Oca. Strah od priča i proroštava o smaku svijeta, previše bavljenja raznoraznim urotama o slobodnim zidarima, izvanzemalcima, magiji i raznim mračnim kultovima te proučavanje istih budi u čovjeku nesigurnost. Fanatik na druge ljude prenosi strah i paniku, za razliku od pravoga kršćanskoga poslanja – širenja radosne vijesti. Raznorazna ukazanja, privatna viđenja (koja nisu provjerena) bude u fanatiku veliki interes, te se on zatvara u istomišljeničke krugove, gdje se ljudi pokušavaju zaštititi pogrešnim poimanjem vjere. Oni rijetko kada govore o Bogu i njegovoj ljubavi. U središtu kršćanskoga života jest živi Bog, a ne Sotona i njegovi anđeli.

Uz fanatizam se veže i praznovjerje koje govori da s našom vjerom nešto uistinu nije uredu. Vjerski fanatizam ishod je ne-

dovoljnoga kritičkoga osvrta na ono u što se vjeruje, nije vjera kriva što u njoj ima fanatizma, krivi su oni koji su je pogrešno shvatili i interpretirali. Fanatici su većinom dio zajednice, vjerno slijede njezine dogme i pokušavaju prenijeti svoj pogled na vjeru u najbliži društveni krug. Postoje i vođe koji u svojim karizmatičnim akcijama uključuju u nju velik broj ljudi, što nije ograničeno na krug rodbine i prijatelja.

Religiozni fanatizam danas

Vjerski fanatizam može se pronaći u svim glavnim religijama. Vjera od vjernika traži potpuno predanje kako bi postigli savršenstvo po primjeru Isusa Krista. Bogu se može i pogrešno predati, ulagati vrijeme u nešto što Bog ne želi, a izgleda pobožno, to u sebi samom nije pretjerivanje u vjeri, nego je to pretjerivanje u vlastitoj volji, gdje osoba misli da ispunjava Božju volju.

Fanatik ono što je u Bibliji simbolika ili metafora proglašava doslovnim, a tekstove koji iznose određene činjenice izvrće, on ima *nadahnuće* koje je spreman braniti pod svaku cijenu. Fanatici se pozivaju na doslovno tumačenje i razumijevanje Biblije. Fanatici sramote Božje djelo i izvrgavaju ga



ruglu tako što religiozne ljude izlažu prijeziru. Duh fanatizma u sebi je vrlo uporan i tvrdoglav i većinom fanatika ništa ne može razuvjeriti da se nalazi u zabludi. Susreti i kontakti s fanaticima često budu vrlo neugodni, bili oni vjerski fanatici ili nereligiozne osobe koje su u nekakvoj zabludi.

Mnogi ljudi, pa čak i vjernici koji *ne prakticiraju* vjeru, u *redovitim* kršćanima vide pretjerivanje. Evanđelje od nas traži radikalno nasljedovanje Krista, čiji je život Njegovim suvremenici bio pretjerivanje. Koliki su mladi odustali od duhovnoga poziva jer je njihovim roditeljima to pretjerivanje. Moramo se zajedničkim snagama oduprijeti nepravilnom tumačenju naše vjere. Svojim životom moramo biti primjer drugima.

Načini borbe protiv vjerskoga fanatizma

»Tko dakle misli da stoji, neka pazi da ne padne.« (1 Kor 10, 12)

Povjerenje u Boga, u Njegovu ljubav i mudrost kojom upravlja našim životima najbolji je lijek protiv praznovjerja svake vrste. Praznovjerje i fanatizam kod vjernika ozbiljniji su nego kod onih koji s vjerom nemaju

veze jer mi vjernici trebali bismo znati što radimo i što Bog od nas hoće te što nas naša vjera uči. Trebali bismo stalno analizirati svoje vjerničke stavove i dobro proučavati ono što nam netko kaže ili ono što pročitatamo.

Za borbu protiv religioznoga fanatizma dovoljno je zdravo i logično razmišljanje kojim ćemo uspjeti pobiti sve fanatične stavove. Ako vjeruješ u Boga – vjeruješ, neće ti trebati ništa drugo jer si oslonjen na rame Očevu i nemaš razloga za strah. U slučaju da naša vjera malakše i da osjetimo kako padamo u nešto drukčije, tada treba slušati Crkvu – treba slušati onu koja se od početka borila s raznim herezama i zabludama. Treba zaviriti u duboko krilo Crkve, gdje ćemo pronaći odgovor na svako naše pitanje i smetnju. Traženjem odgovora na vjerske probleme unutar Crkve i drugima postajemo dobar putokaz kako se boriti s problemima u vjeri.

Dakle, ako nešto izgleda kao pretjerivanje u vjeri, valja preispitati je li riječ možda o pogrešno shvaćenoj vjeri. U tom razlučivanju neizmjereno pomažu razmatranje, razgovor s duhovnikom, Sveto pismo, Katekizam....

Bratska opomena, bez moraliziranja

Lucija Šimunić, IV. god.; Petar Čengić, I. god.

Živimo u svijetu koji opomenu smatra, usuđujemo se reći, svakodnevicom. Opomenuti nikada nije teško. Najviše opominjemo bližnje, ali opomenuti prijatelja ili čak nepoznatoga čovjeka nije nam strano. Toliko smo zašli u svijet opominjanja da nam je postala navika neprestano gledati tuđe pogreške, točnije grešnost. Čovjek toliko želi opominjati druge da ne vidi da i sam griješi i da prvi koga bi trebao opomenuti jest on sam. Sam Bog kad je stvorio čovjeka opominje ga: »Sa svakog stabla u vrtu slobodno jedi, ali sa stabla spoznaj dobro i zlo da nisi jeo!« (Post 2, 16–17) Od početka čovjekova života u njega je utisnuta opomena. Stoga da bi čovjek mogao opomenuti druge, prvo mora opomenuti sama sebe i ispraviti greške koje sam čini. Tek kada to učini kadar je opomenuti svoga brata. Evanđelja po Mateju i Luki govore o bratskoj opomeni. Matej na bratsku opomenu gleda ovako:

»Pogriješi li tvoj brat, idi i pokaraj ga nasamo. Ako te posluša, stekao si brata. Ne poslušaj li te, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, neka na iskazu dvojice ili trojice svjedoka počiva svaka tvrdnja. Ako ni njih ne posluša, reci Crkvi. Ako pak ni Crkve ne posluša, neka ti bude kao poganin i carinik.« (Mt 18, 15–17)

Luka to sve sažima:

»Pogriješi li tvoj brat, prekori ga: ako se obrati, oprosti mu. Pa ako se sedam puta

na dan ogriješi o tebe i sedam se puta obrati tebi govoreći: 'Žao mi je!', oprosti mu.« (Lk 17, 3)

Iako nam se Matejevo poglavlje čini pomalo grubim, moramo sagledati kako u Matejevu evanđelju kasnije dolazi poglavlje naslovljeno *Oproštenje uvrede* kojim evanđelist ističe isto što je prethodno Luka zaključio. Opomenuti brata, a da to ne bude moraliziranje, ponajprije se mora svesti na oprost. Spremnost da oprostimo drugomu nada je za promjenu ne samo nas samih već i drugih. Isto tako važna je i spremnost na opomenu. Kako ćemo znati da ne moraliziramo? Tu je važan stav s kojim nastupamo. Hoću li opomenuti brata iz svoje koristi, da bi njega ocrnili pred drugima, vrijeđajući tako njegovo dostojanstvo, ili ću to učiniti kako bi ga okrenuo na dobar put? Isus nas poziva na djela ljubavi i to je jedan stav kojim možemo prići bližnjemu i reći mu: *u tome si pogriješio, nemoj to više činiti*. Sam Isus primjer nam je tomu. Kada su pred njega doveli preljubicu, nije ju osudio. Pristupa s ljubavlju i govori joj: »Idi i odsada više nemoj griješiti.« (Iv 8, 11) Ne čujemo li i danas te riječi u onima našega ispovjednika kada kaže *idite u miru*, kao da želi reći idi i ne griješi, već budi u miru s Gospodinom. Stoga ako pristupamo s takvim stavom poniznosti, tek tada opomena će biti dobra i vrijedna sama po sebi. Iako Matej donosi da gledamo brata kao carinika ako nas ne



poslušaj, umjesto toga Krist nas poziva da mu oprostimo i predamo ga u njegove ruke. Papa Franjo to je lijepo izrekao ovim riječima: *Samo Božja ljubav u konačnici može spasiti brata!* Nemojmo ga zaboraviti jer i on je slika Božja, koju nitko ne može izbrisati. Krist nas poziva da opominjemo, ispravljamo i obraćamo druge. Ako pomno promoviramo i čitamo Sveto pismo, možemo uočiti kako se u temelju Kristova nauka naviješta kraljevstvo Božje za koje je ponajprije potrebno obraćenje. *Obratite se i vjerujte evanđelju.* Te riječi upozoravaju nas: *Obratite se i povjerujte opomeni.* Kraljevstvo Božje mjesto je pravednosti, ali kako ćemo ući u njega ako prethodno nismo opomenuli nepravdu. Ne možemo moralizirati ako opominjemo brata koji čini nepravdu. Krist od nas to zahtijeva. Učiniti ovaj svijet malo boljim, pa premda i opomenom, temeljna je zadaća svih ljudi. Opomenuti drugoga znači živjeti s njim u zajednici, biti s njim u dobrim odnosima, ići ususret drugomu.

Mi nismo Bog i ne možemo opominjati kao što on to čini, ali Krist nam je ostavio pravi primjer kako opomenuti drugoga. Sam Gospodin opominjao je narod u nadi da će se obratiti, povjerovati njegovoj riječi. Iako nisu svi prihvatili Isusa, koji je najljepša slika Božja, i povjerovali njegovim riječima, djelima, Isusu je preostala samo ljubav. Samo nas ljubav može izbaviti iz ropstva moraliziranja i potaknuti nas na opomenu koja će promijeniti onoga koji griješi. Čovjek uporno želi promijeniti svijet, pa i sama sebe, ali umjesto toga pozvan je biti promjena/obraćenje. Biti promjena znači biti u mogućnosti pozvati druge na obraćenje. Bratska opomena trebala bi biti naša zdrava navika, kako naglašava papa Franjo. Mjera kršćanskoga života jest ljubav, stoga kada se

sljedeći put nađemo pred nekim koga moramo opomenuti, zapitajmo se činimo li to iz ljubavi prema njemu samomu ili iz vlastite koristi.

Bratska opomena među svećenicima, redovnicima i bogoslovima

U prvom smo se dijelu upoznali s bratskom opomenom i načinom kako opomenuti nekoga, a da to ne bude moraliziranje. Bratska je opomena za onoga tko želi imati iskrene odnose s nekim i više nego potrebna i korisna. Ona može služiti kao jako oruđe u otkrivanju nečije samospoznaje i učvršćivanju odnosa, ali isto tako može biti oruđe kojim će netko poniziti drugoga i nahraniti svoj ego. Ovdje se pak želimo zapitati kako živi ta bratska opomena među onima koji o takvoj opomeni najviše i govore. Kao svećenici, redovnici i bogoslovi, ne možemo birati s kim ćemo živjeti i provesti ostatak svoga života, pogotovo u različitim sjemeništima, što redovničkim, što dijecezanskim. U takvim ustanovama dolazi do velike koncentracije različitih ljudi, s različitim navikama i različitim predznanjem, na jednome mjestu. Da bi vladala sloga i harmonija, bratska je opomena prijeko potrebna. Ali kako i kada je reći? Što ako se netko uvrijedi?

Jedan od preduvjeta da jedan brat opomene drugoga jest taj da promjeni razmišljanje o tome da ga poglavari stalno *promatraju* i jedva čekaju da nešto sagriješi kako bi ga ukorili. Takav tip razmišljanja dovodi pojedinca u situaciju u kojoj je stava: *oni mene nadgledaju i opominju, pa ću i ja tako ostale.* Pojedinaac postaje pasivan iz straha da ne primi opomenu, ali primjećuje sve mane na drugima i lako opominje druge. Bratska opomena mora prije svega biti iz ljubavi te na izgradnju i korist onoga koji je prima.

Nikako ne smije biti proizvod nekoga domino-efekta ili nečije pokvarenosti. Brat koji želi opomenuti drugoga mora i moliti za njega. Bez molitve upitna je motivacija te opomene. Život je u bogoslovnim i redovničkim zajednicama dinamičan te ima mnogo zajedničkih poslova u kojima braća moraju biti složna i efikasna. Može se dogoditi da netko pogriješi ili malo zastane. No hoću li ga opomenuti glasno pred svima i usput sebe uzvisiti kao velikoga radnika, a njega poniziti kao smušenoga neradnika? Naravno da ne! Sveti Ivan Bosco usavršio je nešto što se zove »riječ na uho«. Nakon što smo uočili nepravilnost koja je loša za brata ili zajednicu te promislili je li to uopće vrijedno opomene i razmislili o ishodu svega toga, treba se kratko pomoliti i porazgovarati s bratom nasamo. Neke stvari mnogo teže govorimo kada smo s čovjekom nasamo i gledamo ga u oči. Stoga bismo se trebali povući nasamo s drugim jer to vrlo često filtrira našu opomenu. A u konačnici možda i mi shvatimo da smo u krivu. Kao što je već istaknuto, opomena je moćno oruđe, ali se trebamo znati koristiti njome. Ne treba pretjerivati niti samo šutjeti. Trebamo naučiti dati opomenu koja će poslije rezultirati još boljim odnosom i obostranom izgradnjom prema Kristu. S druge strane blagoslov je kada nama brat daje opomenu. Srdžba ne smije nastati u nama kao posljedica bratske opomene. Opomena nam može donijeti

samo dobro. Poslušajmo gdje smo pogriješili, što drugi misle o našim postupcima i našem ponašanju, kako bismo se možda mogli i popraviti. Bila opomena valjana ili ne, svakako se zahvalimo bratu što nam je prišao jer to nije nimalo lagano kod onih koji su *tvrde šije*. Svaku opomenu koju primamo ili dajemo duboko trebamo promisliti jer nas nepromišljenost može stajati prijateljstva i dobrih odnosa s drugima.

Mudrost je prelijepa vrlina za koju se trebamo moliti, kao i za svoju braću u Kristu. Jedino mudri i promišljeni postupci rezultiraju kvalitetnijim odnosom. Zbog velike želje za promjenama i težnje k savršenstvu ne bismo smjeli početi mijenjati sve oko sebe, a na sebe skroz zaboraviti. Prvo trebamo naučiti opomenuti sebe i promijeniti se. Molimo za svoju braću i poglavare kako bismo ih u poniznosti svoga srca prihvatili takve kakvi jesu. Stoga poslušajmo i djelujmo po Svetom pismu koje nas poziva:

»Složni budite, istu ljubav njegujte, jednodušni, jedne misli budite, nikakvo suparništvo ni umišljenost, nego u poniznosti jedni druge smatrajte višima od sebe, ne starajte se samo svaki za svoje, nego i za ono što se tiče drugih! Neka u vama bude isto mišljenje kao i u Isusa Krista.«

(Fil 2, 3–5)



Smisao u besmislu – COVID-19

Valentina Martinuš, IV. god.

Koji je smisao ljudskoga postojanja? Ima li uopće smisla? Ako je Bog dobar i svemoćan, zašto dopušta da patimo i podnosimo bol? Smisao i svrha uvijek postoji i sve ima svoj razlog. Često mi ljudi ne vidimo u tom trenutku smisao određenoga događaja. Možda nas taj događaj poziva na promjenu. Čujemo u posljednje vrijeme kako se ljudi pitaju zašto se pojavila pandemija nazvana COVID-19 i je li ona stvarna. Istraživanja pokazuju kako se Zemlja pročistila i obnovila za vrijeme pandemije. Zemlja se pročistila, a kakvi smo mi postali? Čovjeku je potreban društveni život, ali i sam Bog. Na mlade jako utječe udaljenost od njihovih vršnjaka. Depresija uzima sve više maha, kao i počinjena samoubojstva. Depresija je duševno stanje u kojem prevladava osjećaj tuge. I zapravo sve više ljudi danas pati od ponovnoga osjećaja besmisla koji se udružio s osjećajem praznine. Čovjek je u stalnoj potrazi za smislom. Suvremeni svijet potresa kriza smisla. Čovjek iako ne postavlja pitanja zbog čega sve se to događa, on u sebi osjeća nezadovoljstvo. Svijet kao cjelina pokazuje krizu kroz različite aspekte, pa tako i krizu koronavirusa. Takva kriza odražava se na dubinu svijeta i same čovjekove nutrine i traganjem za transcendentnim koje jedino daje pravi mir i odgovor na besmisao. I ova kriza koja nas okružuje zasigurno nije bez razloga. Pozvani smo preuzeti odgovornost za svoje i tuđe zdravlje. Jako je neodgovorno ponašanje kad osoba kojoj je izrečena samoizolacija počne kršiti uvjete i ugrožavati druge. Doživjela sam dva iskustva: pomagati drugima dok su bili u izolaciji i osobno, dok sam bila primorana na izolaciju. Čovjek nije

ni svjestan kakvu slobodu življenja ima dok to ne izgubi. Isprva sam pomagala drugima da barem toliko imaju one osnovne potrebe za život, shvatila sam da smo mi ovisni jedni o drugima. Iz osobnoga iskustva, ne želim nikomu da proživljava izolaciju jer čovjek, zatvoren unutar svojih četiriju zidova, može postati očajan i depresivan. Svi snosimo odgovornost da budemo uz druge, a u suprotnom ispadamo sebični. A nismo li mi ljudi sebični ako mislimo samo na sebe, a ne na druge i svoje bližnje? Razumljivo je kako utječe na mladu populaciju jer nisu društveni, ne izlaze, ne ispijaju kave i sl. Zbog ove krize događaju se sve više samoubojstva. Koji je to smisao ako je osoba prazna iznutra? Ako je uistinu prazna, ne nosi u sebi trunčicu Ljubavi, jedino što tada može jest dići ruku na sebe. Naučili smo ponovno cijeniti svoje bližnje, svoju obitelj. Obitelj je ta koja zna kakvi smo mi uistinu. Na posao, školu, fakultet možemo svako jutro stavljati masku na lice, ali pred obitelji smo bez maske. Često smisao tražimo u pogrešnim stvarima i postupcima. Ne priznajemo da smo ranjeni i ne možemo sve sami. Ne možemo priznati vlastitu slabost i osjećaj velike ispraznosti i apsurdnosti života. Bez Boga smo zapravo jedno veliko ništa. Bog ne kažnjava. Neće nauditi biću koje je sam stvorio. Nije stvorio virus i bolest kako bi uništio čovjeka, već poziva na promjenu. Promjenu takvu da počnemo sebe prvi cijeniti i brinuti se za sebe, a tek kad to spoznamo, možemo se pobrinuti za druge. Čovjeku treba pomoći da pronađe smisao svoga života i to toliko jedinstven i jak smisao da će tu patnju učiniti podnošljivom. Bolest ne bira

koga će zahvatiti, ali nismo li mi vjernici pozvani nositi svoj križ, prihvatiti tu patnju radi Vječnoga života? Potrebno je prihvatiti drvo križa. Isus nam daje svoju ljubav, po toj Ljubavi iz svake borbe možemo izići kao pobjednici. Krist ne nudi samo Vječan život već daje smisao životu. Veliko je bogatstvo znati pravilno živjeti. Kao osobe s različitim darovima možemo se ostvariti na različite načine i pomoću tih darova možemo pomoći drugima. Potrebno je osvrnuti se oko sebe, pomoći svomu bližnjemu. U svome bližnjemu možemo vidjeti Isusa koji trpi i žeda za ljubavlju i pomoći. Bog ne traži da ostavimo taj križ, tu našu patnju, već traži od nas da uzmemo svoj križ na sebe. Romano Guardini izrekao je da je smisao čovjeka da bude živa granica i da uzme na sebe život granice te da ga izdrži do kraja.

Bog daje čovjeku slobodu življenja jer je On to biće stvorio. Sloboda čovjeka uključuje njegovu slobodu u sebi gdje prvo treba zauzeti stav prema sebi da bi se mogao suočiti sa samim sobom. Koliko god da nam je dano slobode, ipak smo pozvani živjeti po savjesti i Božjim zapovijedima. Božji poziv *biti kršćanin*, pa čak i u doba pandemije, svatko nosi u sebi. Bog se najprije nalazi u svakoj osobi koju susretnemo, u svakom liječniku koji nam pomaže. Sve mi se više čini, pogotovo je to izraženo u doba pandemije, da nam je samo stalo do nas samih. Više smo egoisti postali nego altruisti. Osobito se to vidjelo u prvom valu pandemije kada su ljudi kupovali u trgovinama i *otimali* se za stvari, nije ih bilo briga hoće li onaj iza njih imati osnovnu namirnicu. Svi mi u sebi imamo Krista kojega trebamo nositi jedni drugima. Kako je Isus nahranio mnoštvo naroda, tako smo i mi pozvani *nahriniti* druge Njegovom riječju. Ljudi su gladni i žedni prave Ljubavi i Blizine, a to u potpunosti samo Bog može dati.

Odgovor na pitanje zašto Bog dopušta patnju ovdje na zemaljskom putu ili zašto neki više pate, a neki manje, nikad se neće shvatiti. To i sam sv. Pavao u Poslanici Filipljanima kaže: »Naša je pak domovina na nebesima, odakle iščekujemo Spasitelja, Gospodina našega Isusa Krista.« (Fil 3, 20) Mi smo samo putnici na ovozemaljskom životu, koji putujemo vlakom do svoga odredišta, a to je odredište kraljevstvo nebesko.

Ne treba se bojati Križa patnje, već ga zagrliti jer po tome nas Bog čini sličnima sebi. Bog je poslao svoga Sina na križ kako bi bio u zajedništvu s čovjekom koji je u patnji. U ovo doba krize, pandemije, gubitka smisla, izolacije trebamo prestati bježati od sebe i stati i reći kako ne možemo dalje. Kako trgovina i namirnice, medicina i znanost ne mogu pružiti potpunu pomoć jer je znanost bez vjere ograničena. Potrebno je zagledati se u križ jer je baš u toj patnji, u tom krvavom znoju, na tom samom križu Onaj koji na sebe preuzima sve naše slabosti, grijehe i strahove. Naša prava snaga i hrabrost očituje se u suočavanju s našim slabostima, ali samo pred Kristom.

Kad priznamo da ne možemo više dalje, upravo tad činimo jedan velik skok unaprijed. Pandemija nam želi reći da trebamo stati i prestati mučiti Zemlju jer ona nam ne može pružiti utjehu. Ako se okrenemo Kristu, sve naše slabosti postat će naša snaga.

Pandemija bolesti uzrokovane koronavirusom poziva nas na buđenje, da postanemo istinski vjernici. Počevši od svoje obitelji, kućne Crkve. Koliko god se činila loša razdvojenost i izoliranost od drugih, toliko je dobro došlo da ponovno obnovimo jedno od temelja, a to je obitelj. Gdje vlada zajedništvo i sloga, tu možemo pronaći i Krista. Jedino je Krist naša nada za bolje sutra.



IZ SRCA CRKVE

Prikaz dokumenta Vijeća HBK-a za nauk vjere: *Karizmatiski pokret i obnova u Duhu u Katoličkoj Crkvi*

Vladimir Sabo, IV. god. (prir.)

Karizmatiski pokret od same njegove pojave prate kontroverze i nedoumice. Dok ga jedni s oduševljenjem prihvaćaju, drugi ga *a priori* odbacuju.

Na redovnoj sjednici Vijeća HBK-a za nauk vjere, održanoj 24. lipnja 2020. godine u Biskupijskom ordinarijatu u Sisku, usvojen je dokument *Karizmatiski pokret i obnova u Duhu u Katoličkoj Crkvi*. Time se Vijeće očituje o još jednoj aktualnoj temi koja je prisutna i u Crkvi u svijetu i na našim prostorima. Stoga ćemo prikazati dokument kojim Vijeće HBK-a za nauk vjere želi na kontroverzna pitanja koja se javljaju uz karizmatiski pokret odgovoriti iz perspektive dogmatske i pastoralne teologije te zdrave psihologije.

U uvodu dokumenta naglašava se vrijednost karizmatiskoga pokreta koji »djeluje donoseći puno duhovnih plodova u promicanju nove evangelizacije«. Vijeće citira Dogmatsku konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu *Lumen gentium* koja karizme naziva konstitutivnim elementom Crkve. Zatim imamo kratak pregled povijesti nastanka suvremenoga karizmatiskoga pokreta. Navo-

di se kako korijeni karizmatiskom pokretu u Katoličkoj Crkvi sežu mnogo prije 1967. godine (dakle prije molitvenoga susreta poznatoga pod imenom *Duquesne vikend*) te se povezuju s papom Lavom XIII. koji je uveo trajnu devetnicu Duhu Svetom i napisao encikliku o Duhu Svetom *Divinum illud munus* (9. svibnja 1897.).

Prvo i drugo poglavlje prikazuju katolički karizmatiski pokret u svijetu i u Hrvatskoj. »Duh Sveti neprestano pomlađuje i izgrađuje Crkvu, te je obogaćuje posebnim milostima na razne načine i u svako vrijeme njezine povijesti«, te »u tom smislu treba promatrati i nove karizmatске pokrete kao izvor za obnovu Crkve i njezina misijskoga i evangelizacijskoga poslanja«, naglašava Vijeće. Papa Pavao VI. ustvrdio je na Drugom međunarodnom kongresu katoličkoga karizmatiskoga pokreta u Rimu 1975. godine da je karizmatiski pokret u Katoličkoj Crkvi (ili obnova u Duhu Svetom) »prilika za Crkvu i za svijet«. Smatra se da danas u svijetu katolički karizmatiski pokret obuhvaća oko 200 milijuna vjernika.

Dokument predstavlja i središnji ured katoličkoga karizmatiskoga pokreta koji se nalazi u Vatikanu (prvo se zvao ICCRS, dok danas nosi naziv CHARIS). Ured je osnovan radi ostvarivanja bolje komunikacije i suradnje među članovima karizmatiskih zajednica te širenja karizmatске obnove.

Za širenje karizmatiskoga pokreta u Hrvatskoj najzaslužniji su svećenici profesor Tomislav Ivančić i fra Zvezdan Linić. Danas u Hrvatskoj postoji nekoliko koordinacija karizmatiskih zajednica: u Zagrebačkoj nadbiskupiji, Splitsko-makarskoj nadbiskupiji te u Gospičko-senjskoj biskupiji.

Treba li Katolička Crkva karizmatisku obnovu? naslov je trećega poglavlja. Vijeće ističe kako Crkva kroz sve vrijeme svoje povijesti ima potrebu obnove i usavršavanja, te ju Duh Sveti obogaćuje svojim darovima (karizmama) koji se daju na korist i dobrobit svijetu, dok neke mogu biti korisne samo za pojedince. Spomenute karizme Duha Svetoga napose su vidljive u katoličkoj karizmatскоj obnovi, navodi Vijeće. Papa Franjo ustvrdio je da je karizmatска obnova u Duhu »struja milosti u Crkvi i za Crkvu« koja je itekako potrebna Crkvi. Dokument donosi dakle jedino dvije izjave papa (Franje i Pavla VI.) po pitanju katoličke karizmatске obnove, međutim postoji zbirka papinskih govora upućenih katoličkoj karizmatскоj obnovi (*A Petar ustade*) koja obuhvaća izjave papa od 1973. godine (nastanka katoličke karizmatске obnove) pa sve do 2000. godine. Svi ciljevi obnove u Duhu (zapravo je riječ o statutima ICCRS-a) »ne samo da su prihvatljivi za katolički stav i nauk, nego su i nužno potrebni kao ciljevi i metode uspješne nove evangelizacije«, navodi Vijeće. Statuti ICCRS-a su sljedeći:

- 1) postići zrelo i trajno osobno obraćenje Isusu Kristu
- 2) jačati odlučnu osobnu otvorenost prema osobi, prisutnosti i sili Duha Svetoga
- 3) poticati prihvaćanje i korištenje duhovnim darovima – karizmama – ne samo u karizmatском pokretu već i u široj Crkvi
- 4) jačati trajan rast u svetosti kroz pravilno uključanje navedenih karizmatских naglasaka u puninu života Crkve
- 5) jačati djelo evangelizacije osluškajući poticaje Duha Svetoga.

Na kraju poglavlja Vijeće sažima plodove karizmatских susreta: doživljaj Božje ljubavi na uvjerljiv i osoban način te odgovornost da se ta ljubav svjedoči drugima; novi, življi odnos prema Bogu; djelotvorna snaga Duha Svetoga u osobnom životu itd.

Četvrto poglavlje prikazuje teologiju karizmi na temelju nauka sv. Pavla. »Prema Pavlu, karizme su bitne za pravu strukturu kršćanske zajednice. Za Pavla je nezamisliva kršćanska zajednica bez raznolikosti karizmi koje djeluju u njezinim članovima«, kaže dokument. Međutim moguće je da jedna osoba bude visoko »karizmatска«, a da ne bude zaista duhovna. Stoga je djelovanje u ljubavi norma koja daje smisao svim drugim darovima.

Na kraju poglavlja govori se o odnosu »hijerarhijskih i karizmatских darova« koji su dani da na različite načine doprinose izgrađivanju Crkve. Međutim hijerarhiji Crkve pripada zadaća razlučivanja autentičnih karizmi, njihova promicanja i praćenja.

U petom poglavlju Vijeće kratko tumači važnije pojmove koji se vežu uz katoličku



karizmatiku obnovu: izljev Duha Svetoga, proroštvo, govor u jezicima, karizme ozdravljenja, počivanje u Duhu.

Termin »izljev Duha Svetoga« (»krštenje u Duhu«) povezuje se s iskustvom apostola na Pedeseticu kada su od plašljivaca i skeptika postali hrabri Kristovi svjedoci. Tako se i na suvremenim kršćanima koji tvrde da su primili »krštenje u Duhu« uočava velika promjena: »osjećaju da se puno toga promijenilo u njihovu životu, osjećaju spremnost i želju da naviještaju živoga Isusa Krista i spremni su za to trpjeti«.

Dokument pojašnjava razliku između plodova kršćanske inicijacije i »krštenja u Duhu«:

»Kršćani su po sakramentima kršćanske inicijacije već primili darove Duha Svetoga: teologalne kreposti (vjeru, nadu i ljubav) te sedam darova Duha Svetoga. Krštenjem u Duhu, kršćani ulaze u 'novo stanje milosti', u tzv. 'karizmatiku milost' koju Bog daje kršćanima na opću korist kako bi bili osposobljeni za bolje služenje Bogu i ljudima.«

Međutim najsigurniji znak da je osoba primila »izljev Duha Svetoga« jest autentično obraćenje, naglašava dokument.

Sljedeći pojam koji se obrađuje u dokumentu jest karizma proroštva. »Sudjelovanje u Kristovoj proročkoj službi«, koje obilježava čitav Narod Božji, razlikujemo od proročkoga zvanja kad je netko pozvan da bude prorokom. Vijeće zajedno s Pavlom utvrđuje činjenicu da su neki vjernici, trajno ili privremeno, obdareni karizmom proroštva, međutim taj dar nije nešto što bi imali svi kršćani. »Dar proroštva ne odnosi se na proricanje budućnosti, nego na uzdizanje, opominjanje i utjehu Crkve«, pojašnjava Vijeće.

Kako se postaviti prema onima koji tvrde da imaju dar proroštva? Dokument poziva na oprez i provjeravanje jer postoje lažni proroci i lažna proroštva.

Dar jezika (glosolalija) jest dar kojim su apostoli na Pedeseticu naviještali evanđelje i hvalili Boga. Taj dar također je imao i Pavao, a detaljno o njemu piše u Prvoj poslanici Korinćanima. Prema mišljenju nekih suvremenih egzegetika, glosolalija je govorenje u ekstazi. Međutim dokument naglašava da glosolalija nije plod ekstaze jer se kod upotrebe dara jezika ne gubi kontrola svijesti. Nadalje, glosolalija nije govorenje tuđih jezika koje netko nije nikada učio. Ona je koristan način moljenja koji dopušta izražavanje dubokih osjećaja ljubavi prema Bogu, ona je neverbalna molitve hvale. U dokumentu nalazimo smjernicu za korištenje darom jezika:

»Ukoliko je neki govor u jezicima upućen čitavoj zajednici, onaj koji ima taj dar, trebao bi biti uvjeren da Bog želi da se njegova poruka prenese zajednici. U tom slučaju našao bi se netko koji ima dar razumijevanja govora u jezicima da poruku Božju prenese zajednici. U protivnom, onaj koji ima dar govorenja u jezicima, trebao bi to koristiti potišno, odnosno samo za sebe.«

Zadnje što Vijeće u dokumentu naglašava po pitanju dara jezika jest kako je riječ o daru koji Duh Sveti podjeljuje slobodno komu hoće i kada hoće te se nikakvim tehnikama ne može iznuditi.

Sljedeći pojam jesu karizme ozdravljanja. Vijeće navodi kako postoji mnogo izvještaja o čudesnim ozdravljenjima u krugu karizmatike obnove. Čudesna ozdravljenja koja

je činio Isus integralni su dio same njegove poruke te su ona radosna vijest na djelu. Karizme ozdravljanja kod vjernika nisu neko habitualno stanje, odnosno neki trajni dar liječenja, nego dar koji se dobiva prigodice za svaki slučaj. Ipak, iskustvo je pokazalo da neke osobe posjeduju određenu učestalost raspolaganja tim darom, pojašnjava dokument. Međutim odbacuje se zaključak nekih pentekostalaca koji neozdravljenja pripisuju nevjeri. Isto tako pogrešno je i mišljenje da možemo biti izuzeti od svake nemoći i bolesti za vrijeme ovozemaljskoga života. Nadalje, bilo bi preuzetno odbacivati medicinsku pomoć pod izlikom da bi to pokazivalo manjak vjere u Božju moć da nas izliječi ili zbog očekivanja izvanredne Božje intervencije. Treba otkloniti svaki pokušaj manipuliranja Bogom.

Posljednji pojam koji se obrađuje u petom poglavlju dokumenta jest fenomen »počivanja u Duhu«. Dokument ne govori mnogo o tom fenomenu te ne donosi ni pozitivne ni negativne zaključke o njemu. Glavna misao po pitanju počivanja u Duhu jest na tragu riječi kardinala L. J. Suenensa: »U ovom je području potrebno odgovorno teološko-pastoralno istraživanje zbog čega pozivamo voditelje karizmatike obnove da postupaju oprezno i svojim načinom molitve ne potiču ove pojave.«

Dokument se u šestom poglavlju bavi poteškoćama koje se mogu pojaviti u karizmatičkim pokretima (ali i u drugim crkvenim pokretima). Ukratko se navode i pojašnjavaju sljedeće opasnosti: stvaranje mentaliteta geta (bijeg od svijeta u vlastitu zajednicu); elitizam; zanemarivanje redovničke karizme; redukcionizam (opasnost da se kršćanska vjera svede na jedan aspekt

– npr. na glosolaliju; selektivno čitanje Svetoga pisma); liječenje obiteljskoga stabla; psihologizam; navezanosti na jakoga vođu; opasnost od lažnih očekivanja čudesnih ozdravljenja; pogrešne procjene egzorcizma; dvostruka pripadnost; nekatolici unutar pokreta; svećenici otuđeni svojim dijecezama; apsolutiziranje vlastitoga kršćanskoga iskustva kao jedinoga valjanoga; zatvaranje zajednice u sebe; nepridržavanje liturgijskih propisa Crkve.

Dokument ističe da karizmatički pokret nije primljen jednodušno u krilu Crkve. Kao mogući razlog tomu Vijeće navodi kako je službena teologija više naglašavala racionalni element vjere, dok je karizmatički pokret naglasak stavljao na emocionalni doživljaj vjere; također se kao jedan od razloga navodi i nerazboritost nekih karizmatika u promidžbi karizmatikoga pokreta.

Vijeće u sedmom poglavlju iznosi smjernice Crkve i kriterije za razlučivanje karizmatičkih pokreta. Navodi se kako »glavni kriterij razlučivanja duhova nalazimo u Evanđelju u kojem sam Isus Krist kaže da se stablo prepozna po svojim plodovima«. Prema dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* (br. 12), Vijeće navodi da »Duh Sveti posvećuje narod Božji ne samo po svetim sakramentima, nego ga također vodi i krepostima urešuje svojim posebnim darovima 'dijeleći ih kako hoće'«. Izvanredne darove ne treba lakoumnno tražiti, a sud o ispravnosti i urednoj uporabi spada na one koji upravljaju Crkvom, dok pastiri Crkve trebaju paziti da ne gase Duha, nego da sve ispituju i zadrže ono što je dobro.

Posljednje, osmo poglavlje, donosi crkvena načela kojih se trebaju držati zajednice karizmatikoga pokreta. Navest ćemo samo

neke. Trebaju se hraniti Božjom Riječju i neka ne dopuste da ih zahvati politička polarizacija snaga. Neka sačuvaju iskreno zajedništvo s pastirima i neka ostanu poslušni učiteljstvu Crkve, u odanosti papi i vlastitom biskupu. Trebaju zadržati univerzalnu životnu perspektivu i ne poprimiti obilježje sektaštva. Od njih se očekuje da budu spremni prihvatiti i podnositi trenutke kušnje, sumnje i ispitivanja, a ne samo tražiti čudesna izbjavljenja. Konačno, potiče ih se na misionarski rad i socijalni angažman.

Karizmatika je obnova dobro došla u Katoličkoj Crkvi, na univerzalnoj i mjesnoj razini, a od crkvenoga autoriteta traži se da prihvati nove poticaje Duha i uključi nove crkvene pokrete u pastoralno djelovanje Crkve. S druge strane od novih crkvenih pokreta i karizmatičkih zajednica zahtijeva se poštovanje i priznavanje autoriteta pastira u mjesnoj crkvi te prihvaćanje stvarnosti kršćanskoga života kao takvoga, zaključak je Vijeća.

Od svih crkvenih pokreta, katolička karizmatika obnova ima najbrži rast u povijesti Crkve te se procjenjuje da danas u svijetu obuhvaća oko 200 milijuna članova. Vijeće HBK-a za nauk vjere tim se dokumentom pozitivno izjašnjava prema katoličkoj karizmatičkoj obnovi te potvrđuje prethodne stavove Crkve. Iako je dokument relativno kratak, može biti vrlo koristan u rasvjetljavanju naravi i svrhe katoličke karizmatičke obnove te u uklanjanju nejasnoća koje se povezuju s njom. Dokumentom se potiče na ostvarivanje bolje suradnje između hijerarhije Crkve i karizmatičkoga pokreta. Također je pohvalno što dokument tumači pojmove koji se povezuju s katoličkom karizmatičkom obnovom, a zatim i što donosi smjernice koje trebaju pomoći u uklanjanju zastranjenja koja se događaju unutar karizmatičkoga pokreta.

Dokument za vrijeme pisanja ovoga prikaza još nije doživio tiskano izdanje, međutim može ga se pronaći na službenoj internet-stranici Hrvatske biskupske konferencije.

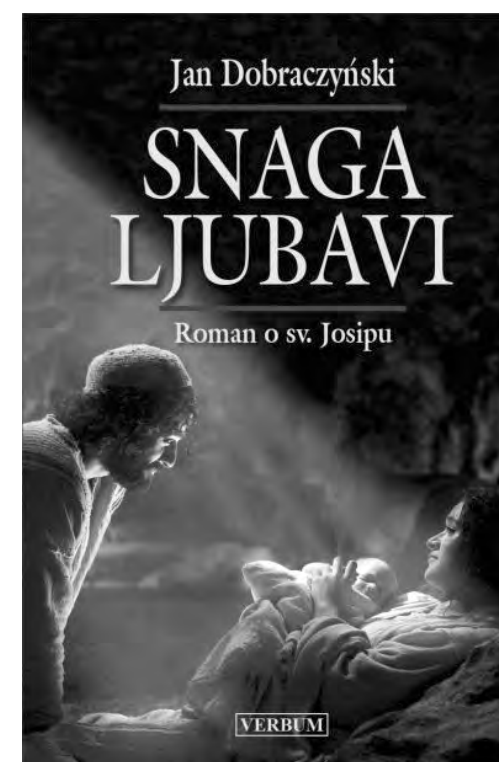
Predstavljanje knjige Jana Dobraczynskija

Snaga ljubavi. Roman o sv. Josipu

Dora Butumović, IV. god. (prir.)

Unatrag nekoliko godina u Slavonskom Brodu na tornju župne crkve svaki dan u 21:05 zvoni zvono sv. Josipa. To je zvono davno obećanje koje zvoni za branitelje i domovinu. Izabrano je prigodno jer je sv. Josip zaštitnik Hrvatske. Nacionalno svetište mu je u Karlovcu. Osim Hrvatske zaštitnik je očeva i tesara. No o tom svetcu ima malo podataka. Čak i Sv. pismo *škrtari* na riječima o njemu. Spominje ga se tek u izvještajima o Isusovu rođenju i djetinjstvu. Drugim riječima, to znači da se kasnije, u Isusovu djelovanju ne spominje. Josip nije tražio Isusa s majkom i braćom. Marijin zaručnik nije bio pod križem. Nema ga u sobi ukazanja u Nedjelju niti je bio u sobi kad su jak vjetar i plameni jezici dali snagu apostolima da propovijedaju. Prema tomu otvaraju nam se brojna pitanja o njegovoj osobi: Tko je on bio? Kako se našao u Nazaretu? Kako je prihvatio poslanje koje mu je Svevišnji dao? Odgovore na njih, a i mnogo više daje nam upravo knjiga *Snaga ljubavi*, autora Jana Dobraczynskija. Knjiga se sastoji od dvaju dijelova: *Žena* i *Dijete*, a prati tri linije: Josipa, Mariju i događanja na dvoru oko Heroda.

Herod je u knjizi prikazan kao kralj koji je u panici i kao kralj koji na najgnjusniji način krši Božje zapovijedi. Farizeji ga ne vole,



dok ga svećenici podržavaju. Pobio je svoju braću i svoje sinove. Uvjeren je da mu svi žele zlo. Židovi ga ne vole jer ga ne smatraju istinskim kraljem. Gradi im hram, ali u njega stavlja i bezbožničke idole. Herod je bolestan. Zbog svoje bolesti urla od bola. Njegova paranoja doseže vrhunac kada



mudraci dođu u Jeruzalem u potrazi za mjestom koje je označila zvijezda. Mislio ih je prevariti, ali su na kraju oni, upućeni od anđela, prevarili njega. Posljedica te opasne igre jest krvoproliće u Betlehemu, pri čemu Herod umire, a njegov prijestolonasljednik ubrzo gubi vlast. Osim Heroda i drugi ljudi na dvorcu spletkare i podmeću željni prijestolja.

Marija je dijete u liku djevojke. U knjizi su ona i sestra prikazane kao siročad koju su odgojili Elizabeta i Zaharija. Uvijek vedra i nasmijana, bez straha i s beskrajnim pouzdanjem u Gospodina. Ona vjeruje da je Elizabeta trudna kada nitko ne vjeruje. Knjiga donosi i scenarij u kojem su se okruženju dogodile poznate Marijine riječi: »Evo službenice Gospodnje« i »Veliča duša moja Gospodina«. Dok se Josip bori u mislima, Marija mu pruža utjehu i pouzdanje u Gospodina. Ona vjeruje i onda kada se sve čini beznadno. Dijete je u srcu. Teško joj pada patnja drugih, ljudi i životinja, čak i onih koji su se predavali Bogu u ruke. U knjizi je jedina Marijina sumnja prikazana upravo u trenutku Isusova ostanka u hramu, dok su ga tražili. Ona je majka, a izgubljeno dijete njezin je najveći strah. Tada joj se nameću mnoga pitanja, gdje je on i što mu se dogodilo. Zbog toga je veliko olakšanje bilo naći ga.

Najveći dio knjige govori o Josipu. On je pobožan mladić koji svoj život započinje u Betlehemu. Kao vrsnoga tesara, stariji ga poštuju, a djeca obožavaju. Iako mlad, ima neke mudrosti u njemu. Radije vrijeme provodi u tišini nego na zabavama u gradu. Kada dolazi u dvojbu *ostati ili otići*, otac ga šalje Zahariji. Napušta Betlehem i kreće k Nazaretu. Već na putu u Nazaret bio je upo-

zoren da je to bezbožan grad. Nakon što je potjerao razbojнике, stječe naklonost farizeja koji je s njim putovao i koji ga upozorava kako ništa dobro ne može izići iz Nazareta. Unatoč tomu on odlučuje nastaniti se u Nazaretu. Ondje upoznaje i svoju zaručnicu. Josip nije kao većina muževa onoga doba. On Mariju istinski voli. Smatra da Bog voli i poštuje žene. Ta se ljubav na pomalo jedinstven način vidi kad se Marija trudna vrati u Nazaret. Josip je bio slomljen, ali i spreman na veliku žrtvu. Imao je tri mogućnosti: optužiti je za prijevaru, što nije mogao, uzeti je za ženu ili ostaviti je i pobjeći. Znao je da ako učini potonje, Mariji će narod oprostiti, dok će on zauvijek nositi pečat toga nečasnoga čina. No on je iz ljubavi bio spreman to učiniti za Mariju, zbog toga je spreman čak i snositi kaznu za nepočinjeni zločin. Nakon anđelova ukazanja on Mariju uvodi u svoju kuću, ali njegove sumnje tu ne staju. Sebe smatra sjenom i ne zna što može pružiti tomu Djetetu. Bog mu kroz različite poteškoće s kojima se susreću na putu pokazuje što želi od njega – da bude djetetu otac. Zaštitnik. Josip i Marija odlaze u Betlehem, pa u Egipat. U Betlehemu mu ne pomažu braća i prijatelji, već strankinja koja s obitelji živi na zemlji koju je on naslijedio. Upravo je na toj zemlji spilja u kojoj su živjeli te gdje je Josip dobio nalog za bijeg. Herod je shvatio što se dogodilo te nastavlja tražiti dječaka. Josip u Egipat ide brdima te se susreće s brojnim preprekama. U trenutku kada je skoro uspio, pred Gazom, nalaze ih vojnici – vođa i tri ratnika. Njegov je nalog da ga ubiju, ali... savjest im ne da ubiti dječaka i u posljednjem trenutku Josip pronalazi zlato. Zlatni lanac koji je jedan od trojice mudraca poklonio malom Isusu. Zlato dijele s vojnicima, a Josip, Marija i Isus ostavljaju-

ni su na slobodi. No, kada se Josipu učinilo da neće doći do Egipta bez hrane i vode u pustinji – Bog se ponovno brine za njega. Ubrzo vođu vojnika nalaze mrtvoga, vjerojatno su ga ubili suputnici. U njegovoj torbi pronalaze hranu. Stigavši u Egipat, Josip je stekao dobar glas i raširio posao kao vrstan postolar. Kad se iz Egipta vrate u Nazaret, susjedima ne mogu objasniti zašto ostavljaju ono što su stjecali godinama. Tada Isus prvi put susreće svoje prijatelje – Lazara, Martu i Mariju, djecu žene koja je dala svratište Josipu i Mariji za porod.

Josip je često osoba sumnje – sumnja u Betlehemu, u Nazaretu, u Egiptu, te se pita koji je Božji plan i zašto ga je doveo do tamo. Jedna je od njegovih sumnja pred samim Betlehemom u koji se zaputio na popis stanovništva. Kada je uvjeren je da je Marija spokojna uvijek, ona ga opovrgava. Smatra da ona nije običan čovjek. No i tu ga ona opovrgava. U trenutku kad ga Marijine riječi malo smire, Josip nastavlja dalje kroz život. To se čini poput lajtmotiva njihova zajedničkoga života.

Josip je sam primijetio najveću razliku između sebe i Marije: Marija, kad naiđe na problem, prvo se pomoli Bogu, dok on čini obratno – prvo traži rješenja pa se onda

moli. Znajući na što je pristao, maksimalno se trudi zaštititi Dijete i Mariju. Knjiga s pričom o Josipu staje gdje i Biblija. Vraćanje iz Jeruzalema nakon blagdana Pashe. Dugo je mudri rabin u Nazaretu govorio Josipu da Isusa uključi u neku rabinsku školu jer u Nazaretu ne može dobiti odgovore na pitanja. Josip pita Isusa o tome, nakon što je Isus proveo tri dana s jeruzalemskim rabini, te Isus odlučuje ostati u Nazaretu sa svojom obitelji.

Knjiga je jedinstven pogled na Josipa. Saznamo tko je i kakav je on bio. Donosi jedan pogled na cijeli unutrašnji svijet Marijina zaručnika. On, koji je pristao uzeti Mariju za ženu, ostavljen je kao »sporedni lik«. U Isusovu životu bio je *abba* – zaštitnik i učitelj. Jednako tako Josip treba biti uzor katoličkim mladićima i muževima. Ta knjiga na jedinstven način pokazuje kako u tako teškim okolnostima reći *da* Bogu. Pristati na teško. Čak i prije toga pristanka, knjiga pokazuje što je ljubav. Knjiga je puna mudrosti koje treba otkriti čitajući je. Nastala je na temelju Svetoga pisma, apokrifa i kršćanske tradicije. Ipak, roman je i nju je udahnuta autorova sloboda. No ta sloboda izražavanja ne umanjuje duhovnu vrijednost te knjige, na čijim se poukama svaki čitatelj može nadahnjivati.



Ekologija i kršćanin

Helena Kulaš, V. god.

Uvod

Danas smo svjedoci velikoga zagađenja okoliša u kojem živimo i okoliša koji smo dužni u što boljem stanju ostaviti budućim generacijama. Često zaboravljamo da je očuvanje okoliša dužnost nas kršćana, da se zagađenje okoliša protivi Božjemu naumu. Ekologija je briga o Zemlji, našem domu. Papa Franjo napisao je encikliku upravo o brzi za naš dom, gdje daje i neke konkretne primjere kako ga možemo očuvati i ostaviti u što boljem stanju za iduće generacije. Papa donosi i pojam *ekološko obraćenje* koji se odnosi na obraćenje cijeloga čovjeka protiv njegova nemara spram prirode. U ekološkom govoru bitan je dijalog s drugim kršćanskim zajednicama, s drugim religijama te je potreban politički govor i rješenja u smislu zakona i nadzora održavanja istih. Mi kao kršćani ne smijemo zaboraviti u ekološkom govoru molitvu.

1. Ekologija

Prije samoga govora o ekologiji treba se upoznati sa značenjem same riječi. Riječ *ekologija* dolazi od dviju grčkih riječi: *oikos* što znači 'kuća' i *logos* što znači 'riječ'. Okoliš u kojem čovjek živi može se smatrati njegovim prebivalištem.¹ *Oikos* od kojega dolazi riječ ekologija veže se i uz podnaslov enciklike *Laudato si'*, gdje imamo tu riječ, *O brizi za zajednički dom*. Pojam *ekologija*

može biti protumačen kao znanost o uzajamnim vezama između oživljene prirode i njezina okoliša.²

2. *Laudato si'*

Enciklika *Laudato si'* prvi je dokument koji je Papa posvetio odnosu između siromaštva i uništenja okoliša i značenja za budućnost čovjeka.³ On navodi neke primjere očuvanja: planiranje održive i raznolike poljoprivrede, razvoja obnovljivih i manje onečišćujućih oblika energije, poticanja učinkovitijega korištenja energijom, promicanja boljega upravljanja morskim i šumskim dobrima te osiguravanja pristupa pitkoj vodi svima.⁴ Papa smatra da je vrlo pozitivno što postoje lokalne zajednice koje se organiziraju u zadruge kako bi što više iskoristile obnovljive izvore energija. To pokazuje kako lokalne zajednice mogu imati veći osjećaj odgovornosti prema Zemlji, prema budućim generacijama... (LS 179) Statistički podatci pokazuju kako neke županije u Hrvatskoj jako loše recikliraju, gotovo da i ne recikliraju. To nije znak da ljudi u tim županijama ne žele reciklirati, nego je to znak loše odluke lokalnih vlasti. Ljudi u takvim područjima prisiljeni su sav otpad bacati zajedno. Jer

koliko god ljudi htjeli reciklirati, nije moguće.⁵

U proizvodnji se treba gledati što veća energetska učinkovitost te biranje sirovina koje manje zagađuju okoliš. Također se može ići za tim da se zakonski regulira promjena navika potrošača (LS 180). Zakoni, kako god bili strogi i imali dobar mehanizam provođenja, nisu dovoljni dok se u ljudima ne promijeni svijest i motiviranost za očuvanje okoliša. (LS 211) Ali i mi kao katolici ne trebamo čekati da nam se zakonski donese odluka o tome da što manje kupujemo plastične vrećice, da ne bacamo otpad u prirodu, nego u za to predviđena spremišta, da se što više koristimo biciklom ili hodamo te još mnoge druge sitnice koje čine razliku jer kao što je D. Cesarić napisao: »Teče i teče jedan slap; / Što u njem znači moja mala kap? // (...) I moja kaplja pomaže ga tkati.« Budimo i mi ta jedna kap koja čini slap i čini promjenu.

Papa govori kako potrošači mogu bojkotirati određene proizvođače kako bi ih na taj način natjerali da razmisle o modelima proizvodnje. (LS 206) »Ponovno korištenje neke stvari umjesto da ju se odmah baci, kada je nadahnuto pravim razlozima, može biti čin ljubavi, koja izražava naše vlastito dostojanstvo.« (LS 211) Papa donosi neke konkretne prijedloge što pojedinac može učiniti u zaštiti okoliša – poput osobe koja si može priuštiti, ali svejedno nosi topliju odjeću kako ne bi uključila grijanje, zatim izbjegavanje upotrebe plastike i papira, smanjenje potrošnje vode, odvajanje otpada,

korištenje javnim prijevozom, sadnja novih stabala. (LS 211) Papa upozorava da osim politike i raznih društvenih skupina i Crkva ima bitnu ulogu u podizanju svijesti o važnosti zaštite okoliša. (LS 214)

3. Ekološko obraćenje

Papa Franjo govori o ekološkom obraćenju te kaže da je prvi korak ispit savjesti i shvaćanje da je ono što smo činili pogrešno i da je to zločin protiv ljudi i grijeh protiv Boga. Treba se ispovijedati i nastaviti dalje ne ponavljajući svoje grijehe. Ta promjena koja se dogodi treba biti čvrsta i imati uporište u životu.⁶

U čovjekovoj ekološkoj usmjerenosti bitan čimbenik jest motivacija. Savršeno bi bilo kada bismo svi bili ekološki usmjereni jer imamo dar vjere te bi to bila zahvalnost za dar prirode i humanost prema budućim generacijama. Danas se djecu ekološki odgaja i u ekoškolama i u ekovrtićima. Ali u našem društvu potrebno je ekološki odgajati i odrasle i stariju populaciju.⁷

Papa govori o ekološkom obraćenju, koje je na tragu kršćanske baštine, a to je obraćenje potrebno onima koji ismijavaju zabrinutost za okoliš, a također i onima koji su ravnodušni pred problemima zaštite okoliša. (LS 217) Papa donosi kako nije dovoljno ekološko obraćenje pojedinca, nego je potrebno obraćenje zajednice (LS219), ali mislim da preko pojedinca dolazi do obraćenja zajednice jer zajednica je skup pojedinaca. Papa

¹ Usp. *Ekologija*. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=17328> (14. 1. 2021.)

² Usp. D. ANSORGE, Božja nježnost u svim stvorenjima: temeljna misao enciklike pape Franje *Laudato si'*, u: *Crkva u svijetu*, 54(2019.)3, 383–396., ovdje: 386.

³ Usp. *isto*.

⁴ PAPA FRANJO, *Laudato si'*. Enciklika o brizi za zajednički dom, Zagreb, 2015., 164.

⁵ Usp. S. DOBROVIĆ, Kako odgovoran pristup pitanju otpada mijenja stil života građana?, u: S. BALOBAN, D. PETROVIĆ ŠTEFANAC (ur.), *Laudato si'? Kako mijenjati stil života?*, Zagreb, 2020., 126–134., ovdje: 129–130.

⁶ Usp. PAPA FRANJO, *Naša majka Zemlja*, Zagreb, 2020., 63–67.

⁷ Usp. V. ŠIPUŠ, Težiti novom stilu života: ekološko obraćenje i ekološki odgoj na svim razinama, u: S. BALOBAN, D. PETROVIĆ ŠTEFANAC (ur.), *Laudato si'? Kako mijenjati stil života?*, Zagreb 2020., 181–197., ovdje: 186–188.



upućuje hitan poziv na globalnoj razini u rješavanju ekološke krize jer jedino je tako moguće postići najbolje moguće rezultate. (LS 13)

4. Dijalog u ekološkom govoru

Prvo gdje se vidjelo zauzimanje Crkve za ekologiju bilo je na Ekumenskom vijeću Crkava još 70-ih godina prošloga stoljeća. Na Ekumenskom vijeću Crkava vrlo se inovativno pristupilo ekološkomu problemu. Podudarnost ekologije i ekumenizma vidi se i u istom grčkom korijenu *oikos* (dom).⁸

Patrijarh Bartolomej u predgovoru knjige *Naša majka Zemlja* govori kako je ekologija

bitna sastavnica ekumenizma, zato što posljedice loše ekologije imaju utjecaj na cijeli planet. On govori kako prirodu treba poštovati s istim divljenjem kao ljudska bića. Kako bi čovjek što više cijenio prirodu, pozvan je vratiti se asketskom i euharistijskom stilu života, dati zahvalu Bogu za dar stvorenja. Crkva koja zaboravlja moliti za prirodu i okoliš Crkva je koja odbija ponuditi hranu i piće čovječanstvu. Patrijarh zaključuje kako je jedna od naših dužnosti ostaviti stvoreni svijet onako kako je Stvoritelj želio, a to je održivi svijet za buduće generacije.⁹

Papa Franjo govori kako čovjekova sposobnost zajedništva uvjetuje stanje stvorenoga

i to je čovjekova odgovornost.¹⁰ Upravo iz toga zajedništva slijedi mogućnost i potreba za dijalogom. Jer Zemlja pripada svima nama i svi se mi o njoj trebamo brinuti. U enciklici *Laudato si'* papa Franjo govori o Zemlji kao zajedničkom domu u čijem bi očuvanju trebali sudjelovati svi narodi. (LS 164) Na zemlji se većina ljudi izjašnjava kao vjernici i to bi trebalo potaknuti veći međureligijski dijalog u kontekstu zaštite prirode (LS 200). Papa u dokumentu progovara o tome kako su svjetski samiti zakazali u govoru o ekologiji, a za to krivi nedostatak političke volje. (LS 166) Također Papa donosi primjer samita iz Rio de Janeira koji je donio dobre upute, ali zbog toga što nisu dobri mehanizmi provjere, ti dogovori nisu korišteni u praksi. (LS 167) Bitno je također uspostaviti dogovore na državnim razinama o sprječavanju katastrofa, (LS 173) treba regulirati upravljanje oceanima i otvorenim morima. (LS 174)

5. Molitva

Prije zaključka donosim jednu od dviju molitvi kojima završava enciklika *Laudato si'*, a to je *Molitva za našu Zemlju*.

*Svemoćni Bože,
koji si prisutan u cijelom svemiru
i u najmanjem od svojih stvorenja.
Ti koji svojom nježnošću obasipaš
sve što postoji,
izlij u nas snagu svoje ljubavi
da bismo štitili
život i ljepotu.
Ispuni nas mirom
da živimo kao braća i sestre,
ne nanoseći nikomu štetu.
O, Bože siromaha,*

*pomozi nam da spasimo napuštene
i zaboravljene ovoga svijeta,
koji su tako dragocjeni u tvojim očima.
Iscijeli naš život
da štitimo,
a ne pljačkamo svijet,
da širimo ljepotu,
a ne onečišćenje i uništavanje.
Dotakni srca
svih ovih koji gledaju samo na korist,
na štetu siromašnih i zemlje.
Nauči nas otkriti vrijednost svake stvari
i promatrati ju s divljenjem,
da prepoznamo da smo duboko sjedinjeni
sa svim stvorenjima
dok putujemo prema tvojoj
beskrajnoj svjetlosti.
Hvala ti što si s nama svakoga dana.
Podupri nas, molimo te, u našoj borbi
za pravednost, ljubav i mir. (LS 246)*

Svaki dan trebamo se sjetiti naše majke Zemlje koja nam je darovana i trebamo činiti što više kako bismo je zaštitili i očuvali, ali trebamo se i moliti za očišćenje naše Zemlje.

Zaključak

Kao što je rečeno nekoliko puta, ekologija je briga o našem domu. Toga se trebamo sjetiti svaki put kada pomislimo baciti papirić na zemlju, trebamo se sjetiti da je Zemlja naš dom i da o nama ovisi kakva će biti za buduće generacije. Papa Franjo pokazao je svoju zabrinutost za Zemlju u prvom papinskom dokumentu o ekologiji, u enciklici *Laudato si'*. Svi trebamo krenuti na put ekološkoga obraćenja i promjene stava. Promjena stava može se očitovati u recikliranju, u biranju recikliranih proizvoda, u nošenju platnene vrećice u trgovinu te još u mnogim sitnicama koje čine razliku.

⁸ Usp. S. MORANDINI, Teologija i ekologija, Zagreb, 2013., 39–41.

⁹ Usp. PATRIJARH BARTOLOMEJ, Predgovor, u: PAPA FRANJO, *Naša majka Zemlja*, Zagreb, 2020., 5–12.

¹⁰ Usp. PAPA FRANJO, *Naša majka Zemlja*, 115–116.

Upoznajmo sv. Josipa

Kristijan Posavac, apsolvent

Uvod

Dostojevski je davno rekao da se otac ne rađa, nego da se otac postaje kad se to zasluži.¹ Upravo je sveti Josip primjer oca koji je to postao zato što je to zaslužio. O Josipu nam govore evanđelja. Mi ćemo se ovdje usredotočiti samo na ono što je o Josipu reklo Evanđelje po Mateju.

1. Josip u Isusovu kraljevskom rodoslovlju

Evanđelje po Mateju prvi put spominje Josipa na samom početku kada donosi Isusovu genealogiju koja počinje s Abrahamom, a završava s Josipom koji je bio Marijin muž, muž žene koja je rodila Isusa Krista (Mt 1, 16). Odmah na početku smješta ga u kontekst povijesti spasenja i njegova naroda te pokazuje Židovima da Josip nije samo sin Abrahamov nego je iz loze Davidove.²

2. Josip, muž pravedan

O Josipu nam dalje govori prva zgodna u Matejevu evanđelju koja je vezana uz Isusovo rođenje. U toj je zgodni Josip prikazan kao Marijin zaručnik (usp. Mt 1, 18). Što to znači? To znači da je on bio povezan s njom jednim javnim ugovorom koji je bio napravljen između njihovih dviju obitelji. Kao zaručnik Josip se našao u jednoj nezavidnoj situaciji. Odjednom se Marija, kako nam to govore evanđelja, našla trudna po



Duhu Svetom i on je kao zaručnik pred sobom imao zaručnicu koja je bila trudna. Nije znao što da učini i odakle je to dijete. Kako Josip postupi u tom trenutku? Kao pravi Židov, Josip se vodi Zakonom. Međutim što Zakon kaže? Zakon kaže da on može otpustiti ženu ako mu se čini da nešto nije u redu i da mora napisati otpusno pismo, ali to sa sobom nosi i nekakve posljedice. (Pnz 22, 23–26) Otpustiti ženu, odnosno napraviti otpusno pismo, značilo bi javno izložiti razloge zbog kojih je došlo do razvrgavanja zaruka ili braka, a to bi za Mariju

i njezinu trudnoću značilo javno je izložiti smrtnoj osudi. Evanđelist Matej kaže da je Josip bio čovjek pravedan (usp. Mt 1, 19). Kao pravedan čovjek, mučio se što treba učiniti. Bio je podijeljen između Zakona i duha zakona. Zakon je govorio: daj otpusno pismo, izloži je mogućnosti da bude čak i kamenova, što se nikako nije uklapalo u duh zakona. Duh zakona jasno govori: ljubi bližnjega kao sebe samoga. Josip se pita što da učini i razmišlja o tome. Razmišlja danju i noću. Upravo noću dok spava, kako nam kaže Evanđelje po Mateju, čuje Božji glas. Dolazi mu anđeo i govori mu što treba učiniti (usp. Mt 1, 20). I ondje se očituje njegova pravednost. Pravednost nije samo poštovanje Zakona i zapovijedi nego pronalaženje pravoga rješenja u određenom trenutku. Pravo rješenje ne znači samo učiniti ono što nalaže Zakon nego znači procijeniti ono što nalaže duh zakona u tom trenutku, a duh zakona nalaže da se čovjeka stavi na prvo mjesto. Anđeo ide još korak dalje. Ne samo da čovjeka stavlja na prvo mjesto i ne samo da Josip neće Mariju potajice opustiti, kao što je to mislio prije učiniti, nego mu anđeo govori da od njega očekuje nešto više. I baš zato što je Josip pravedan i što je otvoren Božjoj riječi, koja u sebi ima spremnost da to prihvati, anđeo mu u tom trenutku otkriva još nešto. Anđeo mu pristupa riječima: »Ne boj se!« Što znači bojati se? Bojati se znači drhtati i biti nestabilan u određenoj situaciji. Anđeo od Josipa traži hrabrost, traži nešto što je suprotno strahu, a to je vjera. Upravo će vjera biti Josipov način odgovora na taj izazov i na tu situaciju. Gotovo da evanđelje komično opisuje njegovu reakciju (Mt 1, 24: »Kada se Josip probudi oda sna, učini kako mu naredi anđeo Gospodnji: uze k sebi svoju ženu.«) i kao da je to bilo prvo

što je ujutro učinio.³ Kada je u snu dobio jasnu poruku što treba učiniti, Josip je reagirao konkretnim djelima.

3. Josip i njegova djela

Upravo su djela ono što znamo o svetom Josipu. Vrlo je malo epizoda koja donose Josipova djela. Evanđelja nam čak ne donose ni jednu njegovu riječ, a ipak nam donose jasnoću da je Josip bio pravedan. To znači da je za njega Božja riječ bila na prvom mjestu, a ne njegove riječi. Zato i jest svet i pravedan. Što znamo o Josipovim djelima? Što znamo kakav je bio otac i muž? Znamo o tome da je radio svakoga dana. Doduše, ne iz toga što su nam evanđelja opisala, nego iz toga što nam evanđelja donose dva lika, Mariju i Isusa, koji su promijenili povijest čovječanstva. Marija i Isus bili su takvi kakvi jesu i postali su to što jesu zahvaljujući Josipu jer je bio glava njihove obitelji, brižni čuvar i skrbnik. Josip je kao otac odgajao Isusa i davao mu je kontekst Zakona, vjernosti, tradicije, poštovanja i odnosa prema radu. Isus je sve to učio kao i sva druga djeca. Evanđelje po Luki to jasno ističe (Lk 2, 51–52). Isus nije imao neko uliveno znanje koje bi došlo odnekud na čudesan način, nego je rastao i potpuno napredovao u mudrosti i milosti kod Boga i ljudi, a to znači da je zapravo učio od svojih roditelja. To što su ga Marija i Josip naučili učinilo ga je osobom kakva jest. Bio je Sin Božji, ali i plod odgoja dvoje izuzetnih ljudi: s jedne strane Josipa kao muškarca koji postavlja granicu i pravila te mu pruža određenu sigurnost i s druge strane Marije koja mu daje toplinu i osjećaj milosrđa. Marija, kao žena sa svo-

¹ Usp. F. M. DOSTOJEVSKI, *Braća Karamazovi*, sv. 2, Rijeka, 1997., 349.

² Usp. M. MANDAC, Isus prvog Matejeva poglavlja, u: *Bogoslovna smotra*, 47(1977.)1, 45–62., ovdje: 51.

³ Usp. L. MARIJANOVIĆ, Josip, muž pravedan (Mt 1,19), u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije*, 147(2019.)3, 3–10., ovdje: 6–7.



jim dostojanstvom, sigurnošću, dobrotom i otvorenosću prema drugim ljudima, to nije mogla biti bez muža koji ju je kao takav podržavao i koji joj je stvorio kontekst da se profilira kao majka i kao žena. Što je Josip bio, to vidimo po Isusu i po Mariji, a Isus i Marija promijenili su svijet.

4. Marija i Josip, savršen par

Zasigurno svetom Josipu nije bilo nimalo lako razumjeti sve što je Bog od njega tražio, ali prosvijetljen u srcu i vođen Duhom Svetim, prepoznaje da je njegova buduća odabranica puna milosti i da posjeduje posebne darove kao osoba i kao žena. Živio je i radio za Isusa i Mariju te mu ništa nije bilo teško raditi kada su oni bili u pitanju. Njegovo je srce kucalo samo za njih dvoje. Josip je volio Mariju i Marija njega. Zato su Marija i Josip par koji živi i svjedoči čistom ljubav koja ima izvor u Bogu. Oni su čisti primjer zaručnicima i supružnicima, najsvjetlije svjedočanstvo mladima, posebno onima koji se pripremaju jedno drugomu izreći: »Da!«⁴

5. Što možemo naučiti od Josipa?

Kao od Marije, tako i od svetoga Josipa možemo naučiti kako prihvatiti Božju volju i činiti ono što nam je povjereno; kako prepoznati i dobro iskoristiti darove kojima nas je Bog obdario te kako živjeti pravedno i u samozatajnosti kročiti putem svetosti. Josip nas svojim životom uči da, koju god odgovornost budemo imali i prihvaćali, bila ona teška ili neshvatljiva, nikada ne treba dopu-

stiti da budu uzdrmani vedrina i nutarnji mir u kojemu prebiva Bog.⁵

6. Slični po Božjoj milosti

Kada razmišljamo o Marijinu pozitivnom odgovoru na Božji plan spasenja, istodobno možemo razmišljati i o Josipovu odgovoru. Josip, kao i Marija, bio je pun Duha Svetoga. Iznad svih običaja i tradicija, pa čak i Zakona, Josip stvara mjesto za ljubav. U vjeri prihvaća tajnu utjelovljene Riječi Božje i tako dopušta da vlada ljubav. On je bio istodobno vođa i sljedbenik, pratitelj i potpora, učenik i učitelj Isusov. U Marijinoj dobroti i poniznosti ogledala se i zrcalila Josipova dobrotu i poniznost. Njihovo zajedništvo bilo je istinsko zajedništvo dvaju srdaca.

7. Nazaretska obitelj – najljepši primjer ljubavi

Sveta Nazaretska obitelj uzdignuta je za primjer svim kršćanskim obiteljima. Isus, Marija i Josip žive svoje uloge u jednostavnosti, istinitosti i ljubavi. Isus je poslušan sin, Marija je odgovorna žena i velikodušna majka, Josip je otac i muž kojega pokreće i vodi duh služenja. Predobrih srca, Josip i Marija bili su plodna zemlja u kojoj je Božja riječ urodila stotrukim plodom.⁶ Zbog njegovih jedinstvenih kreposti, brižne i uzajamne ljubavi prema Isusu i Mariji sveti Josip proglašen je zaštitnikom svih naših obitelji. Njemu i našoj nebeskoj Majci Mariji povjereni smo sve naše obitelji, sigurni da će njihov zagovor biti velika pomoć i sigurnost u svim našim vremenitim i vječnim potrebama.

⁴ Usp. Zašto Marija i Josip nisu imali spolne odnose ako su bili vjenčani?, 23. siječnja 2020. Dostupno na: <https://www.bitno.net/obitelj/spolnost/zasto-josip-i-marija-nisu-imali-spolne-odnose-ako-su-bili-vjencani/> (1. 2. 2021.)

⁵ Usp. PAPA FRANJO, *Patris corde*, Rim, 2020., hrvatski neslužbeni prijevod. Dostupno na: <https://ika.hkm.hr/novosti/apostolsko-pismo-pape-franje-patris-corde/> (1. 2. 2021.)

⁶ Usp. M. BABIĆ, Svjetleći uzor obitelji u liturgiji, u: *Služba Božja*, 58(2018.)3, 365–370., ovdje: 366.

KRONIKA FAKULTETA

Kronika događanja

Luka Marošević, I. god. (prir.)

Svetom misom završena 214. akademska godina. Za proteklu akademsku godinu zahvalili su 8. lipnja euharistijskim slavljem, *Te Deumom*, profesori, studenti i djelatnici Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta. Misu je predvodio dekan KBF-a izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić.

Realizacija razmjene nenastavnoga osoblja u sklopu ERASMUS+ projekta. Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu u partnerskoj suradnji s Katoličkim bogoslovnim fakultetom Sveučilišta u Sarajevu, na temelju iskaza interesa koji je uključivao pripremu i obrazloženja projektnih aktivnosti koji je priredio tadašnji Ured za osiguranje i unaprjeđenje kvalitete visokoga obrazovanja, znanost, projekte i međunarodnu suradnju KBF-a u Đakovu, 2018. godine osigurana su sredstva za realizaciju razmjene nenastavnoga osoblja unutar projekta Erasmus+ razmjene s partnerskim zemljama (zemljama izvan Europske unije) te je ista realizirana tijekom srpnja 2020. godine uz podršku dekana KBF-a u Sarajevu prof. dr. sc. Darka Tomaševića, dekana KBF-a u Đakovu izv. prof. dr. sc. Vladimira Dugalića te Erasmus-koordinatorice i prodekanice za nastavu i studente izv. prof. dr. sc. Suzane Vuletić.

Proslava apsolventske večeri na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu. Apsolventska večer studenata V. godine održana je u subotu 12. rujna 2020. godine na Katoličkom bogoslovnom fakultetu

u Đakovu. Nakon fotografiranja uslijedio je domjenak u zgradi Fakulteta gdje je prodekanica izv. prof. dr. sc. Suzana Vuletić uputila prigodne i ohrabrujuće riječi studentima.

Teološko-pastoralni seminar za svećenike Đakovačko-osječke nadbiskupije. Teološko-pastoralni seminar započeo je 15. rujna u prostorima Središnje nadbiskupijske i fakultetske knjižnice u Đakovu.

Predavanja prvoga dana TPS-a u Đakovu. Mladi (adolescenti) i njihova vrijedna usmjerenja. Pastoralni izazov za Crkvu bila je tema prvoga predavanja Teološko-pastoralnoga seminara. Predavanje je održala prof. dr. sc. s. Blaženka Valentina Mandarić koja je govorila o mladima i njihovim očekivanjima. Prof. dr. sc. Danijel Labaš održao je predavanje *Komunikacija i mediji digitalne generacije*. Prvi dan TPS-a završio je okruglim stolom *Aktivnosti s mladima na župskoj, nadbiskupijskoj i nacionalnoj razini: suradnja, koordinacija, iskustva i poticaji*.

Predavanja drugoga dana Teološko-pastoralnoga seminara u Đakovu. Drugi dan TPS-a, 16. rujna, započeo je predavanjem doc. dr. sc. Stanislava Šote *Perspektive pastoralne mladosti u svjetlu pobudnice Christus vivit*. Izv. prof. dr. sc. Ivica Pažin izlagao je na temu *Via pulchritudinis – neizostavni kontekst nove evangelizacije i kateheze mladosti*. Drugi dan Teološko-pastoral-



noga seminara završio je okruglim stolom *Neposredna priprava za sakrament potvrde u sklopu pastoralne mladosti*. O iskustvima, poteškoćama i očekivanjima govorili su prof. dr. Ivica Pažin, profesor na KBF-u, vlč. Andrija Djaković, župnik Župe Bezgrešnog Srca Marijina u Slavonskom Brodu, vlč. Ante Lučić, župni vikar Župe sv. Petra i Pavla, apostola, u Osijeku, prof. dr. Šimo Maršić iz Vrhbosanske nadbiskupije te predstavnik roditelja potvrđenika Josipa Hrehorović, dipl. teologinja.

Predavanja trećega dana TPS-a u Đakovu. Predavanja trećega dana sastojala su se od konkretnih iskustava crkvenoga organiziranja mladih. Prvo predavanje bilo je mr. sc. Igora Jakobčija koji je na primjeru udruge *Prijatelji sv. Martina* pokazao socijalni angažman mladih u Baranji. Potom je uslijedilo predavanje predstavnika mladih iz Hrvatskoga katoličkoga liječničkoga društva – podružnica Osijek kao primjer organiziranosti u strukovnim udrugama. Zaključno predavanje imao je gost iz Rijeke Marin Miletić, mag. theol., koji je posvjedočio svoj rad i suživot s mladima, ponajprije iz perspektive vjeroučitelja u gimnaziji, a potom i iz perspektive člana zdruga skauta u Rijeci. Nakon toga seminar je zaključio đakovačko-osječki nadbiskup mons. dr. Đuro Hranić.

Zaziv Duha Svetoga u novoj akademskoj godini. Svečana inauguracija u 216. akademsku godinu (2020./2021.) održana je 1. listopada 2020. godine.

Započela druga faza digitalizacije Glasnik/Vjesnika. Na KBF-u u Đakovu 15. listopada usuglašena su polazišta za izradu digitalnoga repozitorija te konkretni koraci suradnje, čime je započela druga faza digitalizacije *Glasnik/Vjesnika* kao zajedničkoga

projekta Đakovačko-osječke nadbiskupije i Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu. Predviđen završetak te faze jest početak 2022. godine.

Održan znanstveni skup Slikar Ivan Tišov, život i djelo. HAZU, KBF u Đakovu, Grad Đakovo te Općina Viškovci organizirali su skup *Slikar Ivan Tišov, život i djelo*. Ivan Tišov pripada krugu najuglednijih i najboljih hrvatskih slikara koji su djelovali na kraju 19. i početkom 20. st., iznimne kvalitete i veoma bogate ostavštine, širokoga opusa, bez obzira na činjenicu da je ostao pomalo u sjeni drugih velikih majstora svoga vremena.

Gostujuće mrežno predavanje prof. dr. sc. Gordane Buljan Flander. Predavanje je održano 20. listopada pod naslovom *Mentalno zdravlje s posebnim osvrtom na mlade u okolnostima pandemije koronavirusa*.

Održan Znanstveni kolokvij o 100. obljetnici rođenja Mitra Dragutinca. Znanstveni kolokvij o stotoj obljetnici rođenja svećenika, pjesnika i znanstvenika Mitra Dragutinca (1920. – 2020.) održan je 24. listopada 2020. u Hrvatskom domu u Strizivojini.

Dies Facultatis 2020. Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu 6. studenoga 2020. godine održana je svečana proslava Dana Fakulteta. To je 215. godina postojanja ovoga učilišta te 16. kao fakulteta u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Duhovne vježbe za studente laike. Održane su od 6. do 8. studenoga, a predvodio ih je fra doc. dr. sc. Stipo Kljajić. Glavna tema tih duhovnih vježbi bio je odnos Isusa i njegovih sunarodnjaka te u konačnici

o poslanju čovjeka općenito, s naglaskom na buduće teologe.

Misa za žrtve Vukovara i sve žrtve Domovinskoga rata. U kapelici Marije Majke Crkve 17. studenoga održana je svečana misa za sve žrtve Domovinskoga rata, s posebnim naglaskom na žrtvu Vukovara. Misno slavlje predvodio je dekan Fakulteta prof. dr. sc. Vladimir Dugalić u konceleciji s dr. sc. Antunom Japundžićem. Na inicijativu Studentskoga zbora, studenti su posjetili gradsko groblje gdje su položili vijenac i pomolili se kod spomenika hrvatskim braniteljima.

Održan znanstveni skup Perspektive katoličkih učilišta i obrazovanja općenito.

Prvo predavanje, *Stanje i izazovi katoličkih škola u Republici Hrvatskoj*, održao je Danijel Holeš u suradnji s mag. theol. Ivicom Žuljevićem.

Drugo predavanje, *Vrijednosti i uloge katoličkih škola u hrvatskom društvu*, iznijela je dr. sc. Jasminka Buljan Cule.

Izv. prof. dr. sc. Ivica Pažin nastupio je s temom *Lice odgoja. O budućnosti odgoja iz kršćanske perspektive*.

Dr. sc. Zvonko Miličić, franjevac Provincije Bosne Srebre, predstavio je temu *Perspektive katoličkih škola u BiH i doprinos franjevac Bosne Srebre sveukupnom obrazovanju*.

Popodnevna predavanja započela su izlaganjem prodekanice izv. prof. dr. sc. Suzane Vuletić s temom *Internacionalizacija komprehensivnog obrazovanja: između kvalitativnog poučavanja studenata i kvantitativne birokratizacije podučavatelja*.

Uslijedilo je predavanje prof. dr. sc. Ivana Kopreka, dekana Fakulteta filozofije i reli-

gijskih znanosti u Zagrebu, koji je govorio na temu *Služkinja, pomoćnica ili odmetnica? Uloga, mjesto i budućnost filozofije na teološkom fakultetu*.

Zadnji niz poslijepodnevni predavanja započeo je izlaganjem prof. dr. Željka Tanjića, rektora Hrvatskoga katoličkoga sveučilišta u Zagrebu, na temu *Identitet i poslanje Katoličkoga sveučilišta*.

Posljednje su predavanje imali doc. dr. sc. Martina s. Ana Begić i izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić s naslovom *Transdisciplinarnost, interdisciplinarnost, dijalog. Temeljne smjernice za odgoj u katoličkim ustanovama*.

Upriličen blagoslov Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta. Tajnik fakulteta vlč. Petar Vidović 7. siječnja 2021. pred nekolicinom članova ne/nastavnoga osoblja i profesora upriličio je blagoslov Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta.

Realiziran posjet stručnoga povjerenstva u postupku reakreditacije KBF-a.

Posjet i razgovori unutar postupka reakreditacije uspješno su se održali u potpuno virtualnom okruženju od 30. studenoga do 4. prosinca 2020. godine. Stručno povjerenstvo za reakreditaciju Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Đakovu činili su doc. dr. sc. Branko Murić (Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu), prof. dr. sc. Jadranka Garmaz (Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu), prof. John Moxon (University of Roehampton London, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske), prof. Benas Ulevičius (Vytauto Didžiojo Universitetas, Republika Litva) te Sanja Siladi, studentica Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.



Osvrt na Erasmus

Marija Hardi, IV. god.

»Prva si koja je došla na naše sveučilište iz Hrvatske, i još žena!« bile su prve riječi moje koordinatorice kad sam došla u Salamanca. Meni su bile izvanredno simpatične, osim pritiska što su donijele sa sobom. Ipak, umjesto da pokušam ostaviti dojam na svoje domaćine, opustila sam se i dala priliku njima da me potpuno očaraju. Pritom sam se prisjetila nekoliko zlatnih izreka koje kolaju našim narodom:

1. *Gospodin nas je naučio najljepšoj molitvi – ali i najlakšoj!* Iako mi se uvijek činila kao najdulja molitva koju je preteško naučiti na stranom jeziku, prve riječi koje sam progovorila na misi bile su one u sklopu molitve Očenaša.
2. Geste govore više od riječi – bila bi najveća istina ako ne znaš progovoriti nijednu riječ na stranom jeziku. Samo se sjetite da lažni osmijesi ne vrijede kad vam je pola lica prekriveno maskom!
3. Nauči osnove, a onda jezik teče – nevjerojatno koliko je istinito! S vremenom mi je postalo jedino bitno izraziti svoje misli, a točnost njihove forme prestala je imati značenja. Negdje usput naučila sam i koristiti se izrazima na pravilan način.
4. Jedan čovjek u tuđini predstavlja čitav narod. To je nešto na što sam se često morala podsjećati, ali i na što su me podsjećali drugi studenti na razmjeni. Sve što bi rekli uvijek bih generalizirala na čitav njihov narod. Ne sumnjam ni najmanje kako su drugi činili isto.
5. Svaki narod ima vlastite posebitosti. Apolutno, i treba ih znati iskoristiti! Mene su oduševile izreke kojima se koriste jer

kad se prevedu nemaju nikakvoga smisla. Tim je bilo slađe koristiti se njima!

6. Ako želiš naučiti nešto o tradiciji drugoga naroda, budi smješten među lokalnim ljudima – vjerojatno najvrjednija istina za putnike. Nikada neću prestati biti zahvalna svojim sustanarkama koje su mi pokazale španjolsku krv kakva ona zaista jest!
7. *Španjolci su temperamentni i uvijek zvuče kao da se svađaju.* Predrasude nastranu, ali bilo je nekoliko situacija kad nisam bila sigurna svađaju li se moje sustanarke ili si prepričavaju šalu. Doduše, dobila sam komentar kako hrvatski zvuči agresivno, pa pretpostavljam da bismo se i mi trebali ponekad zapitati...
8. *Španjolci vole ljutu hranu* bila je misao koja me držala na životu dok nisam shvatila da je neistinita. Sve što sam pojedla bilo bi uvijek ili slatko ili slano. I podsjetnik svima koji planiraju putovati izvan Hrvatske: ako planirate kuhati, uvijek nosite Vegetu sa sobom jer ona nije univerzalno korišten začini!
9. *Pandemija je, pa ne možemo ići van.* To nikada nije rekao nijedan Španjolac. Fakulteti? Otvoreni. Kafići? Stalno rade. Ako nam zatvore vrata, uvijek je negdje otvoren prozor. Sve što treba jest snači se.
10. *Bitno da si se ti nama vratila kući.* Iako mi Salamanca već strašno nedostaje, kad se sjetim frustracija zbog organizacije puta, kažem na to sve: *Neka, hvala!* Lijepo je putovati i svašta vidjeti, ali je doma zaista najljepše. Samo si tamo domaći i možeš biti ono što zaista jesi.

KREATIVNI KUTAK

Uvodna riječ

Od svojih početaka čovjek je otkrio nevjerojatne blagodati koje mu umjetnost pruža. Trenutak u kojem čovjek čini svjesne crteže unutar pećina označava jednog od najstarijih dokaza prema kojem se razlikuje od ostalih stvorenja. Iako se ti crteži s početaka čine banalnim, više nalik uputama, uskoro se pretvaraju u prepričavanje nevjerojatnih zgoda kojima je jedan ljudski život svjedočio.

Narodne legende i priče prenose se s koljena na koljeno, prepričavaju uz logorske vatre. Plemena oživljuju čuda prirode, djedovi i bake čuvaju povijest, majke i očevi uspavljaju djecu nezaboravnim prispodobama. U nadi da će njihove priče nadživjeti njih same i ostati u narodu dok je ljudskog roda, zapisuju se riječi bogate baštinom na papire.

Čovjek se susreće sa svojim kreacijama i mogućnostima izražavanja putem slika i riječi. Stoji pred nečime što je vrijedno divljenja i želi to pokazati drugima. Želi zajedno s njima osjećati ono što ga je u trenutku proželo, ma kako naizgled to neopisivo bilo. Radost, strast, ljubav, samoća, žalovanje, razočarenje, bijes – to je ono što želi podijeliti. Nekima pozitivno, drugima negativno, gotovo pa uvijek svima neshvatljivo, ali umjetnik ne odustaje od ideje kako će se među publikom naći makar jedan koji će ga razumjeti.

Danas, u doba kada sve protječe nevjerojatnom brzinom kraj nas, ne zaboravimo se katkad na trenutak zaustaviti i diviti se nepokretnoj slici koja nam ima toliko toga za ispričati. Danas, u doba kada ne protekne ni sekunda a da nam mislima ne prolazi neizmjerena buka, ne zaboravimo se katkad na trenutak stišati kako bismo poslušali što nam drugi svojim pjesmama i pričama ima za kazati. Stoga, dragi čitatelju, udobno se smjesti, upravi pogled pred sebe, stišaj buku svojih misli i usmjeri svu svoju pozornost na iduće stranice Kreativnog kutka, jer studenti imaju pregršt priča, legendi, zgoda i osjećaja za pokazati.

Oaza

Bogdan Rudinski, V. god.

Znam da se u dane sušne, pustinske
iz njih iskrade sreća tiho ko na prstima,
a pogled seže k Oazi što je nedostižna
il' se samo čini nedokučiva.

Da, tad se u njima ne lome boje
već samo siva vlat provlači svoju gorčinu
ostavljajući za sobom tragove pepela,
patnju, a one ginu, nijemo ginu.

I dok kroz pješćan' vjetar tražiš sreću
što za koji trenutak bi od tebe oteta
pogledaj tada u nedokučivu Oazu
i nasmij se, nasmij se očima djeteta.



Tišina

Bogdan Rudinski, V. god.

Da se sklonim
uzet ću mjericu tišine.

Kucanje sata.
Gledajuć u nju shvatih
da je bezdan radosti i straha.

Duga kao tren,
ko vječnost prekratka.

Odzvanja u nutrini
jedne glinene posude
načinjene od vode
i praha.

Uzet ću mjericu tišine.
Čisto da dođem do
daha.

Stranac

Anonimno

Kada sam te tražio nisam te mogao naći,
Nisam te se mogao nagledati,
Nisam te se mogao nauživati.
Gdje god da se nalazim,
Svudje sam stranac,
Zemlja po kojoj hodam strana mi je.
I dokle god budem ovdje znat ću
da za ovu zemlju nisam stvoren.
Stvoren sam za Kraljevstvo Božje,
Stvoren sam da bi tamo gledao
ljepote tvoje,
Ali dok sam ovdje želim te tražiti
i želim te se nagledati
u onima koje volim.
Možda i nisam baš potpuni stranac!



Andeo čuvar

Foto: Brigita Kukuruzović